

**TARİHİ ÇEVRE YENİLEME ÇALIŞMALARININ
KENTSEL PEYZAJ PLANLAMA AÇISINDAN
İRDELENMESİ: EDİRNE ÖRNEĞİ**

Dilem CEYLAN

**Yüksek Lisans Tezi
Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı
Danışman: Prof. Dr. Aslı B. KORKUT
Tekirdağ-2013**

T.C.

NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TARİHİ ÇEVRE YENİLEME ÇALIŞMALARININ KENTSEL PEYZAJ
PLANLAMA AÇISINDAN İRDELENMESİ: EDİRNE ÖRNEĞİ**

Dilem CEYLAN

PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

DANIŞMAN: PROF. DR. ASLI B. KORKUT

TEKİRDAĞ-2013

Her hakkı saklıdır

Prof. Dr. Aslı B.KORKUT danışmanlığında, Dilem CEYLAN tarafından hazırlanan “Tarihi Çevre Yenileme Çalışmalarının Kentsel Peyzaj Planlama Açısından İrdelenmesi: Edirne Örneği” isimli bu çalışma aşağıdaki jüri tarafından Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı : Prof. Dr. Aslı B.KORKUT

İmza:

Üye :Prof. Dr. Murat ERGİNÖZ

İmza:

Üye :Doç. Dr. Elif Ebru ŞİŞMAN

İmza:

Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulunu adına

Prof. Dr. Fatih KONUKCU

Enstitü Müdürü

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

TARİHİ ÇEVRE YENİLEME ÇALIŞMALARININ KENTSEL PEYZAJ PLANLAMA AÇISINDAN İRDELENMESİ: EDİRNE ÖRNEĞİ

Dilem CEYLAN

Namık Kemal Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü

Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Aslı B.KORKUT

Tarihi çevre kendine has farklı özellikleriyle birlikte bir yerleşimin kültürel kimliğini bir araya getirir. Sanayi devrimi ve sonrasında birçok ülkede yaşanan teknolojik gelişmeler, hızlı kentleşme ve nüfus artışı tarihi çevrelere zarar vermektedir. Bunun yanı sıra hatalı planlama kararları alınmasından dolayı her geçen gün tarihi değerlerimizi, yerine yenilerini koyamayarak kaybediyoruz. Tarihi çevrelerin korunmasında amaç sadece anıt değil aynı zamanda anıtın çevresinin de korunmasıdır. Bu çalışmanın amacı; tarihi kent merkezlerinde, çevrelerinde doğal ve kültürel yapı bütünlüğü korunarak sürekliliğin sağlanması amacıyla ve geçmiş arasında köprü rolünü kazanan kentsel peyzaj tasarımının önemini Edirne Maarif Caddesi örneğinde vurgulamaktır. Bu kapsamda üçüncü derece kentsel sit alanı içerisinde yer alan alanın mevcut durumunu ortaya koymak ve koruma-kullanma dengesi içinde yaşatmak amacıyla alınması gerekli önlemler belirlenmiştir. Bu şekilde caddenin çevresiyle birlikte bütünsel kullanımının sağlanması hem de tarihi ve kültürel turizm açısından değerlendirilmesi hedeflenmektedir.

Anahtar kelimeler: Edirne, Tarihi Çevre, Sit Alanları, Peyzaj Mimarlığı, Kentsel Peyzaj Planlama, Kentsel Koruma.

2013, 109 sayfa

ABSTRACT

M.Sc. Thesis

RENOVATION WORK OF HISTORICAL ENVIRONMENT IN TERMS OF URBAN LANDSCAPE PLANNING: AN EXAMPLE EDİRNE

Dilem CEYLAN

Namık Kemal University

Graduate School of Natural and Applied Sciences

Department of Landscape Architecture

Supervisor: Prof. Dr. Aslı B.KORKUT

Historical environment that gathers cultural identity of a settlement with it's specific different features. After the industrial revolution and technological advances experienced in many countries, rapid urbanization and population growth that damage on the historical environment. In the other hand, due to faulty planning we're losing our historical values every passing day that we're not replace with the new ones. The aim of protection not only historical monument but also environment of monuments. In this way, the opening of the factory environment with the use of the people of both counties will evaluate in terms of both the historical and cultural tourism. The aim of this study; historical city centers, in order to ensure continuity in maintaining the structural integrity of natural and cultural environments and past winner of the role of a bridge between the urban landscape design is to emphasize the importance of the case of Edirne Maarif Street. In this context, the urban conservation area is located within the third degree to determine the current status of the field and the measures to be taken in order to survive in the balance of protection and utilization were determined. In this way, the overall utilization of the street environment and will evaluate in terms of historical and cultural tourism.

Keywords: Edirne, Historical Environment, Archeological Site, Landscape Architecture, Urban Landscape Architecture, Urban Conservation.

2013, 109 pages

TEŞEKKÜR

“Tarihi Çevre Yenileme Çalışmalarının Kentsel Peyzaj Planlama Açısından İrdelenmesi: Edirne Örneği” konulu çalışmamda araştırmaların yönlendirilmesinde yardımlarını esirgemeyen ve daima yanımda olan çok değerli hocam Prof.Dr.Aslı B.KORKUT’a, yüksek lisans eğitimim boyunca çalışmalarımnda bana her zaman yol gösteren Doç.Dr.Elif Ebru ŞİŞMAN ve Doç.Dr.Murat ÖZYAVUZ’a ,bütün sorularıma sabırla yanıt veren ve tez çalışmamda yardımlarını esirgemeyen Dr.Alpay BALKAN’a, bana her zaman yardımcı olan kardeşim Onat Noyan CEYLAN’a, hayatımın her devresinde olduğu gibi arazi çalışmalarımnda da yanımda olan annem Didar CEYLAN ve babam Erdal CEYLAN’a teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

KISALTMALAR DİZİNİ

- GEEAYK : Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu.
- ICCROM : International Center for the Study of the Preservation and Restoration of Culural Property/ Kültür Varlığı Koruma ve Restorasyon İçin Uluslararası Araştırma Merkezi.
- ICOMOS : International Council of Monuments and Sites / Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi.
- IFLA : International Federation of Landscape Architects / Uluslararası Peyzaj Mimarları Federasyonu.
- KTB : Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- KTVKK : Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu.
- TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu.
- UNESCO : United Nations Educational, Scientific and Cultural Organizaton / Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR	iii
KISALTMALAR DİZİNİ	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
ŞEKİLLER DİZİNİ	vii
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	ix
1. GİRİŞ	1
2. KURAMSAL TEMELLER ve KAYNAK BİLDİRİŞLERİ	3
2.1. Tarihi Çevre Kavramı ve Özellikleri	3
2.2. Koruma ve Yenileme Kavramı.....	8
2.2.1. Tarihi çevre koruma ve yenileme	11
2.2.2. Kentsel koruma ve yenileme	13
2.3. Tarihi Çevrelerin Gelişimine Yönelik Peyzaj Planlama ve Tasarım.....	15
2.3.1. Tarihi çevrelerin dünyadaki gelişimi	22
2.3.2. Tarihi çevrelerin Türkiye’deki gelişimi.....	28
2.3.3. Peyzaj planlama ve tasarım	32
2.4.Araştırma Konusuyla İlgili Önceki Çalışmalar	37
3. MATERYAL ve YÖNTEM	54
3.1. Materyal.....	54
3.1.1. Edirne ili ve araştırma alanının coğrafi konumu	55
3.1.2. Araştırma alanının iklim verileri	57
3.1.3. Araştırma alanının bitki örtüsü	58
3.1.4. Araştırma alanının sosyo-ekonomik yapısı	59
3.1.5. Araştırma alanının tarihi ve mekansal gelişim süreci.....	62
3.1.5.1. Edirne’nin eski konut mimarisi	64
3.1.5.2.Kentin en eski semti: kaleiçi.....	65
3.1.5.3.Edirne kaleiçi evleri ve kaleiçi çevresi tarihi yapıları	66
3.2. Yöntem	70
4. ARAŞTIRMA BULGULARI	71
4.1. Araştırma Alanının Mevcut Kullanım Analizi	71
4.2. Araştırma Alanı İle Bağlantılı Saraçlar Caddesinin Kritiği	81

4.3. SWOT Analizi	93
5. SONUÇ ve ÖNERİLER	100
6. KAYNAKLAR	105
ÖZGEÇMİŞ	109

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. Kevin Lynch'in (1962) imge oluşturan mekansal öğeleri.....	33
Şekil 2.2.Meksika, Regina st. tarihi şehir merkezi	37
Şekil 2.3.Lizbon, Rua Augusta tarihi caddesi	37
Şekil 2.4.La Scala Opera Evi ve Meydanı, İtalya.....	38
Şekil 2.5.Kopenhag /Danimarka Walking tarihi caddesi	38
Şekil 2.6. Kopenhag /Danimarka Walking Tarihi Caddesi	39
Şekil 2.7. Safranbolu sokaklarından genel görünüm.....	40
Şekil 2. 8. Safranbolu tarihi evlerinden genel görünüm.....	40
Şekil 2.9. Safranbolu sokaklarından görünüm.....	40
Şekil 2.10.Safranbolu tarihi mekanları	41
Şekil 2.11. Kaleiçi/ Antalya.....	41
Şekil 2.12.Kaleiçi tarihi sokakları ve Üçkapılar.....	42
Şekil 2.13. Kaleiçi liman bölgesinden genel görünüm.....	42
Şekil 2.14.Kaleiçi sokak dokusu	43
Şekil 2.16. Amasya Yalıboyu Kentsel Sit alanı.....	45
Şekil 2.17. Amasya Yalıboyu tarihi yapılar	46
Şekil 2.18.Ulus Tarihi Kent Merkezi Yarışma Projesi.....	47
Şekil 2.19.Hacıbayram Çevre Düzenleme Projesi.....	48
Şekil 2.20.Konya Tarihi Kent Merkezi Koruma Amaçlı Kentsel Tasarım Projesi	50
Şekil 2.22.Konya Tarihi Kent Merkezi Koruma Amaçlı İmar Planı.....	51
Şekil 3.1. Türkiye Haritası.....	54
Şekil 3.2. Edirne İl Haritası	54
Şekil 3.4.Edirne İl'i ve Araştırma Alanı.....	56
Şekil 3.6.Edirne İl'i gelişimi.....	62
Şekil 3.7.Araştırma Alanı Yöntem Akış Şeması	70
Şekil 4.1. Kaleiçi Semti içerisindeki Maarif Caddesi başından bir görünüm.....	71
Şekil 4.2.Maarif Caddesi Otopark alanı	71
Şekil 4.3.İnşaat alanı.....	72
Şekil 4.5.Hotel Antik.....	72
Şekil 4.7.Eski bir Edirne evi.....	72
Şekil 4.11.Park Otel.....	73
Şekil 4.13. Cadde boyunca yapılar	74
Şekil 4.15. Landmark için örnek	74
Şekil 4.17.Efe Hotel	74
Şekil 4.19.Edirne'nin Tava ciğeriyle ünlü yeri	75
Şekil 4.21.Alipaşa Çarşısı'na giden ara sokak	75
Şekil 4.23.Bahçeli bir bina	75
Şekil 4.25.Beton ve ahşap yapılar	76
Şekil 4.27. Restorant.....	76
Şekil 4.29. Tuna Otel.....	76
Şekil 4.31.Depo kullanımı	77

Şekil 4.33.Ticari amaçlı kullanım	77
Şekil 4.35. Polis emeklileri derneği.....	77
Şekil 4.37.Polis emeklileri derneği bahçesi.....	78
Şekil 4.39.Eski ve yeni binalar	78
Şekil 4.42.Spor salonu	79
Şekil 4.44.Maarif Caddesi yeni yapılar	79
Şekil 4.46. Bakımsız yapı örneği.....	79
Şekil 4.48Yapı ön cephesi	80
Şekil 4.50. Sinagog'un bilgilendirme levhası.....	80
Şekil 4.52. Maarif Caddesi sonu.....	81
Şekil 4.54.Bakım-onarımı yapılmış tarihi yapı	81
Şekil 4.56. Edirne Saraçlar Caddesi Yaya Alanı Düzenlemesi	83
Şekil 4.57.Saraçlar Caddesi eski görünüm 1	84
Şekil 4.58. Saraçlar Caddesi eski görünüm 2	85
Şekil 4.59. Saraçlar Caddesi eski görünüm 3	85
Şekil 4.60. Saraçlar Caddesi eski görünüm 4	85
Şekil 4.61.Saraçlar Caddesi yeni görünümü 1	86
Şekil 4.62. Saraçlar Caddesi yeni görünümü 2.....	86
Şekil 4.63. Saraçlar Caddesi yeni görünümü 3.....	86
Şekil 4.64. Saraçlar Caddesi yeni görünümü 4.....	87
Şekil 4.65. Saraçlar Caddesi yeni görünümü 5.....	87
Şekil 4.66. Saraçlar Caddesi yeni görünümü 6.....	87
Şekil 4.67. Saraçlar Caddesi yeni görünümü 7.....	87
Şekil 4.68. Saraçlar Caddesi yeni görünümü 8.....	88
Şekil 4.69. Saraçlar Caddesi yeni görünümü 9.....	88
Şekil 4.70.Cadde orta aksındaki düzenlemelere örnekler.....	88
Şekil 4.71. Heykel ve su kullanımı.....	89
Şekil 4.72.Saraçlar Caddesi genel görünüm	89
Şekil 4.73.Bina dış cephelerinin yarattığı kötü görüntü	89
Şekil 4.74. Saraçlar caddesi yer döşeme şekilleri.....	90
Şekil 4.75. Süs havuzu ve saksı kullanımı	90
Şekil 4.76.Cadde içerisindeki tarihi yapılar 1.....	90
Şekil 4.77. Cadde içerisindeki tarihi yapılar 2.....	91
Şekil 4.78. Cadde içerisindeki tarihi yapılar 3.....	91
Şekil 4.79. Cadde ile uyumsuz çöp kutusu ve bina kullanımları.....	91
Şekil 4.80. Cadde sonundan bir görüntü	91
Şekil 4.81.Araştırma Alanının Sürvey Diyagramı Analizi.....	92
Şekil 4.82. Planlamaya Yönelik Leke Diyagramı Analizi.....	94
Şekil 4.83. Maarif Caddesi Avan Projesi	95

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 3.1. Çizelge 1.Edirne İl'i 1975-2010 yılları arası sıcaklık-yağış değişimi değerleri.....	58
Çizelge 3.2. Edirne İl'i 1970-2010 yılları arası yıllık toplam yağış dağılımı değerleri.....	58
Çizelge 3.3.Türkiye İstatistik Kurumu Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) Veri Tabanı 2010 sonuçları.....	59
Çizelge 4.3. SWOT Analizi.....	93

1. GİRİŞ

Tüm dünyada teknolojik gelişmelerin hız kazanması ve beraberinde getirdiği kentleşme oranındaki artışın nüfusla ivme kazanması kültürel ve doğal peyzajın bulunduğu alanlara zarar vermektedir. Bu tür hızlı kentleşme ve nüfus artışına karşı, gelecek kaygısı taşımayan planlama kararları alınmakta ve gün geçtikçe sahip olduğumuz tarihi değerlerimiz de bu sebepten dolayı yok olmaktadır.

Yazgan (1979)'a göre; Kültürel miras ister tek bir yapı ya da yapı grupları, ister “eski kent” olsun, çevresinin açık ve yeşil alanıyla, doğal ve kültürel peyzaj özellikleriyle bütünleştiği ölçüde değer kazanır (Yazgan ve Erdoğan 1992).

Batıda kültürel varlıklara olan ilgi 19.y.y’ da başlamıştır. I.ve II. Dünya savaşları sonucunda meydana gelen tahribatla tarihi yapılar zarar görmüş ve bunun sonucunda şehirlerin giderek kaybolan kimliklerini yeniden kazanması için girişimlerde bulunulmuştur. Şehirlerde sanayileşme sonucunda ortaya çıkan sağlıksız yapılaşma, alt yapı sorunları ve barınma sorunları gibi problemler tarihi çevrede tahribatlara yol açacak derecede olumsuz etkiler bırakmıştır. Tüm bunlar sonucunda kent planlama çalışmaları başlamıştır. Sanayi devrimi ve beraberinde getirdiği teknolojik gelişmeler modern planların hazırlanmasını sağlamıştır. Bu planların içerisinde makro ölçekli, motorlu taşıtların şehirlerde yer almasına yönelik, tarihi dokuyu yıpranmış yapılar bütünü olarak gören planlar oluşmaya başlamıştır.

II. Dünya Savaşı sonrasında kaybolmaya başlayan tarihi değerlerimize sahip çıkmak amacıyla kurulan UNESCO, ICOM, ICCROM, IFLA gibi kuruluşların yaptığı ve desteklediği çalışmalar sayesinde kültürel mirasımızın korunması sağlanmaktadır.

Edirne Anadolu ve Balkanları birbirine bağlayan geçiş yollarının üzerinde bulunmasından dolayı Trakya bölgesinin kültür tarihi açısından büyük bir önem arz etmektedir.

Geçmiş tarihinde çeşitli uygarlıklara başkentlik yapmış Edirne şehrinde farklı mimari yapılara ait kalıntıları ve bunların içinden günümüze kadar korunarak gelebilenleri görmekteyiz. Şehir Osmanlılar tarafından alındıktan sonra yapılan planlar doğrultusunda imar edilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde Kaleiçi’nde Türk mahalleleriyle birlikte çoğunlukla azınlıklar

yaşamlarını sürdürmüşlerdir.1745 yılında meydana gelen büyük yangın ve 1751 yılında yaşanan deprem pek çok konuda şehrin yapısını bozmuştur (Anonim 1d 2006).

Bu çalışmada, Edirne ili kentsel sit alanı içerisinde bulunan Maarif Caddesi'nin mevcut alan kullanımları irdelenmiş, yerinde yapılan gözlemler ve verilere dayalı analizler ve değerlendirmeler yapılmış ve koruma-kullanma dengesi içinde caddeyi yeniden yaşatmak amacıyla alınması gerekli önlemleri saptayarak öneri bir peyzaj projesi sunulmuştur. Maarif Caddesi'nin paralelinde yer alan Saraçlar Caddesi'nde uygulanmış olan yayalaştırma çalışması, Maarif Caddesi proje öneri çalışması için destekleyici olmaktadır. Bu tez çalışması ile yapılan öneri peyzaj projesi ile hem Saraçlar Caddesi hem de Maarif Caddesi'nin amacına uygun kullanımı sağlanmış olacaktır.

2. KURAMSAL TEMELLER ve KAYNAK BİLDİRİŞLERİ

2.1. Tarihi Çevre Kavramı ve Özellikleri

Tarihi çevreler, arkeolojik, tarihi, estetik önemlerinin yanı sıra, folklorik değerleri nedeniyle de korunmaktadır. Birçok ülkede özgün iç donanımlarıyla korunan küçük müze kentler endüstri çağından geçmişe dolaysız bir bakış olanağı sunmaktadır. Özgün karakterini koruyabilen tarihi yerleşmeler halk sanatının yerinde görülerek incelenmesi, tanınması yönünden de çok öğreticidirler. Bakırcılık, gümüş işlemeciliği, saraçlık, dokumacılık gibi sanatların tarihi kentlerde, geleneksel ortam içinde yaşatılması endüstri çağı insanı için ilgi çekicidir.

Tarihi çevre denilince daha çok kentsel sitler kastedilmekle birlikte, kırsal, tarihi ve arkeolojik sitler de bu kapsam içinde değerlendirilir (Ahunbay 1996).

Tarihî mekânlar ölçeğe bağlı olarak aşağıda verilen gruplara ayrılmaktadır (Özyaba 1999):

- Tarihî Çevre: Tarihsel, mimari, arkeolojik ve anıtsal değerleri ile bütünlük gösteren bir veya birkaç sokaktan oluşan dokulardır. İstanbul'da Kariye çevresi, Antalya Kaleiçi, Bursa'da Hisar Mahallesi gibi alanlar.
- Tarihî Kent: Tarihsel, mimari, arkeolojik ve anıtsal değerleri ile bütünlük gösteren dokuların oluşturduğu kent yerleşmeleridir (Safranbolu, Venedik, Prag, Bologna vb gibi).
- Tarihî Bölge: Birkaç kenti de içine alan tarihsel, mimari, arkeolojik ve anıtsal değerleri ile bütünlük gösteren bölgelerdir (Örneğin: Mezopotamya, Orta Asya, Hazar Denizi vb) (Çelik ve Yazgan 2007).

Tarihi çevre, insanın belli bir zaman diliminde yarattığı yapılı çevre olarak tanımlanabilir. Bu tanım iki önemli noktaya işaret etmektedir. Tarihi çevre insan tarafından yapılmıştır ve zaman ile ilintilidir. İnsan tarafından yapılanmış çevre uzun dönemlerden beri süregelen bir evrimin ürünüdür. Bu evrim içerisinde atılan her adım bir önceki adımın devamlılığı niteliğindedir ve çoğunlukla yanlışların düzeltilmesi, eksik olanın tamamlanması amaçlarını taşır ve her zaman ihtiyaca göre şekillenir. Zaman boyutu görecelidir. Yapılanmış tüm çevrenin parçaları zaman dilimi ne olursa olsun, bir rol taşır. Yapılanmış çevre antik dönem ya da bu yüzyıl başına

tarihlenebilir ve eğer yaratıldığı toplumun özelliklerini, kimliğini taşıyorsa parçalar tarihi çevre bütünü içinde değerlendirilmelidir. Böylece bir yerleşme, mekan ve zaman boyutunda organik bir oluşuma işaret etmektedir (Özcan ve Dündar 1999).

Akçura (1973)'ya göre; kendi başlarına anıt olmayan, fakat bir arada tarihi, geleneksel, görsel değerler taşıyan kasabaların, kentlerin kendilerine özgü karakterlerini yaratan tüm öğelerin bir arada değerlendirilmesi, tarihi çevre ile tanımlanır (Yazgan ve Erdoğan 1992).

Tarihi kent merkezleri anıtların yoğun olarak buldukları bölgelerdir. Bu alanların sınırları bazen antik dönemden ya da Ortaçağ'dan kalan ve kentin Sanayi Devrimi'ne kadarki gelişimini sınırlayan surlarla belirlenmiştir. Görünüm çeşitliliği sunmasına karşın, çoğu kez tarihi çevre kendi içinde homojen bir yapı gösterir. Genellikle tarihi merkez spontane gelişmeyle büyümüştür, fakat yerleşmede bir kargaşa görülmez. Yerleşme dokusu doğal veriler yanında, yapı geleneği ve ekonomik olanaklar çerçevesinde biçimlenmiştir.

Surlarla çevrili küçük kentlerde, yerleşme dar bir alanda, küçük parseller üzerinde, bitişik düzende olmak durumundadır. Sur dışı yerleşmelerde geniş bahçeler ve ayrık düzen yaygındır. Kentsel doku içinde sokakların biçimi; düz veya kıvrımlı oluşları, çıkmazlar, sokak ve meydanların mekansal ilişkileri, ada boyut ve biçimleri, sokak köşelerinin biçimlenmesi, yapıların cephe oranları ve sokakla ilişkileri yerleşmeye karakter veren özelliklerdir.

Tarihi çevreler insan ölçüsüne göre düzenlenmiş mekanlar olarak da öğretici, ilgi çekicidirler. Sosyal ilişkileri olumlu yönde etkileyen ve bireyler arasındaki birlik duygusunun pekiştirilmesine yardımcı olan bir ortamları vardır. Tarihi çevreler, arkeolojik tarihi, estetik önemlerinin yanı sıra, folklorik değerleri nedeniyle de korunurlar. Birçok ülkede özgün iç donanımlarıyla korunan küçük müze kentler endüstri çağından geçmişe dolaysız bir bakış olanağı sunmaktadır (Ahunbay 1996).

Tarihi çevreler, hayranlık uyandıran genel görünümleri, çeşitli üslup ve biçimleri barındıran zengin düzenlemeleri, hoş şaşırtmalara olanak veren kıvrımlı sokakları ve özenli işçilikleriyle toplumların yaratıcılığının bir göstergesidir. Geçmiş uygarlıkların sosyal ve ekonomik yapısı, yaşam felsefesi, estetik duyarlılığı ile ilgili ayrıntılar bu çevrelerde saklıdır. Yaşam koşullarının, geleneklerin, yapım tekniklerinin hızla değiştiği bir dünyada tarihi kent

mekanları geçmişte nasıl bir çevre içinde yaşandığını gösteren açık hava müzeleri olarak da düşünülebilir (Ahunbay 2004).

Tarihî çevre, kendi başlarına anıt olmayan, fakat bir arada tarihî, geleneksel, görsel değerler taşıyan kasabaların, kentlerin kendilerine özgü karakterlerini yaratan tüm öğelerin bir arada değerlendirilmesidir (Yazgan ve Erdoğan 1992).

Aydemir ve ark. (1999) Geçmiş uygarlıklardan bu güne ulaşabilen kültür değerlerinin bir kez daha yenilenemeyecek düzeyde duygusal, işlevsel, ekonomik, bilimsel, edebi, efsanevi ve estetik değer taşımaları, onlara "Tarihi Miras" niteliği kazandırmıştır. Tarihi Miras niteliğindeki öğelerin bir araya gelişleriyle oluşturdukları bütün ise "Tarihi Çevre" olarak tanımlanmaktadır (Özdemir 2007).

Tarihi çevre; Avrupa Kültürel İşbirliği Konseyi'nin "Avrupa Kültürel Mirasının Envanteri" çalışmasında şöyle tanımlanmaktadır: "Doğal ya da kişi tarafından oluşturulan, bütünlüğü ve artistik, estetik, tarihsel, etnografik, bilimsel, edebi veya efsanevi özellikleri ile korunması ve değerlendirilmesi gereken bütünlüklüdür." Tarihi çevreler, önemli olayların yaşandığı mekanlar olabileceği gibi, belirli bir dönemin sosyo-ekonomik, kültürel yapısına ve sanat anlayışına ilişkin mesajlar veren kent parçaları da olabilmektedir (Çelik 2004).

Tarihi çevreler, geçmiş ile bugün arasında bağlantı kuran kültür varlıklarıdır. Tarihsel, sanatsal, belgesel, işlevsel vb değerlere sahiplerdir. Günümüzün sıradanlaşan birbirine benzer yapılar topluluğu halini alan kentlerin kimliği üzerinde önemli bir rol oynamaktadır. Taşıdıkları bu değerler ve önem nedeniyle korunmaları, bakım ve onarımlarının yapılması gerekmektedir (Çelik ve Yazgan 2009).

Tarihi çevreler ölçeğe bağlı olarak 3 gruba ayrılmaktadır (Sönmez, 1987; Aydemir ve ark. 1999):

- Tarihi Çevre: Tarihsel, mimari, arkeolojik ve anıtsal değerleri ile bütünlük gösteren bir veya birkaç sokaktan oluşan dokulardır.
- Tarihi Kent: Tarihsel, mimari, arkeolojik ve anıtsal değerleri ile bütünlük gösteren dokuların oluşturduğu kent yerleşmeleridir.

- Tarihi Bölge: Birkaç kenti de içine alan tarihsel, mimari, arkeolojik ve anıtsal değerleri ile bütünlük gösteren bölgelerdir (Özdemir 2007).

Tarihi kentler, tarihsel anıtlar ve eski uygarlıkların yaşayan kanıtları, ulusal kültürün simgeleridir. Bu yönleri ile gelecek kuşaklar için eğitim ve kültür değeri oluşturmaktadırlar. Ulusların tarihsel sürekliliğini sağlayan, ait oldukları dönemin estetik ve mimari anlayışını yansıtan kültürel varlıklar, belgesel, tarihsel, estetik, mimari, kentsel ve doğal görünüm değeri taşımaktadırlar.

Zigguratların Mezopotamya kentlerindeki konumları, Antik Yunan kentlerindeki Akropoller, kiliselerin Avrupa kent bütünündeki tamamlayıcı nitelikleri, cami, külliyelerin Osmanlı kentlerindeki sosyo-kültürel kullanımı sonucu oluşan kent karakteri bu olgunun dönemsel ve uygarlık anlamındaki örnekleridir (Erdoğan ve Ter 2003).

Ülkemiz kentleri binlerce yıllık bir mimari kültür, gelenek ve birikimi halen yer yer taşımaktadır. Genellikle korunması gerekli doğal, tarihsel ve arkeolojik alanlar ile iç içe, çoğu zamanda üst üste yer alan tarihsel kent merkezleri uzun süre, ülkemizin planlama tarihsel süreci içinde öncelikli müdahale edilmesi gereken alanlar olarak görülmemiştir. Tarihsel çevre bilincinin gelişimi ile tarihsel kent dokularının, kent bütününe ayrılmaz parçası olduğu, kente ait kararların yeni ve eski kent merkezlerinin tümü için geçerli olduğu ve öncelikli planlama gerekliliği fikri yaygınlaşmıştır. Tarihsel çevrelerde, özellikle tarihsel kent merkezlerinde planlama ve uygulama sorunları giderek karmaşık hale gelmiştir.

Bu çevreler;

- Merkezi İş Alanı (MİA) kullanımlarının yoğunlaşması,
- Yüksek oranda nüfus ve alan kullanımı artışı,
- Bu nedenle oluşan rant artışları ve spekülasyon,
- Çöküntü alanlarına dönüşme,
- Ulaşım ve otopark sorunları,
- Yıkılıp çok katlı yenilenme,

· Korunamama ve terk edilme gibi sorunlar ile karşı karşıyadır.

Ayrıca, tarihi dokuya aykırı, geleneksel dokuyu tahrip eden yeni ulaşım aksları ve otopark uygulamaları, büyük taban alanı ve yükseklikler, geleneksel doku içinde korunması gerekli anıtsal ve / veya sivil mimarlık örneklerinin yıkımına yol açacak yoğunluk artışları ve kullanım kararları (depolama, sanayi, küçük sanayi vb.) ile, kent planlarında bir anlamda terk edilmiş ve unutulmuş, hatta var olan değerleri yok sayılmıştır. Tarihsel kent merkezlerinde, yeniden ele alınması gerekli planlarda önemli bir uygulama sorunu da imar uygulamasının yapılmış ve tapuya tescil edilmiş olmasıdır (Tunçer 1986).

Koruma Amaçlı Planlamalar

Koruma amaçlı imar planları: "Koruma amaçlı imar plânı"; bu kanun uyarınca belirlenen sit alanlarında, alanın etkileşim-geçiş sahasını da göz önünde bulundurarak, kültür ve tabiat varlıklarının sürdürülebilirlik ilkesi doğrultusunda korunması amacıyla arkeolojik, tarihi, doğal, mimarî, demografik, kültürel, sosyo-ekonomik, mülkiyet ve yapılaşma verilerini içeren alan araştırmasına dayalı olarak; hali hazır haritalar üzerine, koruma alanı içinde yaşayan hane halkları ve faaliyet gösteren iş yerlerinin sosyal ve ekonomik yapılarını iyileştiren, istihdam ve katma değer yaratan stratejileri, koruma esasları ve kullanma şartları ile yapılaşma sınırlamalarını, sağlıklaştırma, yenileme alan ve projelerini, uygulama etap ve programlarını, açık alan sistemini, yaya dolaşımı ve taşıt ulaşımını, alt yapı tesislerinin tasarım esasları, yoğunluklar ve parsel tasarımlarını, yerel sahiplilik, uygulamanın finansmanı ilkeleri uyarınca katılımcı alan yönetimi modellerini de içerecek şekilde hazırlanan, hedefler, araçlar, stratejiler ile plânlama kararları, tutumları, plân notları ve açıklama raporu ile bir bütün olan nazım ve uygulama imar plânlarının gerektirdiği ölçekteki plânlardır (İnt. 21).

335 adet yapı inşa eden Mimar Sinan'ın mimarlık anlayışı, geniş bir çeşitlilik ve dönemin koşullarına uyum sağlayan bir esnekliğe sahip olarak; insan, mekan, ölçek, biçim, anlam, estetik, çevre ve simgesellik öğelerini bünyesinde bulundurmaktadır. Yeni yapıların inşası yanında her türlü yapı faaliyetiyle de yakından ilgilenen Mimar Sinan kendisinden önceki dönemlerde inşa edilmiş yapıların yapı ölçeğinde korunmaları yanında, özellikle kentsel dokuların korunmasına ayrı bir önem vermiştir.

- Mimar Sinan'ın Koruma Anlayışı

Mimar Sinan, bugün ancak yasal düzenlemelerle gelebildiğimiz koruma anlayışına, 16. yüzyılda sahip olan bir dehadır. O, kendisinden önceki dönemlerde yapılmış eserleri hem onarmış, hem de bu eserlerin zarar görmelerini engellemek için kesin kuralların konulmasını sağlamıştır. Bu büyük ustanın, eski eserleri çevreleriyle birlikte ele alması onun bu konudaki ileri görüşlülüğünü göstermektedir. Mimar Sinan'ın koruma anlayışını; Kentsel Dokunun Korunması ve Yapı Ölçeğindeki Koruma-Onarımlar şeklinde incelemek mümkündür.

Günümüz koruma anlayışı içinde tarihi-kültürel-arkeolojik-doğal veya sosyal yapıda yer etmiş kentsel doku, yapı veya yapı öğelerinin gelecek kuşaklara bozulmadan aktarılması için hızlı ve sağlıklı bir tespit ve tescil'in ardından koruma amaçlı planlamanın yapılması gerekmektedir. Bu planlamalar da 1/25000 kent bütünü ve yakın çevresi ile ilişkilerin ortaya konduğu çevre düzeni planı, 1/5000 koruma amaçlı nazım imar planı, 1/1000 koruma amaçlı imar planları ile ölçekler arası geliş-gidiş sağlanmalı ve belirli alanlar için kentsel tasarım projeleri ile planlama yaklaşımları etkin olarak kullanılmaya çalışılmalıdır. Bu kapsamda Mimar Sinan'ın günümüzden beş yüzyıl önce sahip olduğu kenti yakın çevresi ve geçmiş yaşantıların ürünleriyle birlikte değerlendiren üst ölçekli kent vizyonu (çevre düzeni planı) ve farklı ölçekleri kapsayan koruma anlayışının (nazım imar ve imar planı), kanunlarda mevcut olan ancak uygulamada sorunlarla karşılaşılan bugünün koruma anlayışı ve planlamaları ile tam olarak örtüştüğü görülmektedir (Bozdoğan ve ark. 2006).

2.2. Koruma ve Yenileme Kavramı

Koruma genel bir ifade ile doğal ve kültürel kaynaklarımızdan en iyi biçimde yararlanma olarak tanımlanabilir. Hızla yitirmekte olduğumuz, yerine aynı değerde yenilerini koymakta başarılı olamadığımız kaynakların bakım ve korunması için çaba göstermekte geciktiğimiz açıktır.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde korumaya yönelik ilk kural ve kavramlar Asar-ı Atika Nizamnamesi ile ele alınmış ve 1884 yılında ise son şeklini alarak günümüze kadar ulaşmıştır. Ancak yeni tanımların ele alınması, koruma kapsamına giren kültür değerlerinin genişletilmesi 1906 yılında çıkarılan yeni bir nizamname ile gerçekleştirilmiştir.

1973 yılında çıkarılan 1710 sayılı Eski Eserler Yasasının getirdiği tanımlar, tek yapı ölçeğinin yanı sıra çevre ölçeğini de kapsamsı açısından önemli bir aşama olmuştur. 1983 ve 1987 yıllarında çıkarılan koruma yasaları ise tanımları çağdaşlaştırmış, "Eski Eser" kavramı yerine

“Korunması Gerekli Kültürel ve Doğal Varlık” tanımını getirmiştir (Yazgan ve Erdoğan 1992).

Özyaba (1999) “Preservation” koruma-saklama: Özellikleri ve karakterleri açısından önemli müdahalelerin yapılamayacağı kentsel tarihi çevrelerde, küçük bakımlarla gelecekte bozulmasını önlemeye yönelik çalışmalardır. Daha çok tarihi kent merkezlerinde fazlaca tahrip olmamış ve küçük bakımlarla yaşayabilecek nitelikteki fiziksel mekanlarda uygulanmaktadır. Kentsel tarihi çevrenin mevcut karakteri, bilinen özellikleriyle (tarihsel, etnoğrafik, efsanevi, sanatsal, fiziksel, duygusal vb. özellikler) tüm kullanıcıları açısından belirli bir anlam ifade ediyor ve bu anlamın devam ettirilmesi isteniyorsa, bu yönde bir kentsel koruma gerçekleştirilmektedir. İtalya’da Piazza II Campo, İngiltere’de Chicester, Chester korunan tarihi çevrelere örnek olarak verilebilir (Çelik 2004).

Middleton (1979)’e göre “Conservation” koruma: Koruma alanlarında (protected area) “conservation” işlemleri, bütünün öz yapısının (karakterinin) korunmasıdır. Öz yapıyı oluşturan nitelikler ise, bütünün elemanları arasındaki ilişkiler, konumu, kütle, yükseklik, renk ve malzeme kullanımı, doğal çevre ve bitki örtüsüdür. Ayrıca, geleneksel değerler ve yitirildiğinde bir daha yerine koyulamayacak kültürel birikimde, korumanın ağırlık taşıyan bir boyutudur. “Conservation” deyimini ile kentsel gelişmeyi yavaşlatmak ve/veya gelişmeyi belirli bir amaca ve yaratıcılığa yöneltmek anlaşılmaktadır. “Conservation” aşağıda belirtilen uygulamaları kapsamaktadır.

Bu uygulamalar;

- sokak dokusunun, meydanların ve açık alanların niteliklerini korumak ve diğer alanlar ile doğal ve işlevsel bütünlüğünü korumak.
- Tarihi doku özelliğini koruyarak yaşantısını tamamlamış yapıların ölçek ve elemanlarını, çevreye uyumlu bir biçimde yenilemek, yeni yapılanmada çevreye uyumlu mimari biçimler denemeye olanak vermek (Çelik 2004).

Sökmen (1987) Tarihi kentlerin korunmasının düşünsel temelini, tarihin toplumların belleği ve bilinci anlayışı oluşturmaktadır. Batı ülkelerinde başlangıçta kültürel mirasın fiziksel bakımıyla sınırlı kalan ve tek anıtsal yapılara yönelik olarak uygulanmaya başlanan tarihi kentlerin korunması çabaları, rasyonel planlama anlayışının tarihi mekanları, tasfiye edilmesi gereken hastalıklı kesimler olarak görmesinden kaynaklanan toplu yıkımlara duyulan tepkiler ve tarih anlayışındaki değişimler koruma kavramına yeni içerikler kazandırarak, yeni

yorumlar getirmiş ve tarihin sürekliliği kavramına dayanan bir koruma anlayışına ulaşılmıştır. Bu yeni koruma anlayışı ise tarihsel dokunun bir bütün olarak korunmasının ve koruma yaklaşımlarının fiziksel çevrenin sürekli değişmesi üzerine kurulu bir düzlemde geliştirilmesinin gerekliliğine dayanmaktadır (Erdoğan ve Ter 2003).

Burke (1976)'a göre koruma (=Conservation), bir amaca yönelik korumayı belirtir. Bu da korunacak şeyin sadece varlığını değil yararlı olan niteliğini sürdürmek amacıdır. "Conservation" aynı zamanda tek yapıların korunmasını tanımlar.

Koruma, tehlikede olan ve korunmasına çalışılan kültürel değerlerin toplumca bilinmesi, algılanması ile koruma önceliklerinden haberdar ve uyanık olmak, bu uyanıklığı yaymak belirtisidir (Yazgan ve Erdoğan 1992).

Larkham (1996)'a göre ICOMOS tarafından koruma; "tarihi bir kentin veya yörenin korunması ve uyumlu bir biçimde tanıtımının sağlanması için alınacak tüm önlemleri ifade eder" şeklinde tanımlanmaktadır. Bu önlemler, korunacak alanın belirlenmesini, korunmasını, restorasyonunu, sağlıklılaştırılmasını, bakımını ve yenilenmesini içermektedir (Ter 2002).

Kuban (2000)'a göre koruma; toplumun, geçmişin bu güne uzanan fiziki varlığına sahip çıkması, sahip olduğu ya da sahip olması gerektiğine kesinlikle inandığı mülkün mutlak kullanım özgürlüğünden fedakarlık etmesi anlamına gelmektedir (Özdemir 2007).

Geçmişini tamamiyle silip atmak gayreti, geçmişini yeniden yaşamaya çalışmak kadar boştur. Geçmişin şimdiki zaman içindeki yerini inkar da güçtür. Görüşler ve sistemler değişmekte ise de yaşamın ana kuralları sabit kalmaktadır. Gerçekte bu insan yapısında belirlemektedir. Nitekim insan yapısı bir nesilden bir nesile de değişmektedir (Erder 1971).

Geçmişte dini, ulusal, ideolojik simge olan, yaygın beğeni kazanan yapıtlar toplumun iradesiyle, ya da yaptıran kişinin geleceği düşünerek hazırladığı maddi kaynaklarla, örneğin vakıflarla yaşatılmışlardır. Bugün ise korumanın kapsamı anıtsal tek yapı çerçevesini aşmış, tarihi kent dokusunu oluşturan mütevazı yapılar da koruma kapsamına alınmışlardır. Günümüzde tarihi bir sokak, mahalle, kent, korunacak bir değer olarak benimsenmekte ve korunması kamu formlarıyla desteklenmektedir (Ahunbay 1996).

Ünlü İtalyan koruma uzmanlarından Piero Gazzola “ Bir mimari anıt artık yapıldığı amaca hizmet edemiyorsa, korunması pratik bir gereklilik olmaktan çıkar, kültürel bir görev haline gelir. Bu konuya verilen önem gelecek kuşakların kültürel olgunluna ve kültür miraslarını koruma konusunda duyacakları ivediliğe dayanacaktır.” demiştir (Ahunbay 1996).

Tarihi anıt ve çevrelerin yaşaması rastlantılara bırakılmamakta, ulusal ve evrensel kültürün bir bileşeni, uygarlık belgesi olarak korunmaları amaçlanmaktadır. Ciltler dolusu yazılı tarihten daha aydınlatıcı ve öğretici olabilen bu yapısal varlık, özgün biçim, strüktür ve malzemesiyle ayakta tutulabildiği oranda koruma başarıya ulaşmış sayılmaktadır. Korumada istenilen hedefe ulaşabilmek için tarihi çevrenin yaşam standartlarının yükseltilmesi, tarihi dokuyu bozan trafiğin ve olumsuz baskıların merkezden uzaklaştırılarak yerine kültürel işlevlerin çekilmesi, sürekli bakımı sağlayacak kaynak sorunlarının çözümlenmesi gerekmektedir (Ahunbay 1996).

2.2.1. Tarihi çevre koruma ve yenileme

Tarihi çevreler bugün bakımsızlık, terk, bayındırlık etkinlikleri, rant baskısı gibi çeşitli tehlikelerle karşı karşıyadır. Kimi kent terk edilerek yıkılmaya mahkum olurken, üzerinde yaşamın sürdüğü yerleşmelerde ise yoğun yapılanma istekleri, yeni yollar açılması tarihi dokunun değişip yok olmasına neden olmaktadır. Tarihi çevre korumanın başta gelen sorunlarından biri değişen dünya ve yaşam koşullarına karşın, tarihi sürekliliğin sağlanmasıdır. Birçok ülkede olduğu gibi, bugün ülkemizde de yoğun yapılaşma ile kentsel ve kırsal çevrenin kişisizleşmesi sorunu tartışılmaktadır. Çevre karakterine uyum kaygısı olmadan, maksimum rant elde etme için yapılan binalarla kentsel çevrenin görünümü tekdüzeleşmekte, yüzyılların birikimiyle ortaya çıkan tarihi sokak perspektifleri yok edilmektedir. Yeni yollar açılması, ya da mevcut olanların genişletilmesi de tarihi çevrenin dokusunu zedelemekte, hem görsel hem de fiziksel bozulmalara neden olmaktadır. Küçük parsellerden oluşan kent dokularında, iki veya daha çok sayıda parselin birleştirilmesi devasa bloklar yapılmasına olanak vermektedir. Belediyelerin tarihi yerleşmelerde yaptıkları yol, alt yapı düzenleme çalışmaları da görsel ve fiziksel bozulmalara yol açmaktadır. Reklam için zemin katlara ve yapıların üstlerine konulan büyük tabelalar ve çarpıcı renklerdeki ışıklı reklam panoları da tarihi çevreyi çirkinleştirmektedir. Tarihi çevrenin korunmasında ikinci

önemli sorun bakım, onarım ve sağlıklılaştırma için gerekli teknik ve maddi desteğin bulunamamasıdır (Ahunbay 1996).

Tarihsel kent merkezlerinde koruma ve geliştirmeyi sağlamaya yönelik olarak;

- Yayalaştırma politikaları (yaya ağırlıklı dolaşım sistemi kurulması, kent meydanları, yaya yolları ve yaya bölgeleri oluşturulması, bisiklet yolları planlanması vb.)
- Toplu taşıma politikaları (Hafif ve ağır raylı sistemler, toplu taşımacılık, özel otobüs yolları, tramvay vb. sistemler)
- Koruma, sağlıklılaştırma (ıslah) ve yenileme politikaları (restorasyon, onarım, ıslah, iyileştirme, yenileme)
- Turizm ve geleneksel ticaret / üretim / satış ünitelerinin geliştirilmesine yönelik politikalar (aile pansiyonculuğu, geleneksel el sanatlarının geliştirilmesi vb.)
- Uygulamayı etkin kılacak parasal, örgütsel (organizasyonel), yasal ve yönetsel politikalar (kredi mekanizmaları, parasal ve teknik yardım, takas, kamulaştırma, rant transferi, merkezi ve yerel yönetimin etkin birimler oluşturmaları, yasal eksikliklerin tamamlanması, Kültür Bakanlığı Koruma Kurulları'nın etkinleştirilmesi) gibi politikalar geliştirilmesi gerekmektedir (Tunçer 1986).

XIX. yüzyıldan başlayarak günümüze kadar tarihî çevreler ve tarihî çevreleri koruma ile ilgili olarak çeşitli tanımlar yapılmış, ulusal ve uluslar arası kongre ve seminerler düzenlenmiştir. 1800'lerde tarihî çevre ve koruma daha çok anıt niteliğindeki yapıları korumaya yönelik olduğu için tanımlarda da "tarihî anıt" kavramı geçmektedir. İlerleyen zaman içerisinde koruma kavramında "anıt" ölçeğinden "çevre" ölçeğine doğru bir gelişim olmuştur.

Tarihî çevreleri koruma ve yenilemede amaç; tarihsel ve kültürel sürekliliğin sağlanması, tarihî çevrenin çağdaş yaşam koşulları doğrultusunda daha sağlıklı fakat kimliğini koruyarak canlandırılması, yapı stoku durumundaki tarihî yapıların değerlendirilmesi, kent peyzajının ve geleneksel yerleşim modelinin korunmasıdır (Çelik ve Yazgan 2007).

Kahya ve Sağsöz (2004)'e göre; Tarihi çevre korumanın gerekliliğinin iki önemli boyutu vardır. Kültür varlıklarının bugüne ulaşan yapılarının, aynı ya da farklı işlevler ile kullanılarak elde edilen tarihi çevre korumanın somut yararları, korumanın gerekliliğinin ilk boyutunu oluşturmaktadır. İnsanlığın, varlığının tüm birikimlerini yansıttığı kentlerin sürekliliği içinde;

uygarlığının bilgi ve görgü düzeyini hem kendi ulusuna hem de dünyaya sergileyişi, tarihi çevre korumanın ikinci ve günümüzde en geçerli olan boyutunu oluşturmaktadır.

Tarihi çevreleri koruma ve yaşatmadaki amaçlar aşağıda özetlenmiştir. Bunlar;

- Tarihsel ve kültürel sürekliliğin sağlanması,
- Siluetin ve peyzaj değerlerinin korunması,
- Yerel kimliklerin ortaya çıkarılması ve değerlendirilmesi,
- Tarihsel çevrenin çağdaş yaşam koşulları doğrultusunda daha sağlıklı ancak; kimliğini koruyarak canlandırılması,
- Tarihi dokuyu bozan trafik vb. olumsuz etmenlerin alandan uzaklaştırılması,
- Turizm için bir gelir kaynağı oluşturulması,
- Yapı stoku durumundaki tarihi yapıların değerlendirilmesi,
- Halkın koruma konusunda bilinçlendirilmesi vb. (Çelik 2004).

2.2.2. Kentsel koruma ve yenileme

Kentsel koruma farklı ölçeklerde, bir kent merkezini, bir bölümünü ya da ufak bir kırsal birikimini kapsayabilir. Kentsel koruma, tarihi nitelikli alanların birer müze objesi olarak görülmeyip, aktif olarak kullanımı; geçmişi en iyi biçimde koruyup, günümüzle ilgisini kurarak, günümüz gereksinimlerine uygun kullanımlara yönelik korunmasıdır. Bir kentsel koruma çalışması, tarihi dokudaki yeni gelişmeyi kontrol edebilir nitelik ve toplumun sosyo-ekonomik yapısına uygun bir özellik içermelidir (Yazgan ve Erdoğan 1992).

Kuban 2000'e göre; Yüzlerce yıllık maddi ve manevi birikimi barındıran kentlerde, geçmişin mimari mirası fiziksel görüntü, yaşam değeri ve simge olarak çevreye bir takım değerler katmaktadır. Bu değerlere duyarlılık kültürle orantılıdır. Koruma sorunu ise, mimari çevrenin ve doğal çevrenin bugüne ulaşmış verilerinin yeniyle bütünleşmesi sorunudur (Özdemir, 2007).

Kentsel koruma tek tek binaların korunmasıyla sınırlı değildir. Mimariyi bütün kentsel yerleşimin tek bir unsuru olarak görmektedir ki bu da onu karmaşık ve çok yönlü bir disiplin yapar. Tanımı itibarıyla, Kentsel Koruma, kentsel planlamanın tam kalbine yerleşen kavramdır (İnt. 15).

Yılmaz 2000'e göre kentsel koruma; toplumun geçmişteki sosyal, ekonomik koşullarını ve kültür değerlerini yansıtan fiziki oluşumun, günümüz koşulları altında yok olmasına engel olmak ve sitlerin gelişen kentle işlevsel bütünleşmesini sağlamak, tarihi kentleri bir müze kent olarak bırakmayıp onları güncel yaşamın gerekleri ile kaynaştırmaktır (Özdemir 2007).

Kentsel korumanın amacı, ulusal ya da yöresel, kültürel miras niteliğinde olan kentsel çevrelerin desteklenmesi, yeni yapılaşma ile oluşan çevresel planlama, ölçek, tasarım öğelerinin eski dokuyu bütünleyici nitelikte olmasını sağlamaya çalışmaktır. Bunun yanı sıra kentsel koruma doğal nitelik ve karakteri gereği, tarihi değer taşıyan bir alan, bir yapı ya da yapısal elemanların fiziksel karakterinin, peyzajlarının, çevrelerinin ve ortamlarının korunmasını da amaçlamaktadır (Yazgan ve Erdoğan 1992).

Özden (2000) "Koruma" ve "Kentsel Yenileme" özellikle dönüşüm içindeki tarihi kent çevrelerinin sürekliliğini sağlayan modellerdir. Genel olarak koruma, taşınmaz kültürel ve doğal varlıkların, yasal mevzuat çerçevesinde özelliklerinin muhafaza edilmesidir. Tarihi çevre korumanın amacı tarihi yerleşmeyi yok olmaktan kurtarmak, kültür mirasını günümüz yaşamıyla bütünleştirmektir. Kentsel yenileme ise zamanla farklı nedenlerden dolayı içinde eskimiş, yıpranmış ya da terk edilmiş kentsel dokunun, mevcut sosyo-ekonomik ve fiziksel koşullar göz önünde bulundurularak değiştirilmesi, dönüştürülmesi, ıslah edilmesi ve yeniden canlandırılarak kente kazandırılmasıdır (Çavdar ve Sayan 2003).

Özyaba (1999) Özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra daha hızlı bir gelişme gösteren Kentsel Koruma/Yenileme çabaları, bu yöndeki tekniklerin daha da detaylandırılmasını sağlamıştır. Ancak "kent yenileme" ve "kentsel iyileştirme (sıhhileştirme)" kavramları, ülkelerarası dil farklılıklarından dolayı birbirinden farklı anlamlar içermektedir.

Özyaba (1999) İngiltere gibi Anglo-Sakson ülkelerinde "koruma" (conservation) tanımı içinde verilen kent yenileme olgusu, Kıta Avrupası ülkelerinde (Almanya, İsviçre vd.) başlı başına "kentsel yenileme" (urban renewal) kavramıyla ifade edilmektedir. Amerika'da kullanılan biçimiyle ise, iyileştirme kavramı "sağlıklaştırma" (rehabilitation) ifadesiyle açıklanmaktadır. 1975'de Avrupa Konseyince ilan edilen "Avrupa Mimari Miras Koruma Yılı" kapsamında 1981'de başlatılan "Kent Yenileme" (urban renewal) kampanyasındaki

tanım, bir kentin yıkılıp yeniden yapılmasını ifade ettiği için “Kentsel Yenileşme” (urban renaissance) olarak değiştirilmiştir. Kuban (2000) Türkiye’de ise, koruma ya da restorasyon sözcüğüne karşı “preservation ve conservation” sözcükleri kullanılmaktadır (Çelik 2004).

2.3. Tarihi çevrelerin gelişimine yönelik peyzaj planlama ve tasarım

Türkiye’de kent planlama, başlangıcından itibaren fiziksel sorunların, fiziksel tarafı ağır basan planlarla çözümü kapsamında ele alınmıştır ve kentlerin gelişmesi ve korunmasında farklı yaklaşımlar geliştirme yolları aranmamış, imar plancılığı ve imar planlaması ile, bütüncül kent planlamasından uzak bir yapı süregelmiştir. Kent planlama, 1970’lerden itibaren aynı tip planların yapımı ile sürdürülmektedir. Aynı tip planlar tek tipleşen kentleri yaratmışlardır. Özgün yapıları olan kentler de benzer şekilde, “tek tip” koruma amaçlı imar planları ile değerlerini yitirmektedirler. Özellikle, kentsel korumanın statik yapısı, kentlerin hem tarihsel dokularındaki sorunları çözümsüz hale getirmekte hem de kentin diğer alanlarına yoğun imar baskısı yaratmaktadır. Batı’da kent planlama, sosyal, ekonomik ve fiziksel sorunlar karşısında, farklı yaklaşımlar geliştirmiş ve kentlerin gelişimi tek bir planlama yaklaşımına bağlanmamıştır. Özellikle değişen ekonomik yapılarla paralel olarak, daha iyi yaşam koşulları yaratmak için stratejiler yaratma yoluna gidilmiş, yapılan planlar kendi araçlarını da geliştiren planlar olmuştur. Dünyada bugün geliştirilen planlama kuramları ve uygulamalar, kentsel planlama, kentsel koruma ve kentsel tasarım yaklaşımlarının artık iç içe geçtiğini ve birbirlerinden kesin sınırlarla ayrılmadıklarını göstermektedir. Her üç yaklaşım da stratejik planlama yaklaşımı çatısı altında aynı alanlara farklı ölçeklerde, ama aynı hedeflerle müdahale etmektedirler (Erbey 2004).

Geleneksel kent dokularında ve tarihsel kent merkezlerinde uygulanmakta olan yöntem “Tarihsel Çevre Koruma Planlaması”dır. Koruma Planlaması, fiziki mekandaki özellikleri ve sosyo ekonomik yapısı ile diğer kent parçalarından farklı nitelikte ve çeşitlilikte olduğundan, değişik ve çok sayıda disiplinin bir arada yer aldığı bir ekip çalışmasıdır. Koruma Planlamasında; 1/25000 (Çevre Düzeni Planı), 1/5000 (Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı), 1/1000 (Koruma Amaçlı İmar Planı) ölçeklerinde planlama çalışmaları yapılmaktadır. Ancak, tarihsel çevre planlaması, ülke genelinden tek yapı ölçeğine, hatta kent mobilyası ölçeğine kadar inen çok geniş boyutları içermelidir. Ülke, bölge, çevre, kent, mahalle, sokak, meydan ve yapı ölçeğinde ele alınan koruma planlama çalışmalarının, kentsel tasarımla da doğrudan ilişkileri vardır. Tarihsel kent dokularında, 1/1000 ölçekli planlamaların genelde ölçek ve

ölçeğin gerektirdiği detaylar bakımından yetersiz olduğu bilinmektedir. Koruma Planları'nda yapı-parcel ilişkisi, boş parsellerde yapılaşma, bakı noktaları, vista, panoroma, koruma kararları, peyzaj ve çevre düzenlemelere ilişkin kararlar ve hatta yer yer yapıların mimari özelliklerine (cephe / plan) kadar inen ayrıntıda kararlar yer almaktadır. Bu nedenle, uygulama imar planları ölçeği olan 1/1000 planlar, istenilen ve olması gereken detayların gösterilemediği kısır ve yetersiz ölçekteki planlardır. Kent merkezlerinin koruma amaçlı planlaması; yerine göre değişen ağırlıkta şehir planlama, mimarlık, restorasyon, sanat tarihi, arkeoloji, peyzaj planlaması, ulaşım mühendisliği, sosyal bilimler, etnoloji, kent ekonomisi, istatistik, çevre bilim, altyapı mühendisliği vb. pek çok uzmanlık dallarının birlikte çalıştığı bir ürün olmalıdır (Tunçer 1986).

Tarihî kentsel peyzaj, daha geniş bir kentsel bağlam ve coğrafi mekânı kapsayabilmesi için "tarihî merkez" ya da "külliye" kavramının ötesine uzanan, tarihsel düzlemin kültürel ve doğal değerleri ve nitelikleri sonucu anlaşılan kentsel alandır. Bu geniş tanım, özellikle alanın topografisini, jeomorfolojisini, hidrolojisini ve doğal özelliklerini; çevresindeki tarihî ve çağdaş yapılaşmaları; yeraltı ve yerüstü altyapısını; açık alanları ve bahçeleri; arazi kullanımını ve alanın organizasyonunu; algılar ve görsel ilişkiler ile kentsel yapının diğer tüm unsurlarını içermektedir. Bunun yanında, sosyal ve kültürel uygulamalar ve değerleri, ekonomik süreçler ile çeşitliliği ve kimliğe ilişkin mirasın somut olmayan boyutlarını da içerir (İnt. 15).

Geçmişte kentsel yerleşmelerin odak noktaları sayılan kamu mekanları; kentlinin yaşamına katkı sağlayan ve o "yer" in kimliğini yansıtan anlamlı mekanlar iken bugün, birçok kentte yaşayanların karşılaşma ve mekânı paylaşma şansının sınırlandığı kimliksiz mekanlar haline dönüşmüştür. Özellikle tarihi kentlerin süreç içinde oluşturdukları mekansal kimliklerini kaybetme sorunsalının yaşandığı bu dönem; kentsel mekanlardaki mevcut doğal, tarihsel ve kültürel değerleri koruyarak sürdürülebilmek adına, bugün ve gelecekte ortaya çıkan kullanım eğilimlerini belirleyerek yeni çözüm seçeneklerini gündemine alan bir olguyu da beraberinde getirmiştir. Seçeneklerden bir tanesi; tarihi kent merkezlerindeki kamusal alanların(meydan, park, cadde, sokak... vb.) kentsel bütün içinde, çağdaş yaşamın gerektirdiği mekansal ve teknolojik gereksinimler doğrultusunda yeniden biçimlendirilerek kent yaşamına kazandırılmasıdır (Sirel ve Sirel 2003).

- Türkiye’de bölgesel ve metropoliten ölçekte planlama çalışmaları yapılamamaktadır. Çevre düzeni planlarının varlığı oldukça azdır. Nazım imar planlarının hazırlanma oranları çok düşüktür. Uygulamalar genelde üst düzey kararlara dayanmayan uygulama imar planları ile yürütülmektedir. Fiziksel planlar içerisinde korumaya ilişkin kararlar yeterli düzeyde yer almamaktadırlar. Bu konuda sadece bazı uygulama imar planlarında düzenleme vardır.
- Sit alanının sınırlarının saptanması, geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartlarının belirlenmesi ve koruma amaçlı plan hazırlanması süreçleri oldukça uzun süre almaktadır.
- Belediyeler yöreleri ile ilgili koruma kararlarında yeterince etkin olamamaktadırlar. Özellikle sit alanı sınırlarının belirlenmesinde ağırlık daha çok koruma kurullarındadır.
- Kurulla yaşanan anlaşmazlıklarda koruma planlarındaki yapılaşma ve fiziksel düzenlemelere yönelik kararlar ön plandadır.
- Kurullara gönderilen dosyaların sonuçlanma süresinin uzaması kurulların görev yükü açısından yoğunluk yaratmaktadır. Bunun yanı sıra, karar ve onay aşamalarında yetki ve sorumluluk yükünün kurullarda oluşu belediyeleri atıl bir konuma düşürmektedir.
- Sit alanlarında kentsel rant değerleri yerleşmenin diğer bölgelerine oranla daha düşük durumdadır. Sit alanlarında plan uygulaması oldukça düşük düzeydedir. Plan uygulama dönemi içerisinde gerçekleştirilen yatırım sayısı oldukça azdır. Sit alanlarının korunması için gerekli maddi kaynak sağlanamamaktadır.
- Koruma planlamasına, askı sürecinde ve plana itiraz başvuruları dışında toplumsal katılım sağlanamamaktadır. Sivil toplum/meslek kuruluşları ve özel sektörle bu konuda işbirliği beklenen düzeyde değildir (Yücel ve Gülersoy 2006).

Tarihi, kültürel ve doğal çevrelerde yapılacak peyzaj planlaması çok boyutlu olarak düşünülüp, planlanmalıdır. Yapılacak korumaya yönelik planlama kültürel, estetik, rekreasyonel, turistik ve ekonomik amaca hizmet etmelidir.

- Tarihi ve anıtsal yapılar kesinlikle tek başına düşünülmemeli, çevresi ile birlikte ele alınmalıdır. Doğal yapısı, çevresel değerleri ve bitki örtüsü ile birlikte tasarlanıp düşünülmelidir.
- Belirli bir tarihi yapının, külliyesinin, vb. daha iyi değerlendirilip algılanması sağlanmak isteniyorsa özgün peyzaj durumu araştırılarak yanıtıcı olmaktan çok yapıcı bir yaklaşım ile bu gerçekleştirilmelidir.
- Kentsel sit alanlarında (özellikle konut alanlarında) özgün çevresi ile birlikte düşünülmüş yapısal/ mimari elemanlar ile peyzaj öğelerinin ilişkileri günümüz koşulları elverdiği düzeyde korunmaya çalışılmalıdır.
- Gerek tek yapı gerekse, yapı grupları ölçeğinde döşeme, donatı elemanları, aydınlatma, vb. elemanlar dikkatle seçilmeli, genel karakter ve silüeti bozmayacak biçimde, özgün ya da özgüne yakın malzeme seçimi ile uyum sağlanmalıdır.
- Tarihi bahçelerin eğitici, kültürel, biyolojik değerleri göz önünde bulundurularak, genel karakterini bozucu çevresel faaliyetlerden arındırılmalı, içinde yer aldığı doku ile bütünlüğü sağlanmalıdır (Yazgan ve Erdoğan 1992).

Kentsel alan içinde peyzaj düzenlemelerinden kastedilen aslında kentin içindeki açık ve yeşil alanların kent halkının gereksinimleri doğrultusunda düzenlenmesidir. Bu doğrultuda bir dizi planlama hiyerarşisi içinde üst ölçeklerden başlayan ve detay ölçeği olan 1/1 e kadar inen detay çözümlerini içeren yapı söz konusudur (Topay ve Gül 2009).

Kentsel tarihi çevrelerde yapılacak olan kentsel peyzaj düzenlemeleri sırasında insanın çevresini ya da yapıyı izleyebileceği, fotoğraf çekebileceği, sokak silüetini algılayabileceği, açık ve yeşil alanlar düzenleyebileceği tasarımlar sırasında algılama kriterlerinden yararlanmak mümkündür. Bu bağlamda modern kent insanına günümüz teknolojisini de kullanarak fiziksel ve ruhsal açıdan dinlenebileceği, sosyal aktivitelerde bulunabileceği, tarihi belge niteliğinde olan anıtları, çeşmeleri, heykelleri inceleyebileceği mekanlar peyzaj mimarları ve ilgili diğer meslek disiplinleri sayesinde tasarlanacaktır. Bu alanlarda tarihi dokuya hem estetik hem de fonksiyonel yönden uyum sağlayacak bitki türlerinin seçimleri de peyzaj mimarları tarafından yapılacak ve mekana dördüncü boyut olan zaman boyutu da katılmış olacaktır. İlerleyen zaman ile birlikte bitkiler biçim, renk, doku vb yönleri ile mekana ayrı bir anlam katacaktır (Çelik 2004).

Planlama açısından genel anlamda mekan terimini açıklamak gerekirse; insan yaşantısının çeşitli yönleriyle bina içinde veya yapı dışında açıkta geçirdiği ortamdır. Yaşama, çalışma, dinlenme ve eğlence gibi, yaşamının değişik etapları için, bina içinde kapalı mekan hazırlayan sanat mimaridir. Bir ailenin yapı dışında geçen günlük kişisel anlamdaki yaşama ortamı ve mekanı evinin yakın çevresini kuşatan ev bahçesidir. Bir kentin meydanları, bulvarları, parkları, açık havada geçen her türlü rekreasyon alanları, ölçü, form ve tertip bakımından birbirinden farklı sosyal anlamda açık mekan üniteleridir (Aran 1975).

Hasol (1975)' tanımına göre sit; Doğal yada insan eliyle yapılmış, özel bir fiziksel niteliği olan ve bir bütün meydana getiren çevre parçasıdır (Yazgan ve Erdoğan 1992).

T.C. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 2863 Sayılı 3/3.maddesinde Sit; tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, kültür varlıklarının yoğun olarak bulunduğu sosyal yaşama konu olmuş veya önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alanlardır (İnt. 20).

Aydemir vd (1999)'ne göre Kentsel Sit; 1975 Amsterdam Bildirgesi'nde kentsel sitler, tarihsel, arkeolojik ya da artistik nitelikleriyle bir mimari beraberlik ve bütünlükte olan yapı gruplarının oluşturduğu kentsel alanlar olarak tanımlanmaktadır. 1984 yılında çıkarılan "Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tespit ve Tescili" hakkındaki yönetmelikte ise kentsel sit, mimari, mahalli, tarihsel, estetik ve sanat özelliği bulunan ve bir arada bulunmaları sebebiyle teker teker taşıdıkları kıymetten daha fazla kıymeti olan, kültürel ve tabii çevre elemanlarının (yapılar, bahçeler, bitki örtüleri, yerleşim dokuları, duvarlar) birlikte buldukları alanlar olarak ifade edilmiştir. Aşağıda kentsel sit alanı olarak kabul edilebilecek alanlara örnekler verilmektedir;

- Kent ve kasabaların tarihi merkezleri,
- Anıt grupları, anıtsal alanlar ve anıtlara yaklaşım aksları,
- Tepe ve yamaçlara kurulu kent ve köyler,
- Bir mimari kompozisyonun odak noktasını oluşturan yapılara yönelmiş alanlar,
- Anıtların tarihsel açıdan bağlayıcı doku ile çevrilmesi ile oluşan kentsel alanlar,

- Dini yapılar (cami, kilise, katedral, sinagog vb.) medrese avluları, meydanlar,
- Kıyıları boyunca eski ev veya tarihi yapı grupları bulunan nehir ve kanallar,
- Surlarla korunmuş yerleşmeler,
- Eski bir kentin ya da kasabanın silueti,
- Düzenlenmiş parklar ya da bahçeler (Özdemir 2007).

Korunacak özellikleri bulunan doğal, ya da insan yapısı, ya da ikisinin ortak ürünü olan alanlara SİT denilmektedir. Özelliklerine göre sitler doğal, tarihi, arkeolojik, kentsel, kırsal ve karmaşık olarak sınıflandırılmaktadır (Ahunbay 1996).

Doğal Sit

Doğal oluşumları, ya da insan eliyle yapılan düzenlemeleri sonucu korunacak değere sahip olan doğa parçalarıdır. Göreme Vadisi, kendisine özgü heyecan verici jeolojik yapısı, olağanüstü sürprizli topografyası ile sıra dışı bir doğal oluşumdur. Antalya'daki Beşkonak Köprülü Kanyonu, Manyas Gölü doğal sit örnekleridir.

Tarihi Sit

Önemli bir tarihi olayla ilgili olan, ya da önemli tarihi olayların geçtiği yerler tarihi sit alanlarıdır. Çanakkale savaşının yapıldığı Gelibolu Yarımadası ve Çanakkale Boğazı çevresi tarihi sitler için birer örnektir.

Arkeolojik Sit

Tarih öncesinden (prehistorya) Endüstri Devrimi sonrasına kadarki döneme ait kalıntıların bulunduğu alanlardır. İ.Ö. 7000'lerden kalan yerleşme izleriyle Çatalhöyük, Anadolu'daki en eski prehistorik sitlerden biridir.

Kentsel Sit

Eski kentlerin uyumlu düzenini, mimari bütünlüğünü, donatılarını koruyabilmiş sokaklar, mahalleler, alanlar “kentsel sit” olarak tanımlanmaktadır. Tokat, Gaziantep, Mardin, Muğla gibi yerleşmeler yalnız konut bölgeleriyle değil, ticaret alanları, el sanatlarının yer aldığı sanayi bölgeleriyle de önemli kent tarihi verilerini yaşatmaktadırlar. Osmanlı kent dokusu Safranbolu, Elmalı, Ayvalık, Göynük, Tarsus gibi ilçelerimizde de varlığını hala sürdürmektedir.

Kırsal Sit

Yerleşme düzeni ve boyutları, dokuyu oluşturan yapıların türü ve yapım tekniği, malzemesiyle köy, bağ, yazlık niteliği taşıyan yerlerdir. Tarımsal üretme dayalı bir yerleşmede har ailenin sahip olduğu ahır, samanlık, serander vb. birimlerin yan yana geliş biçimi, evlerin araziye yerleşme düzeni ilginç kümelenmeler, dokular oluşturabilir. İstanbul'da Göztepe, Yeşilköy ve Prens adalarındaki sayfiye yerleşmeleri, mimari nitelik olarak en üst düzeyde gerçekleştirilmiş kırsal sit örnekleridir.

Karmaşık Sit

En az iki sit özelliğine sahip olan alanlardır. Örneğin Pamukkale, özel oluşumu ve yanındaki Hierapolis kentinin kalıntıları ile doğal ve arkeolojik sitin; Amasya, doğal ve kentsel sitin bir arada buldukları karmaşık sitlerdir.

Sit alanları, önem derecelerine göre 3 ayrı grupta değerlendirilmektedir (Sönmez, 1987; Aydemir vd'den, 1999):

Birinci Derece Sitler: Eski oluşuma tam bir saygı gerektiren ve korumaya yönelik bilimsel çalışmalar dışında aynen korunacak sit alanlarıdır. Genellikle üzerinde yerleşme olmayan arkeolojik alanlar ve doğal sitler için kullanılan birinci derece sit alanlarına hiçbir şekilde imar planı kararları getirilemeyeceği kabul edilmiştir.

İkinci Derece Sitler: Olduğu gibi korunması gereken, ancak koruma ve kullanma için gerekli önlemlerin alınmasına izin verilebilecek; yükseklik, hacim, malzeme kısıtlamaları ile eski ve yeni arasında bütünlük sağlamayı öngören sitlerdir. Genellikle üzerinde kentsel sit veya korunacak değeri olmayan yerleşik alan bulunan arkeolojik sitler için bu kavram kullanılmaktadır. İkinci derece sit alanları içinde yerleşme dokusunun değiştirilemeyeceği, yol ve bina cephelerinin aynen korunacağı, var olan yapılardan başka yeni yapıya izin verilemeyeceği kabul edilmiştir.

Üçüncü Derece Sitler: Yerleşme dokusunun bozulmaması koşulu ile bir takım değişiklik ve gelişmelere izin verilebilecek sit alanlarıdır. Genellikle kentsel sitler için kullanılan üçüncü derece sit alanlarında amaç; kentsel dokudaki görüntü bütünlüğünün korunmasıdır (Özdemir 2007).

2.3.1. Tarihi çevrelerin dünyadaki gelişimi

Dünyadaki ilk koruma çalışmaları, yönetimin ve dinin etkisi ile yönetim binaları ve kilise, manastır gibi dinsel binalarda olmuştur. Bu yapılar, hem temsil ettikleri gücün etkisini artırmak hem de doğal ve fiziksel eskimeleri önlemek amacıyla korumaya alınmış, restorasyonları yapılmıştır (Çelik ve Yazgan 2007).

Ortaçağ, Rönesans, Barok Sanat Devirleri ve Endüstri sonrası kentsel yerleşmelerinin kuruluşları ve fiziki çevre düzenleri arasındaki büyük karakter farkları ortadadır. Yeşillikten yoksun ve içine kapanık Ortaçağ şehirleri, Yüksek sanat değeri olan mimari eserler ve dekoratif bahçelerle süslü birer Açık hava müzesini andıran Rönesans şehirleri, Barok sanat devrinin gösterişli sosyal hayatının etkisini yansıtan, geniş bulvarları, heybetli binaları, göz kamaştırıcı formal peyzaj tertipleri, Romantik devrin sade yapıları ve naturalistik tertibe bağlı pastoral ve pitoresk peyzaj düzenlemesi, Endüstri sonrası şehirlerinde ileri tekniğin ve yeni materyalin olanaklarından faydalanılarak meydana getirilen yapı tipleri sosyal ortamın fiziki çevre üzerindeki etkileridir (Aran 1975).

Bostancı (1989)'ya göre de dünyadaki ilk koruma işlemlerinin, yönetim binaları, kilise ve manastır gibi dinsel binalarda yapıldığı bilinmektedir. Kral ya da imparatorların gücünü temsil eden bu binalar, doğal ve fiziksel yıpranmaları önlemek ve temsil ettikleri gücün etkisini artırmak amacıyla koruma altına alınmış ve restorasyonları yapılmıştır. İlk çağlarda ve Hıristiyanlığın yayılma döneminde dinsel etkilere ve yetki gücüne bağlı olarak gelişen; Ortaçağ'da işlevsel ve siyasal nedenlere dayanan koruma anlayışı Rönesans'ta papaların Roma devri kalıntılarını kapsayan koruma emirnameleri, 17. yüzyılda İsveç, Danimarka gibi ülkelerde daha çok taşınır eski eserlerin korunmasına yönelik kral buyrukları ile yaygınlaştırılmaya çalışılmıştır (Kuter 2007).

Rokoko döneminde ise mimaride süsleme elemanları abartılı bir şekilde hakim olmuştur. Atlı araba ve fayton kullanımının artması ile birlikte yollar genişleyerek bulvarlar oluşmuş, ortaçağın pazar yeri sadece fakir mahallelerinde yer almıştır (Ter 2002).

1400'lerin çizgisel, pitoresk gotik sanatına ve yapılanmasına karşın Rönesans'ta belli bir hacim ve mekan anlayışı kendini kabul ettirmiş; sade ve dengeli biçimler ortaya çıkmıştır (Yazgan ve Ter 2003). Roth (2000) Rönesans sanatçıları daha çok Roma mimarisi gibi, zemine güçlü oturan, yataylığı vurgulayan bir yapılanmadır. Açık orantı sistemleri kullanılmıştır. Mimari, insanlara dinsel dogmayı benimsetmek amacı ile değil, insani gereksinimleri karşılamak için yapılmıştır. Doğal peyzaja karşı yeni bir bakış açısı ve bilinç getirmiştir. Tanrı'nın kusursuzluğunu simgeleyen daire, Rönesans tasarımları için çekici bir form olmuştur.

Rönesans dönemi kentlerine sokaklarda bir bütünlük algılamak olası değildir. Birçok yapı rastlantısal biçimde bir araya gelmiştir. Heterojen bir yapılanma söz konusudur. Sokak bir dizi farklı yapının bir araya geldiği heterojen bir yapılar grubu niteliğindedir. Sokak ve meydanlarda yatay çizgiler hakimdir.

1630'larda ilk örneklerinin izlendiği Barok dönem mimarisi görsel açıdan Rönesans dönemi ne kadar yalınsa, o kadar karmaşıktır. Açıklığın yerini karmaşa; belirsizlik, bütünsel etkinin ve tek biçimliliğin yerini çalılmış bir çeşitlilik; düzenliliğin yerini ise karışıklık almıştır. Düzlemsel formlar yerini plastik formlara, mekansal derinliğe ve vurgulu formlara bırakmıştır. Gerek tek yapı ölçeğinde, gerek villa bahçelerinde gerekse kamusal kentsel alanlarda Rönesans ve Barok dönemlerinde kentsel donatı elemanları çok önemli olmuş; bu mekanların ayrılmaz parçaları olara algılanıp tasarlanmışlardır (Yazgan ve Ter 2003).

Binan (1999)'a göre; Fransa'da 1814-1879 yılları arasında Viollet-le Duc'ün "üslup birliğine varış" düşüncesiyle yaptığı restorasyon çalışmaları korumada atılan ilk adımlar olmuştur. Çağdaş koruma kavramına yakın ilk temeller ise XIX. Yüzyılın sonunda Camillo Boito tarafından ortaya konmuştur. Ahunbay (2004)'de İtalya'da Giovannoni de tarihî yapı restorasyonlarının daha bilimsel ve anıtların çevresindeki doku ile birlikte korunmaları gerektiğini savunmuş ve çağdaş onarımın ilkeleri sayılabilecek kuralları koymuştur. Bu gelişmeler 1931'de Atina'da toplanan tarihî anıtların korunması ile ilgili Mimar ve Teknisyenlerin I. Uluslar arası Konferansı'nda uzmanlar tarafından tartışılmış ve benimsenmiştir.

Palalı (1992)'ya göre eski yapıların korunması ve onarımıyla ilgili ilkeler üzerinde karara varmak ve bunları uluslar arası bir temele yerleştirmek amacıyla da Venedik'te 25-31 Mayıs 1964 tarihleri arasında toplanan II. Uluslar arası Tarihî Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri

Kongresi “Venedik Tüzüğü” adıyla anılan kararları almıştır. Tüzükte; korumanın sürekliliğinin sağlanması, anıtların çağdaş yaşam içinde toplumsal amaçlarla kullanılıp değerlendirilmesi ilke olarak kabul edilmiş, onarımda çağdaş teknolojiden yararlanma, çevre düzenleme, arkeolojik sitlerde yapılacak onarımlar konularında açıklamalar getirilmiştir. Bu içeriği ile Venedik tüzüğü tarihî anıt ve çevrelerinin korunmasıyla ilgili çağdaş düşünceleri bir araya getirmektedir (Çelik ve Yazgan 2007).

Avrupa’da kentsel ve kırsal koruma çabaları 1945’ten sonra hız kazanımı; II Dünya Savaşı sırasında yıkılan, çoğu kez çağdaş yapılanma ve endüstrileşme ile karakteri bozulan tarihi kentlerin uğradığı kayıplarla bilinçlenen kamuoyu bu konuya çözüm aramaya başlamıştır (Ahunbay 1996).

Yunan uygarlığında kent – devlet yerleşmesinin coğrafi merkezinde yer alan agora, ticaret, çarşı vb. işyerlerinin bulunması ile kent ekonomisinin yaşam merkezi olduğu gibi, çevresinde kentlinin hizmetine sunulan toplantı odası, yönetim odası, yönetici odası vb. yönetim birimlerinin oluşturulması ile yönetim merkezi, yakın çevresindeki tapınak, tiyatro, stadyum ve gymnasium ile de kentin sosyo – kültürel yaşam merkezi olmuştur. Yaya hareketlerine açık bir kent ortak mekanı olan Agoranın çevresindeki dükkanlarda yayaların güneş, yağmur gibi iklimsel etkilerden korunması için revak sundurmalar yapılmıştır (Ter 2002).

Günlük hayatta caddeler peyzajın önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. İnsanlar, arkadaşlık ilişkileri, alışveriş, seyahat gibi günlük aktivitelerinden dolayı caddelere bağlıdırlar. Bu durum daha fazla sosyallik ve öğrenme sağlar. Geçen 25 yılın üzerinde bir sürede şehir hayatındaki değişiklikler daha fazla düşünülerek tasarlanan, planlanan ve daha fazla güvenli, konforlu caddelerin yapılmasını destekledi (Moudon 2012).

Tarihi Çevrelerin Korunmasına Yönelik Çalışmalar Yapan Kuruluşlar

UNESCO

“*United Nations Educational, Scientific and Cultural Organizaton*” 1946 ‘da, II.Dünya Savaşının hemen ardından kurulmuştur.

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu’ nun baş harflerinden adını almıştır. UNESCO’nun kültür konusundaki yaklaşımı ise bir anlamda dünyaya bakışının bir aynasıdır. Kültür, “kimi seçkinlerin değil, kamunun ortak malıdır,” dolayısıyla kültürel varlıklar bir anlamda insanlık aleminin ortak malıdır, bu konumu itibariyle de korunmalıdır.

UNESCO'nun 1960 yılından itibaren uygulanmaya koyduğu kültürel varlıkların korunması kampanyaları işte bu anlayışın ürünüdür.

Yaptığı çalışmalardan bazıları: Mısır'da büyük sanat değeri taşıyan 23 tapınak Assuan Barajı'nın suları altında kaybolmaktan kurtarılmıştır. Ebu Simbel'in iki tapınağı da parça parça kesilerek başka bir yere taşınmıştır. 1983 yılında İstanbul ve Göreme' deki belli tarihsel mekanların korunması konusunda uluslar arası bir kampanya başlatılmıştır. İstanbul'dan Süleymaniye Camii ve çevresi, Topkapı ve Yıldız sarayları, Kara surları, Zeyrek ve Bozdoğan Kemerli ile Haliç, Göreme'den ise beş kilise, Açık Hava Müzesi, Çavuşin ve çevre mağaraları, Zelve vadisi alınmıştır (Yazgan ve Erdoğan 1992).

IFLA

“*International Federation of Landscape Architects*” 1948 yılında Cambridge (İngiltere)'de 15 ülkenin bir araya gelmesiyle oluşturulan mesleki bir örgüttür.

Uluslararası Peyzaj Mimarları Federasyonu; 1968 yılında UNESCO ilişkilere girmiştir. 1970 yılında UNESCO'nun desteği ile tarihsel bahçelerin korunması ve onarılması için programlar yapmıştır. Çeşitli ülkelerdeki peyzaj ve sitlerin korunması ve onarılması için ilgili yasaların incelenmesi ve bu tip yasaların bulunmadığı yerler için öneriler içeren çalışmayı başarıyla tamamlayarak karşılığında UNESCO 'dan 300 dolar yardım almıştır. 1974 yılında UNESCO'nun tavsiyesi üzerine “Tarihi Peyzajın Korunması Komitesi” adı altında bir çalışma grubu oluşturuldu. “Tarihsel Bahçelerin Korunması ve Restorasyonu” konusunda IFLA ve ICOMOS işbirliği altında 1976 ve 1977 yılına iki sempozyum düzenlenmiştir (Yazgan ve Erdoğan 1992).

AVRUPA KONSEYİ

Koruma konusunda uluslar arası düzeyde örgütlenen diğer bir kurum Avrupa Konseyi'dir. Konsey 19 Aralık 1954'de kabul ettiği Avrupa Kültürel Sözleşmesi'nin birinci maddesiyle Avrupa'nın ortak kültürel mirasını koruyucu önlemleri almak ve üye ülkelerin katkılarını geliştirmek kararını almıştır (Ahunbay 1996).

ICCROM

“*International Center for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property*” 1959'da UNESCO tarafından Roma'da kurulmuştur.

Kültür Varlığı Koruma ve Restorasyon İçin Uluslararası Araştırma Merkezi'dir. Aralık 1982 tarihli bilgilere göre, üye devletlerin sayısı 68'dir. Türkiye, 1969 yılında ICCROM' a tam üye oldu.

Üstlendiği görevler ise;

- Kültürel mirasın korunması ve restorasyonu ile ilgili bilimsel ve teknik sorunları, belgeleri toplamak, incelemek ve dağıtmak.
- Uzman değiş tokuşu, uluslar arası toplantılar ve özellikle uzman veya kuruluş komisyonları aracılığı ile bu alandaki araştırmaları oluşturmak, desteklemek ve düzenlemek.
- Kültür mirasının korunması ve restorasyonu ile ilgili genel veya belirli noktalarda düşüncelerini söylemek veya önerilerde bulunmak (Yazgan ve Erdoğan 1992).

VENEDİK TÜZÜĞÜ

1964 yılında oluşturulan Uluslar arası Venedik Tüzüğü'nde "İnsan kuşaklarının tarihi anıtları, geçmişten bir bilgi taşıyarak günümüze eski geleneklerin yaşayan tanıkları olarak gelmektedir. İnsan kuşaklarının tarihi anıtları, geçmişten bir bilgi taşıyarak günümüze eski geleneklerin yaşayan tanıkları olarak gelmektedir. İnsanlar insani değerlerin bütünlüğünde gittikçe daha çok bilinçlenmekte ve eski anıtları ortak miras saymaktadır. Onları gelecek kuşaklara sağ salim ulaştırmak sorumluluğu iyice anlaşılmiştir. Orijinal zenginliklere zarar vermeden onları bizden sonrakilere geçirmek görevimizdir (Erder 1975).

ICOMOS

"*International Council of Monuments and Sites*" Venedik Tüzüğü'nün oluşturulmasından bir yıl sonra, tüzüğe imza atan 25 ülkenin katılımıyla Varşova'da kurulan ICOMOS kendi alanlarında yükselmiş uzmanların oluşturduğu bir örgüttür (Ahunbay 1996).

UNESCO, evrensel kültür mirasının korunmasına yönelik olarak, tehdit altında olan anıt ve sitlere uzman desteği ve maddi yardım götürmektedir. ICCROM korumanın bilimsel sorunları üzerine belge toplama ve yayma, bu alanda araştırmaları destekleme, teknik sorunlara

danışmanlık yapma, teknik eleman yetiştirme gibi görevler üstlenmiştir. ICCROM 'un merkezi Roma 'dadır. UNESCO'nun 1972'de Paris'te yapılan 17. genel toplantısında Dünyanın Kültürel ve Doğal Mirasını Koruma Sözleşmesi hazırlanmış ve üye 131 ülke tarafından imzalanarak yürürlüğe girmiştir. Koruma alanında çok etkin olan uluslar arası örgütlerden biride değişik alanlarında bilgi üretilmesine, bu alandaki gelişmelerin yayın ve toplantılarla duyurulmasına çalışan Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi ICOMOS' tur (Ahunbay 1996).

ICOMOS'un raporu göre; UNESCO Dünya Mirası Komitesi'nin Paris'teki 27 Haziran 2011 tarihindeki toplantısında, UNESCO Dünya Mirası Komitesi oy birliği ile "Edirne Selimiye Camii ve Külliyesi"nin UNESCO Dünya Mirası olarak tescillenmesine karar vermiştir. UNESCO Dünya Mirası Komitesi'nin bu kararı ile Türkiye'nin UNESCO Dünya Mirası Listesindeki kültür varlığı sayısı 10'a yükselmiştir.

Türkiye'nin UNESCO Dünya Mirası Listesindeki Kültürel Varlıkları

1. İstanbul ve Tarihi Alanları, (1985, Niteliği: Kültürel)
2. Göreme Milli Parkı ve Kapadokya (1985,,: Doğal / Kültürel)
3. Divriği Ulu Camisi ve Darüşşifası (1985, Kültürel)
4. Hattuşa (Boğazköy) -Hitit Başkenti (1986, Kültürel)
5. Nemrut Dağı (1987, Kültürel)
6. Xanthos - Letoon (1988, Kültürel)
7. Pamukkale (1988, Doğal / Kültürel)
8. Safranbolu, (1994, Kültürel)
9. Truva (1998, Kültürel)
10. Selimiye Camii ve Külliyesi -Edirne
- 11.Çatalhöyük Taş Devri Yerleşimi 2012 (İnt. 2).

2.3.2. Tarihi çevrelerin Türkiye'deki gelişimi

Türkiye'de tarihî çevreye yönelik yapılan çalışmalar Osmanlı İmparatorluğu Dönemi ve Cumhuriyet Dönemi olmak üzere ikiye ayrılabilir. Osmanlı İmparatorluğu zamanında daha çok taşınır kültür varlıklarının korunması amaçlanmış, yani müze anlayışıyla koruma yapılmıştır. Cumhuriyet döneminde hem taşınır hem de taşınmaz kültür varlıklarının korunması gündeme gelmiş, ilerleyen zaman ile birlikte fizikî koruma yanında sosyo-kültürel yapının da korunduğu bütünlüklü koruma anlayışına geçiş olmuştur (Çelik ve Yazgan 2007).

Çeçener (1992)'e göre Osmanlı İmparatorluğu'nda müze kurmakla başlayan ilk koruma hareketinden yaklaşık 20 yıl sonra koruma mevzuatı 1869 yılında 'I. Asar-ı Atika Nizamnamesi' olarak hazırlanmıştır. Dolayısı ile, eski eserler mevzuatı taşınmaz eski eserlerden çok, taşınır eski eserlerin korunması amacına yöneliktir. Bu ilk yasanın getirdiği en önemli sınırlama, yabancı araştırmacıların yapacakları arkeolojik kazıların izne bağlanması ve buluntuların yurt dışına çıkarılmasının yasaklanmasını öngörmüştür. Değişen koşullar çerçevesinde yasa aynı isimler altında 1874, 1884 ve 1906 yıllarında değiştirilerek uygulanmaya devam edilmiştir. 1906 yılında yürürlüğe konan "Asar-ı Atika Nizamnamesi" Cumhuriyet Dönemi'nde de 50 yıl kullanılmıştır. Bu nizamname gerek taşınır, gerekse taşınmaz eski eserleri tespit edecek ve tescil edecek kurumları içermemiştir. Bu nedenle 1951 yılına kadar saptama görevini Milli Eğitim Bakanlığı Uzmanları, belgeleme görevini de İstanbul Eski Eserler Encümeni yürütmüştür (Çelik ve Yazgan 2007).

Şenyapılı (1998) Türkiye'de tarihi kentsel çevre 1970'lere kadar kentsel hareketlerin merkezinde yer almaktadır. Ancak 1960'ların ortalarında başlayıp 1970'lere doğru hızlanan içgöçler, bu bölgeleri çöküntü alanlarına dönüştürerek ya da yeni gelenler için yeni kent merkezleri ve konut alanları açma adına tarihi kentsel dokuya büyük zarar vermiştir. 1980'ler ise kentsel dokunun korunmasının gündeme geldiği yıllar olmakla beraber, koruma uygulamaları mevzi müdahalelerin ötesine geçememektedir (Özcan ve Dündar 1999).

Özdemir (2005)'e göre tarih boyunca çok çeşitli kültür ve uygarlıkların birleşme noktasında yer alan ve bugün de bu özelliğini koruyan Anadolu ve Trakya, üzerinde birçok halkın bugüne bıraktığı kültür mirasını taşımaktadır. Türkiye sınırları içerisinde yer alan bu mirasın köklerinde eski Anadolu kültürleri (Hitit, Likya, Karya, Firig gibi), Akdeniz ve Ege kültürleri

(Miken, Hellen, Roma, Bizans, gibi), Orta Asya, İnan, Arap etkileri ile Selçuklu ve Osmanlı kaynakları bulunmaktadır (Kuter 2007).

Yazgan (1979)'a göre; özellikle 1950'lerden sonra hızlı kentleşme sonucu yıkıma uğrayan taşınmaz eski eserleri koruma çabaları gündeme gelmiş, imar faaliyetleri sırasında ortaya çıkabilecek imar ve eski eserler sorunlarını çözmek ve korunmalarını denetlemek üzere 02.07.1951 tarihinde 5805 sayılı yasanın yürürlüğe girmesi ile Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu (GEEAYK) kurulmuştur. Yüksek Kurulun kuruluş amacı, yurt içindeki kültür varlıklarının korunması, bakımında uyulacak ilkeleri, bunlarla ilgili programları saptamak, uygulanmasını izlemek, denetlemek, anıtlarla ilgili her türlü konu ve anlaşmazlıklar üzerinde bilimsel görüş bildirmektir. Kurul beş doğal üye ve üç bakanlık temsilcisi ile bunların seçtiği on üç üyeden oluşmaktadır. Üyelerin tarih, arkeoloji, sanat tarihî, mimarlık, estetik, kent planlaması alanlarından biri ya da birkaçında uzmanlaşmış, bu konuda yapıt ya da inceleme ortaya koymuş kişiler arasından seçilmesi yasada ön görülmüştür (Çelik ve Yazgan 2007).

Madran (1989)'a göre; 1973 tarihli ve 1710 sayılı '*Eski Eserler Kanunu*' Türkiye'de tarihî çevrenin bütün olarak korunması gerekliliğini ön gören ilk yasal düzenlemedir. Getirdiği diğer yaklaşımlarla da Türkiye'de, korumanın gelişmesinde, temel taşları oluşturmuştur. Bu yasa aşağıdaki konuları açıklığa kavuşturmuştur (Çelik ve Yazgan 2007).

- Eski eser devlet malıdır.
- Korunması gerekli "eser" kavramında tek yapı ölçeğinin dışına çıkılmış, yapıların bir araya gelerek oluşturdukları arazi parçalarının ve sitelerin de koruma konusu olduğu benimsenmiştir.
- Kültür varlıklarının bakım ve onarımından sorumlu kuruluşlar net olarak belirlenmiştir.
- Devletin koruma amacıyla yasaklayıcı görünümünün yanı sıra, eski eser sahiplerine bazı ayrıcalıklar tanınması ve çeşitli organlarıyla yardım yapması benimsenmiştir.

Akay (1992) 1710 sayılı yasa, 1983 tarihinde yürürlüğe giren 2863 sayılı KTVK Kanunu'nun uygulamaya konulmasıyla yürürlükten kaldırılmıştır. 2863 sayılı bu yasa, korunması gerekli olan taşınır ve taşınmaz kültür ve doğa varlıklarıyla ilgili tanımlamaları yapmak ve

etkinliklerini düzenlemek, bunlara ilişkin ilke ve uygulama kararlarını almak ve teşkilat kurmak ve görevlerini tespit etmek amacındadır. Yasa, korunması gerekli taşınmaz kültür ve doğa varlıklarına her türlü inşai ve fizikî müdahalede bulunmayı yasaklamıştır. Sit kavramı yeniden tanımlanmış, kentsel sit koruma planlamasıyla ilgili olarak önemli bir adım daha atılmış ve “koruma amaçlı imar planı” kavramı yeni bir planlama türü olarak kabul edilmiştir (Çelik ve Yazgan 2007).

KTB (2004) 24.06.1987 tarih ve 3386 sayılı kanun ile 2863 sayılı KTVK Kanunu'nun bazı maddeleri değiştirilmiş ve yeni maddeler eklenmiştir. 2863 sayılı KTVK Kanunu, günün gelişen ve değişen koşullarına adapte edilmesi için tekrar değiştirilmiş, bu değişiklikte 14.07.2004 tarihinde 5226 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu İle Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilmiştir. 27.07.2004 tarihinde ise 5226 sayılı kanun Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. 2863 Sayılı kanunda, 2863 Sayılı (5226 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu İle Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile değişik) KTVK Kanunu olarak değişmiştir.

2863 sayılı (5226 sayılı Kanun ile değişik) KTVK Kanunu'nun araştırma ile ilgili önem taşıyan maddeleri aşağıda özetlenmiştir:

- Madde 3'ün (a) bendinde, yenilenen “kültür varlıkları” ve “sit” tanımları ile fizikî koruma yanında sosyo-kültürel yapının da korunması hedeflenmiştir. Ayrıca, eklenen “Koruma Amaçlı İmar Plânı” ve “Çevre Düzenleme Projesi” kavramları ile tarihî çevre korumada önem taşıyan projeler tanımlanıp, içerikleri belirtilmiştir.
- Madde 10'un ek fıkrasında büyükşehir belediyeleri, valilikler, Bakanlıkça izin verilen belediyeler bünyesinde kültür varlıkları ile ilgili işlemleri ve uygulamaları yürütmek üzere koruma, uygulama ve denetim büroları kurabilecektir. Ayrıca, il özel idareleri bünyesinde, kültür varlıklarının korunmasına yönelik rölöve, restitüsyon, restorasyon projelerini hazırlayacak ve uygulayacak proje büroları ve sertifikalı yapı ustalarını yetiştirecek eğitim birimleri de kurabilecektir. Böylece, tarihî çevre koruma projeleri, uygulamaları ve denetimleri yerel ölçekte yapılabilecektir.

• Madde 12’de, “Özel hukuka tabi gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetinde bulunan korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının korunması, bakım ve onarımı için Kültür ve Turizm Bakanlığı’nca aynı, nakdi ve teknik yardım yapılır” denmektedir. Böylece Bakanlık bütçesine yeterli ödeneğin konulması sağlanmış olmaktadır. Belediyelerin görev alanlarında kalan kültür varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi amacıyla da emlak vergisinin %10’u nispetinde "Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına Katkı Payı" tahakkuk ettirilip emlak vergisi ile birlikte tahsil edilebilecektir. Tahsil edilen miktar, il özel idaresi tarafından açılacak özel hesapta toplanacaktır. Bu miktar; vali tarafından il sınırları içindeki belediyelere aktarılıp, kültür varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi amacıyla hazırlanan projeler kapsamında kamulaştırma, projelendirme, plânlama ve uygulama konularında kullanılabilir. 2985 sayılı Toplu Konut Kanunu uyarınca verilecek kredilerin en az % 10’u da Bakanlık ile Toplu Konut İdaresi Başkanlığınca belirlenen tescilli taşınmaz kültür varlıklarının bakımı, onarımı ve restorasyonu işlemlerine ilişkin başvurularda kullanılabilir.

• Madde 15’in (a) bendinde, kamu kurum ve kuruluşlarına, belediyelere, il özel idarelerine ve mahalli idari birliklerine tescilli taşınmaz kültür varlıklarını, kamulaştırma yetkisi verilmiştir. Fakat yapının kullanım şekli koruma bölge kurulları tarafından belirlenecektir.

• Maddesi 58’in (c) fıkrasına göre, Koruma Bölge Kurullarında “Görüşülecek konu belediye sınırları içinde ise ilgili belediye başkanı veya teknik temsilcisi, dışında ise ilgili valilikçe seçilecek teknik temsilcisi” yer alabilecektir. Bu uygulama yerel yönetim temsilcilerinin yaşadıkları yöre ile ilgili alınan kararlarda fikir belirtmesini ve korumaya yerel ölçekte çözümler önermesini sağlamaktadır. Ayrıca, ek fıkrayla da ilgili meslek odaları koruma bölge kurulu toplantılarına gözlemci olarak katılabileceklerdir (Çelik ve Yazgan 2007).

Türkiye’de tarihi çevreyi bir bütün olarak koruyabilmek için gerekli yasal çerçeve ancak 1970’lerde oluşturulabilmiş ve 1973’te 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu çıkarılmıştır. Yasanın sağladığı olanaklarla Antalya, Antakya, Bursa, Edirne, Konya, Kula, Kütahya, Muğla, Tarsus, Şanlıurfa gibi tarihi kentlerin korunmasına olanak veren sit kararları alınabilmiştir (Çavdar ve Sayan 2003).

2.3.3. Peyzaj planlama ve tasarım

Karaman (1995) Lynch, kenti psikolojik açıdan önemli akılda kalıcı, bir dizi kentin strüktürünü örgütleyen elemanlardan oluşan bir sistem olarak görmektedir. Lynch'in kent imajına ilişkin yaptığı araştırmasına göre kentli yaşadığı çevreye ait bir zihinsel harita oluşturmakta, bu zihinsel harita içinde, yollar ya da bağlantılar (path), bölgeler (district), sınırlar (edge), nirengi noktaları (landmark) ve odaklar/düğüm (node) kişinin kent ortamında fiziksel ve psikolojik yönelmesinde önemli hatırlatıcı öğeleri oluşturmaktadır. Kısaca, Kevin Lynch'in bulgularına göre zengin, algılanabilir, açık, okunabilir bir kent imgesini oluşturan beş öğe; Yollar, bölgeler, odaklar, sınırlar ve landmarklardır (Çelik 2004).

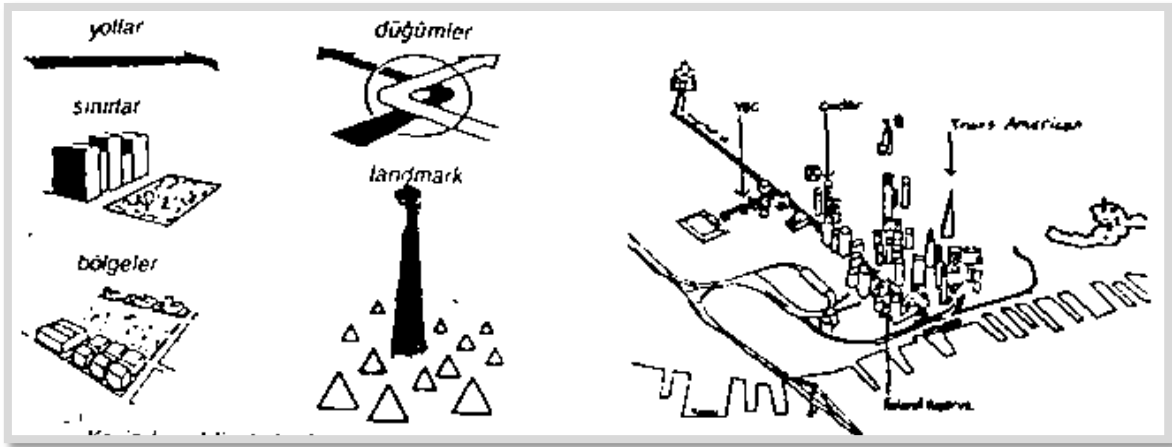
Kent formunu oluşturan bu beş öğe görsel araştırma için yeterlidir. Bunlar aşağıdaki gibi kısaca açıklanmaktadır (Şekil 2.1):

- Yollar; İnsanların hareket etmek için kullandıkları ana ve tali akslardan ibarettir.
- Bölgeler; Bir şehir semtlerden ya da bölgelerden oluşur; şehrin merkezi üst tarafı, aşağı bölgesi, ortası, iskan bölgeleri, sanayi bölgesi, banliyö ya da varoşlar, eğitim kampüsleri vb. Bunlar net form ve büyüklüklerde olabildikleri gibi, karakter bakımından birbirlerine karışmış da olabilirler.
- Sınırlar; Bölgeler sınırlar ile tanımlanır. Doğal ya da insan eliyle oluşturulmuş eşikler sınırları oluşturur.
- Landmarklar; En basit tanımıyla şehrin görsel yüzünde göze çarpan elemanlar, şehrin landmarklarıdır. Bazı landmarklar oldukça belirgindir ve büyük alanlarda görülebilir. Kentsel dış peyzaj açısından da belirleyicidirler. Bazıları ise ancak yanlarına gidildiğinde görülür ki, bunlar kentsel iç peyzajı şekillendiren öğelerdir. (Küçük bir saat kulesi, çeşme, heykel gibi) Landmarklar kentsel formun önemli bir elemanıdır, çünkü insanların kendi başlarına yönelmelerini sağlarlar ve yer aldıkları bölgenin kimliklerinde etkindirler.
- Odaklar; odaklar aktivitelerin merkezidir. Aktivite bir çeşit landmarktır, fakat fonksiyonları nedeniyle ayrılmaktadır. Odaklar, landmarkların farklı görsel bir obje olduğu, ama kendisinin de farklı aktivitelerin merkezi olduğu yerdir (Çelik 2004)

Yaşlıca ve ark. (1999), Peyzaj tasarımının uygulanması ve istenen mekâna ulaşılması, canlı materyal kullanılması nedeni ile zaman isteyen bir süreçtir. Bu bakımdan peyzaj tasarımı

donmuş bir mimari vaziyet planı değildir. Kentsel tasarımın yaşayan, gelişen, büyüyen, mevsimlere göre renk ve biçim değiştiren bir koludur. Peyzaj tasarımında ulaşılmak istenen hedefler aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:

- Tasarımlar katı önerilerden çok, gereğinde değişen koşullara uyabilen esnek yeteneğe sahip olmalı, seçenekler üretebilmelidir.
- Kentsel ve yerel üst düzey kararlara uygun olmalıdır.
- Yakın çevresi ile, varsa tarihî kentsel doku ile bütünleşebilmelidir.
- Otopark gereksiniminin artması, öneri tasarımın mevcut ulaşım getireceği yeni ilave yükler, trafik güvenliğinin ve yaya erişebilirlik olanaklarının sağlanması gibi ulaşım ile ilgili sorunlara çözüm önerileri getirilebilmelidir.
- Yaşanabilir, kaliteli çevrelerin yaratılmasındaki katkıları desteklemelidir.
- Alandaki mevcut ve yeni oluşacak ekosistemlerin güvenliği sağlanmalıdır.
- Çevre koşulları ve doğa bilimleri gerçekleri göz önüne alınmalıdır.
- Tasarımda kuruluş, işletme, idame ve yönetim masrafları doğru tahmin edilerek fayda-maliyet analizlerine uygun olarak yapılmalıdır (Çelik ve Yazgan 2007).

Şekil 2.1. Karaman (1995) Kevin Lynch'in (1962) imge oluşturan mekansal öğeleri (Çelik 2004).

Kent çok dar bir mekan içinde çok çeşitli yaşam ihtiyaçlarının bir arada toplaşarak yoğunlaştığı bir sentezdir. Kentsel peyzaj, planlamasına tesir eden faktörler, kırsal yörenin kuruluşundan ve planlama prensiplerinden pek çok farklıdır. Kentsel peyzajın tertibinde insanın hünerli emeği, çok daha yoğun ve etkilidir. Son yıllarda, kent merkezlerinin ulaşım alanındaki yoğunluk dolayısıyla meydana gelen kuru görünüşünü gidermek amacıyla, peyzaj çalışmalarına önem verilmektedir. Bir yandan transport akımının gürültüsünü uzaklaştırmak

ve trafik tehlikesini önlemek amacıyla, şehir içi yollarının bazı bölümlerinde motorlu trafiğin kaldırılması peyzaj planlamasında yeni tertip yöntemleri getirmektedir. Bu nedenle: Yaya trafiğine açılan kısımlarda, su gösterisi ve vazo içinde bitki kullanımı ile, yeni bir tertip gelişmiştir. Bu suretle, motorlu araç tehlikesinden uzak, sakin, bir yaya trafiği ve dilenme ihtiyacını karşılayan biyolojik yönden yaşamaya daha elverişli bir mekan elde edilmiş olmaktadır. Büyük kentlerin ana caddelerinde tretuarların genişletilmesi ve büyük vazo içinde ağaçlamaya yer verilmesi de ayrı bir çare olarak düşünülmektedir (Aran 1975).

Peyzaj planlaması, doğal peyzajdaki materyali, insan tarafından toplum yaşayışına daha elverişli biçimde yeniden tertipleyen bir güzel sanat çabasıdır. Bina içindeki yaşama dışında, dış mekandaki fiziki çevremizin düzenlemesiyle uğraşır. Arazinin en iyi şekilde nasıl kullanılacağını gösterir. İnsanın yaşadığı çevrenin bütünü ile düzenlemesi sırasında, fiziki çevremizin genel ve temel problemleri arasında yer alır. Bu itibarla, insanın var olduğu, yaşadığı ve çalıştığı hemen her yerde, peyzaj tertiplemesi vardır. Tarih boyunca böylece süregelmiştir (Aran 1975).

Peyzaj planlama, alan kullanımına yönelik kararların alındığı bir süreçtir. Peyzaj planlamada, planlaması yapılacak alanın peyzaj değerlerine yönelik kaynak envanter ve analiz çalışmaları yapılır. Peyzajları iyileştirme ve ıslaha yönelik çalışmalar yapılır.Çevresel çelişkilerin oluşturduğu olumsuz etkiler optimum arazi kullanımı yaklaşımında en aza indirgenir.Peyzaj planlamada çalışma ölçekleri 1:1000-1:50.000 ve üstüdür.

Peyzaj planlama, ekolojik faktörler dikkate alınarak, arazinin en akılcı kullanımına ilişkin plan kararlarının alındığı bir süreçtir. Bu nedenle bu planlar “kullanım karar planları” olarak da adlandırılmaktadır. Esas olarak ülke ölçeğinden yerleşme ölçeğine kadar olan kademelerde değerlendirme yapılır. Ülke ölçeğinde alınan kararlar daha sonra sırasıyla bölge-kent ve yerleşme ölçeğine basamak basamak aktarılarak her birinin planlaması ayrı ayrı yapılır.

- Peyzaj planlamanın esas amacı doğal peyzajın mevcut yapısını korumaktır.
- Planlamada imar çalışmaları denetlenerek peyzajların optimum ve sağlıklı şekilde sürdürülebilirliği sağlanmalıdır.
- Toplum; peyzaj planlama sürecinde büyük ölçüde aktif rol almalı, süreci etkilemeli ve kontrol etmelidir.
- Peyzaj planlamada alana ilişkin kullanım kararları alınır.

- Alanın çevresel değerleri hakkında detaylı bilgi toplanır.
- Peyzajları iyileştirme/ ıslah yönünde genel yaklaşımlar sağlanır.
- Sağlıklı bir peyzaj planlaması objektif sonuçlar ortaya koyar, kişilere göre değişmez.
- Peyzaj planlamada iki boyutlu grafiksel sunum söz konusudur (Korkut ve ark 2010).

Memlük vd. (1994)'e göre; Planlama, geleceğe yönelik belli bir amaca hizmet etme ve bir gereksinimi karşılama temelinde yönetsel ve etik kurallara dayalı eylemlerin sistemli bir organizasyonudur. Planlamanın bir boyutu olan fiziki planlamada; fiziki yapıya (bölgesel, coğrafi ilişkiler, topografik bilgiler, jeolojik yapı, iklimsel özellikler, su kaynakları vb.) , sosyo-ekonomik yapıya (nüfusa ilişkin bilgiler, yoğunluk, eğitim durumu, ulaşım ağı, göçler vb.) ilişkin araştırmalar yapılmaktadır. Fiziki planlama alanının önemli bir dalı olan peyzaj planlamanın amacı doğal ve kültürel kaynakları kullanan insanlar arasındaki düzeni belirlemek ve bunu fiziksel planlama sürecine entegre etmek, çevresel çelişkilerin oluşturduğu olumsuz etkileri optimum arazi kullanımı yaklaşımıyla en aza indirmek, imar çalışmalarını destekleyerek peyzajların optimum ve sağlıklı şekilde sürdürülmesini sağlamaktır (Yüksel 1999).

Köseoğlu (1982) Peyzaj planlama, yalnız ne kırsal ne de kentsel alanda peyzaj düzenlemesine ilişkin özel planlama olup her iki kesimde peyzajın ekolojik yasalara göre geliştirilmesi, korunması ve bakımına ilişkin önlemlerin planlamasıdır. Bu tanımdan da anlaşıldığı üzere peyzaj planlaması, planlama alanında istenen ve mevcut aktivitelerin peyzaj ekolojik araştırma sonuçlarına göre karşılıklı olumsuz etkilerin yok edilmesi veya azaltılmasına ilişkin seçenek ve önlemleri araştırmaktadır (Yüksel 1999).

Ülkemizde geleneksel planlama süreci çevre düzeni planı (1/25.000), nazım imar planı (1/5.000), uygulama imar planı (1/1.000) gibi bir sıralama göstermektedir. Sit alanı olarak ilan edilen tarihi yerleşimlerde ise koruma amaçlı imar planları daha sonra yapılmaktadır (Çelik 2004).

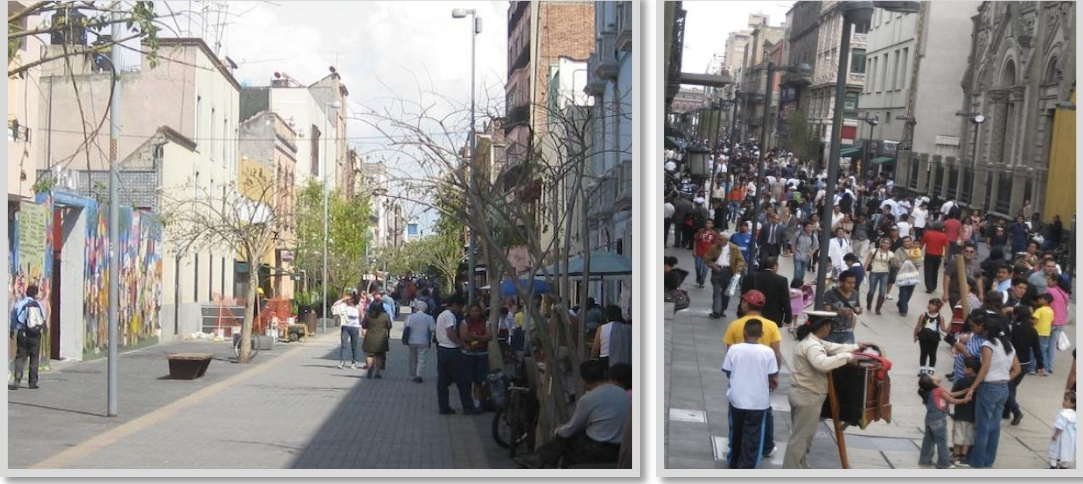
Kent planlama; batıda, temel olarak sanayi devriminin yarattığı yerleşme-ulaşım- çevre sorunlarına çözüm arayışları oluşturmayı hedeflemektedir. Kentsel mekanı daha yaşanabilir hale getirme çabaları, 1900'lü yıllarda Ebenezer Howard'ın Bahçe Şehir kent modeli geliştirmesi ve sonrasında Camillo Sitte(Kent inşa sanatı), Tony Garnier (Endüstri kent) ve Sorina Mata (Lineer kent) gibi kent planlama düşünürlerinin kentlerdeki, hızlı nüfus artışları,

ulaşım teknolojisindeki gelişmeler ve kentlerin çağa uygun işlevlerinin gelişmesi ve daha yaşanabilir kentler yaratmak amacıyla yeni kent modelleri oluşturmaları ile başlamıştır.

Kapsamlı planlama, batıda, 19.Yüzyılın ilk yarısında kentsel mekanın biçimlenmesinde etkili olmuştur. Kapsamlı planlama yaklaşımında amaç, öncelikle kentin bölge içindeki yerinin tanımlaması, sosyal, ekonomik ve fiziki yapısını anlamaya çalışan “analiz” ve “araştırma”ya dayanan bir Nazım Plan üretilerek kent makro formunun denetlenmesi ve bu plana dayalı olarak tüm kentin uygulama planların hazırlanması şeklinde (Özer M. 2001).

Sanayi devrimiyle birlikte ekonomi ve teknoloji buna bağlı olarak da şehirleşme anlayışında “modernizm” etkili olmaya başlamıştır. Evreni ve insanı şekillendirmek modernist planlamanın amacıdır. Artan nüfusla birlikte barınma ihtiyacının karşılanması için hızlı ve ekonomik konut üretim modernizm akımının sonuçlarıdır. Modernizm, kenti yukarıdan bütün olarak sadece hava fotoğrafı çekilmiş gibi algılamış; basitlik, düzen ve bütünlük kavramlarıyla kenti şekillendirmiştir. Kentlerde, işlevsellik ve gereksinimler; istekler ve estetik kaygıların önünde tutulmuştur.1960’lı yıllardan sonra artan çevresel kaygılar kentsel planlama anlayışlarının değiştirilmesini zorunlu kılmıştır. Kentleşme anlayışındaki olumsuz etkiler, insan-evre sağlığının bozulmaya başlaması ve doğal afetlerdeki artışlar “insanları post-modernizm” akımına yönlendirmiştir. Post-modernizm’de amaç, insan ölçeğine uygun, doğa ile barışık, yaşanabilir, dengeli, sağlıklı kent dokusunu ve kimliğini koruyan, yeni işlevlerle desteklenmiş estetik çevreler oluşturmaaktır. Bu anlayış kenti bir anlamda sokakta yürüyen insanın gözleriyle algılamaya çalışmıştır (Açmaz 2003).

2.4. Araştırma Konusuyla İlgili Önceki alışmalar

şekil 2.2.Meksika, Regina st. tarihi şehir merkezi (İnt. 16).

Dükkanlar, kafeler, hediyelik eşya ve el sanatları satılan tezgahları ile ünlü bir cadde (şekil 2.3).

şekil 2.3.Lizbon, Rua Augusta tarihi caddesi (İnt. 17).

Şekil 2.4.La Scala Opera Evi ve Meydanı, İtalya (İnt.14).

Yaklaşık 3,2 km uzunluğunda ve Avrupa'nın tarihi yapılarıyla korunan en uzun caddesi (Şekil 2.5)

Şekil 2.5.Kopenhag /Danimarka Walking tarihi caddesi (İnt.18).

Kopenhag /Danimarka Walking Tarihi Caddesi'nin 1935 yılındaki fotoğrafı (Şekil 2.6.)

Şekil 2.6. Kopenhag /Danimarka Walking Tarihi Caddesi (İnt. 19).

Safranbolu ve Yakın Çevresi Peyzaj Koruma ve Geliştirme Plan Önerisi

Safranbolu kentsel yerleşme alanının sahip olduğu tarihi ve kültürel değerlere, yakın çevresindeki doğal ve kültürel peyzaj özelliklerine ilişkin koruma amaçlı planlama önerileri dört farklı bölge için yapılmıştır. Bu şekilde kent içi ve yakın çevresinin fiziki yapısı ile doğal ve kültürel peyzaj elemanları arasındaki ilişki tanımlanıp, koruma ve geliştirme olası olacaktır.

Yerleşim alanları: Kent'in fiziki dokuları birbirinden farklı, üç eski yerleşim alanı (Çarşı, Kıranköy ve Bağlar) tarihi, mimari, doğal ve kültürel peyzaj özellikleri nedeniyle bir bütün olarak, yeni yerleşmelerin etkisinden korunmalıdır.

Adı geçen yerleşimler, Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından "Tarihi Sit Alanı" olarak ilan edilmekle birlikte, imar planına göre yeni yerleşmeler tarihi sit alanlarına kadar sokulmakta, hatta Bağlar kesiminde, eski yerleşmeyi kuzeye doğru çevirmektedir.

Eski yerleşme alanlarını kısa ve uzun dönemde yeni yerleşme alanlarının baskısından koruyacak, tarihi kentsel peyzajın görünümünü bozmayacak, kent peyzajını koruma alanlarına gerek vardır. Muhakkak ki bu alanlar tarihi sit alanlarını yeni yerleşmelerden soyutlamayacak, her iki yerleşme arasında organik bir bağ oluşturacaktır. Örneğin peyzaj koruma alanından tarihi sitlere geçişlerde kentsel donanım öğelerinin (aydınlatma elemanları, yer döşemesi vb.) iyi seçimi, bu koruma alanının estetik ve işlevsel özelliğini arttıracaktır.

Bağlar kesiminde, yüksek boylu ağaçların gelişmiş formlarının, binaların mimari özelliklerini kapatmalarına özen gösterilirken, Bağlar-Kıranköy yolu çevresinde, aksine beton blokların olabildiğince yeşil kitleyle örtülmesine çalışılmalıdır (Yazgan ve Erdoğan 1992).

Şekil 2.7. Safranbolu sokaklarından genel görünüm (İnt. 9).

Şekil 2. 8. Safranbolu tarihi evlerinden genel görünüm (İnt. 10).

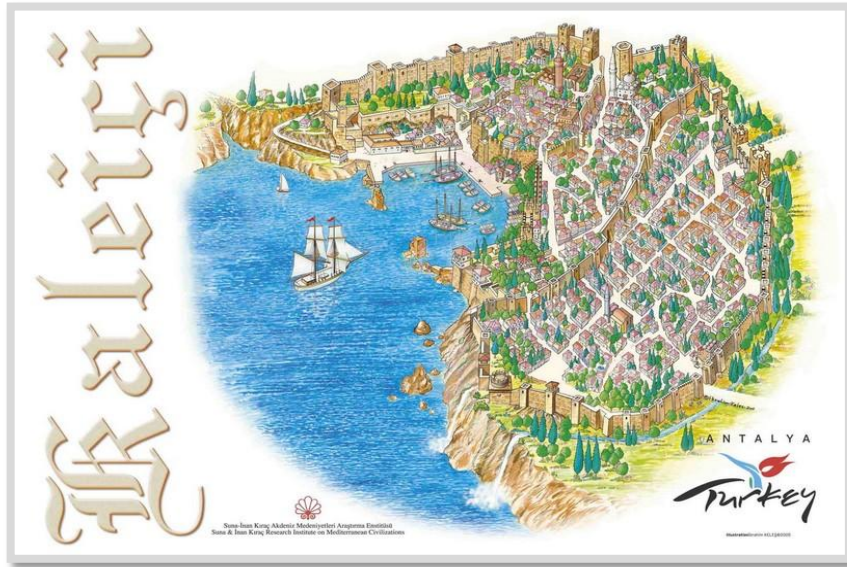

Şekil 2.9. Safranbolu sokaklarından görünüm (İnt. 10).

Şekil 2.10.Safranbolu tarihi mekanları (İnt.10).

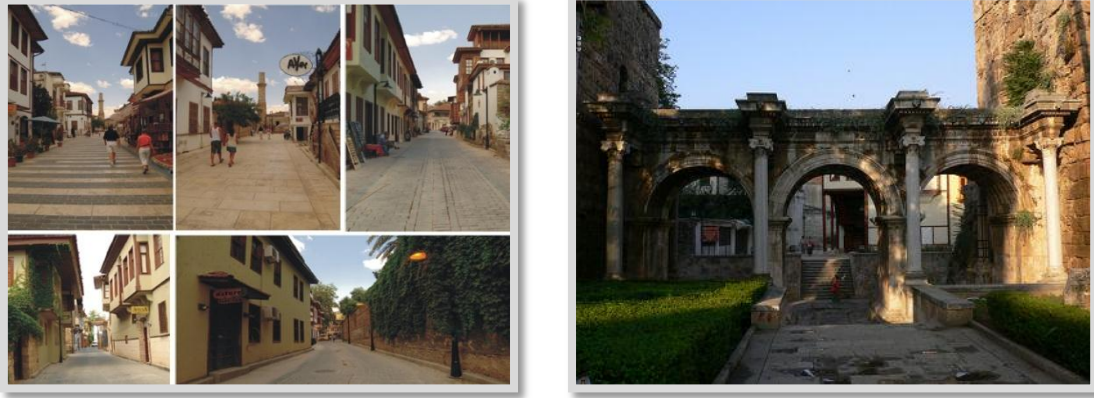
Antalya Kaleiçi Projesi Örneği

Şekil 2.11. Kaleiçi/ Antalya (İnt.11).

Antalya Kenti içerisinde eski yerleşim yeri olan Kaleiçi ve yakın çevresi 1970’li yıllara kadar bozulmadan kalabilmiştir.1967 yılında Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu kararıyla Kaleiçi yapılaşmaya karşı korumaya alınmış ve her türlü yapısal gelişme yasaklanmıştır.1973 yılında ise Kültür ve Turizm Bakanlığı, Antalya Belediyesi, İmar ve İskan Bakanlığı ve Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu arasında yapılan bir protokolle bu çekirdeğin bir bölümünün kamusallaştırılarak turizm amaçlı restorasyon çalışmalarının yapılması kararlaştırılmıştır. Bu bağlamda tarihsel çevre içinde bir eğlence ve turizm merkezi uygulaması olarak 1980’den itibaren Turizm Bankası tarafından Antalya Kaleiçi Projesi başlatılmıştır. Bu proje Türkiye’de kamu eli ile yapılan, tarihsel kent dokusunun korunması ve yenilenerek yaşatılmasının amaçlayan öncü gelişmelerden biri

olmuştur. Ayrıca 1977 yılında tüm eski kent dokusu için ODTÜ Mimarlık Fakültesi tarafından bir “koruma geliştirme planı” hazırlanmış ve bu plan 1979’da yürürlüğe girmiştir.

Şekil 2.12.Kaleiçi tarihi sokakları ve Üçkapılar (İnt. 11).

Şekil 2.13. Kaleiçi liman bölgesinden genel görünüm (İnt. 11).

Güney (1986) Kaleiçi’ne ilişkin planlama çalışmaları liman ve çevresiyle başlamıştır. Antalya limanı, 18. Yüzyılda İzmir Limanı’nın ön plana çıkmasıyla gerilemeye başlamış; 1945 yılına kadar az da olsa ticari işlevini sürdürmüştür. Limanın kapasitesini arttırmak için 1938-1939 yıllarında yeni bir gümrük binası ile iki dalgakıran inşa edilmiştir. Bazı ekleme ve onarımlarla 1973 yılına kadar hizmet veren liman, 1968-1973 yılları arasında Konyaaltı Plajı’nın güneybatısında inşa edilen yeni yerine taşınmıştır. Liman ve çevresi, 1967 yılında Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu kararıyla imar gelişmelerine karşı koruma kapsamı içine alınmış ve her türlü inşaat işlerine yasak getirilmiştir.1973 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Yüksek Kurul arasında yapılan bir protokolle eski kent çekirdeğinde liman ve yakın çevresinin kamulaştırılarak restore edilmesi ve yaşatılması kararlaştırılmıştır.

Şekil 2.14. Kaleiçi sokak dokusu (İnt. 12)

Şekil 2.15. Döşeme örnekleri (İnt. 11).

Böylece, Turizm Bankası'nın yönetiminde, bakanlık tarafından hazırlanan mevzi imar planına göre 1980'lerden başlayarak, eski limanın yat limanı, yakın çevresinin de turizm amaçlı konaklama, eğlence ve dinlenme yerleri şeklinde düzenlenmesi başlamış ve 1986'da bitirilmiştir.

Yapılan planlama çalışmaları Kaleiçi'nde sağlıklı bir dönüşüm sürecini hedeflemişse de turizm baskısı nedeniyle yüksek rant oluşmuş ve bu durum birçok evin sahipleri tarafından satılmasına yol açmıştır. Özellikle turizm yatırımlarının yoğun olduğu 1980'li yıllarda gayrimenkul spekülasyonları yapılmıştır. Pansiyonculuk ve küçük turizm işletmeleri için teşvik ve yardımların yerli halka değil turizm yatırımcılarına verilmesi nedeniyle yatırımcıların sahip olduğu gayrimenkul sayısı artmış, Kaleiçi'nde yaşayan yerli halk nüfusu azalmıştır. Sonuç olarak, Antalya Kaleiçi genel anlamda bir turizm bölgesine dönüşmüştür. Konutlar satılmış; bu mahallelerde oturan insanlar yeni kentleşen bölgelere taşınmış; evler turizme yönelik olarak restore edilmiş ve otel, pansiyon veya dükkan olarak kullanılmaya başlanmıştır (Çavdar ve Sayan 2003).

Antalya'nın tarihi çekirdeğini oluşturan Kaleiçi'nin bugün büyük bir bölümü yıkılmış ve yok olmuş iki surla çevrilidir. İç sur yarım daire şeklinde limanı kuşatan surdur. İkinci sur ise; Kaleiçi diye tanımlanan yaşam alanını kuşatan surdur. Bu bölge eski evlerle çevrili birbirine dolaşmış labirent şeklinde sokakları ile küçük bir şehir havası vermektedir. Hadrianus Kapısı (Üç Kapılar), Hıdırlık Kusu, Kesik Minare, Yivli Minare, Karatay Medresesi, Ahi Yusuf Mescidi, İskele Camii vb. yapılar buranın önemli mimari örnekleridir. 35 hektar yüzölçümü ve 4 mahallesi (8Selçuk, Tuzcular, Barbaros ve Kılıçarslan) bulunan Kaleiçi'nin de 43 anıtsal yapı 23 adet dış sur, 2 adet iç sur, 32 adet kuyu, 29 adet bahçe, 24 adet anıtsal ağaç ve 390 adet

sivil mimarlık örneği, “Kültür ve Tabiat Varlığı” olarak kayıt altına alınmıştır. Kaleiçi, kültürel dokusunun korunması ve turizmin ilgisine açılması amacıyla 6 Eylül 1984 yılında Turizm Bakanlığı tarafından Turizm Merkezi ilan edilmiştir. Bu program çerçevesinde seçilen pilot bölgelerde örnek yapım çalışmaları tamamlanmış, asfalt yollar kaldırılarak, Arnavut taşlarıyla döşenmiş, elektrik direkleri değiştirilmiş, tarihi dokuya uygun işaret levhaları ve infolar yerleştirilmiştir (Güzel ve Sözen 2003).

Antalya Kaleiçi Eski Liman Çevresi Peyzaj Tasarımı

Ülkemiz, çeşitli tarihi dönem ya da uygarlıklardan kalma eserler yönünden oldukça zengindir. Çoğu eski Yunan, Roma, Bizans, Selçuk ve Osmanlı uygarlıklarının kalıntıları olan bu eserler, kültürel açıdan değerli bir hazine oluşturmaktadır. Bir yandan bu değerleri korumak ve restore etmek, diğer açıdan iç ve dış turistlerin yararlanmasına sunmak, günümüz turizm anlayışının en önemli gereği olmaktadır.

Birçok Avrupa ülkesinde, bu yönlü çalışmalarda mimari yapılar çevreleri ile birlikte ele alınmakta, iç ve dış mekana ait yapı alanlarının aynı özenle düzenlenmesi için büyük çaba gösterilmektedir.

Projenin Analizi

Bitkisel Alan ve Birimler: Bitkisel üniteler, yani yeşil alan ve kitler planlama çalışmalarının en önemli bölümünü oluşturmakta, estetik yönden olduğu kadar işlevsel açıdan da görevler üstlenmektedir.

Plantasyonda yer verilen yeşil alan kitleleri 6 grupta toplamak olasıdır.

- İbrelili ve geniş yapraklı ağaçlar
- Süs ağaççıkları
- Süs çalılıarı (İbrelili ve geniş yapraklı)
- Yer örtücü çalılar
- Çiçekler (Çok yıllık)
- Çim alanlar

Yapısal Birimler

Planlama alanının inşai üniteleri teraslar, pergolalar, havuzlar, çeşmeler, yollar, basamaklar, banklar, çadırlar, fırın, tandır ve ocaklar ile, meydanlar vs. elemanlardan oluşmaktadır. Bu malzemelerin özellikleri; Çadırlar, yöresel kıl yörük çadırlarıdır. Teraslarda ve küçük bağlantı yollarında 25 /50/6 cm, 50 /50/6 cm ve 50 /100/6 cm'lik beyaz mermer, taraklanmış beton plak ve 50 cm. kenarlı altıgen beton plak taş döşeme kullanılmıştır. Yol döşemesinde değişik boyutlu taraklanmış beton ve yonu plak taşlar, 10/10/10 cm'lik granit parke, bazı kısımlarda ise çakıl taşı ve stabilize malzemeye yer verilmiştir (Yazgan ve Erdoğan 1992).

Amasya, Yalıboyu Kentsel Sit'in Koruma-Turizm Amaçlı Kullanımına İlişkin Öneri Projesi

Amasya yalıboyu evlerinin turizm faaliyetleri içinde konaklama mekanları olarak değerlendirilmesi ile kentin önemi artacak, konaklama merkezi olarak daha çok tercih edilecektir. Amasya tarihsel kent peyzajının belirgin özelliklerini ortaya koyan ve turizm potansiyeli içinde konaklama mekanları olarak değerlendirilebilecek yalıboyu evlerini içeren kentsel sit için öneriler getirilmiştir (Şekil 2.16.).

Şekil 2.16. Amasya Yalıboyu Kentsel Sit alanı (İnt.13).

Genel Kararlar

Taşıt trafiğinin tarihi doku üzerinde yarattığı baskıları ortadan kaldırmak, tarihi dokunun yaşanmasını, algılanmasını sağlayacak yaya alanları oluşturmak amacıyla kentsel sit'in zorunluluk ve servis yolları dışında taşıt trafiğine kapatılması gerekir.

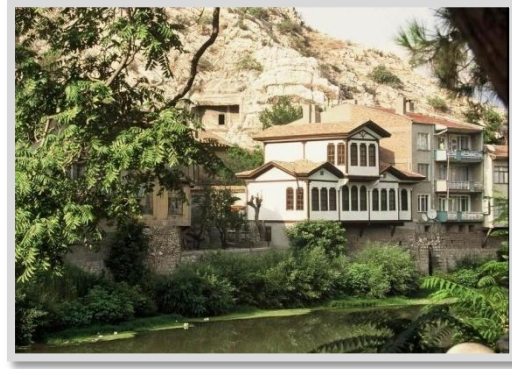
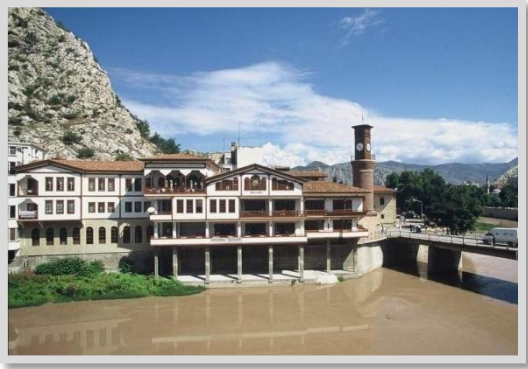
Jeolojik sakıncalar ve tarihi dokuyla uyumsuzluklar nedeniyle kale eteklerindeki gecekondular kaldırılmalı buralar estetik amaçlı yeşil alanlar, bakı ve seyir terasları, kaleye çıkanlar için dinlenme mekanları olarak düzenlenmeli ve ağır yapılaşmadan kaçınılmalıdır.

Yalıboyu evlerinin önü görüntüyü kapatmayacak şekilde estetik amaçlı yeşil alan olarak değerlendirilmeli pratik ve kullanışlı mekanlar oluşturulmalıdır.

Tüm yeşil alan düzenlemelerinde özgün karaktere ve seçilecek bitki türlerine kesinlikle dikkat edilmelidir.

Yıkımları sorun yaratabilecek binalara tarihi dokuya uygun cephe giydirmesi yapılmalıdır.

Taşhan ve Bedesteni içine alan ticari çevrenin onarımla işlevi güçlendirilmeli ve geleneksel ticaret ve el sanatları merkezi karakteri kazandırılmalıdır. Taşhan'ın avlusuna getirilebilecek düzenlemelerle burası turizm amaçlı kafe, satış sergi yeri olarak hizmet verebilir (Yazgan ve Erdoğan, 1992) (Şekil 2.17.).

Şekil 2.17. Amasya Yalıboyu tarihi yapılar (İnt.13).

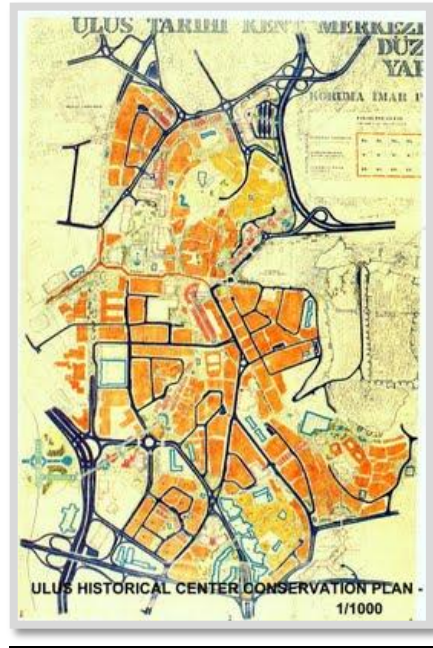
Ankara Ulus Tarihi Kent Merkezi Koruma Planlamasında Kentsel Tasarım Boyutu

Prof.Dr. Mehmet TUNÇER “Ulus Tarihi Kent Merkezinde Güncel Bazı Planlama Çalışmaları ve Uygulamalar” çalışması (Şekil 2.18).

Ankara Ulus Tarihi Kent Merkezi'nde yaklaşık 100 ha.lık bir alanda, Ankara Büyükşehir Belediyesi İmar Dairesi Başkanlığı tarafından 1982 yılında başlatılan çalışmalarda, uygulama

öncelikli paket proje alanları saptanarak planlanmıştır. Özelliklerine göre bu proje alanlarında koruma amaçlı kentsel tasarım çalışmaları (1/1000 ve 1/500 ölçekler) yapılmıştır. Bu çalışmalar;

- Hacıbayram Çevresi,
- Suluhan Çevresi,
- Çıkrıkçılar Yokuşu Çevresi,
- Anadolu Medeniyetleri Müzesi Çevresi,
- Karyağdı Türbesi Çevresi,
- Hasırcılar-Osmanlı Kavşağı Bağlantısı ve Eski Hamam Çevresi,
- Bend Deresi Dolmuş Durakları Çevresi,
- Akköprü Çevresi gibi özel ve öncelikli alanlarda yoğunlaşmıştır.

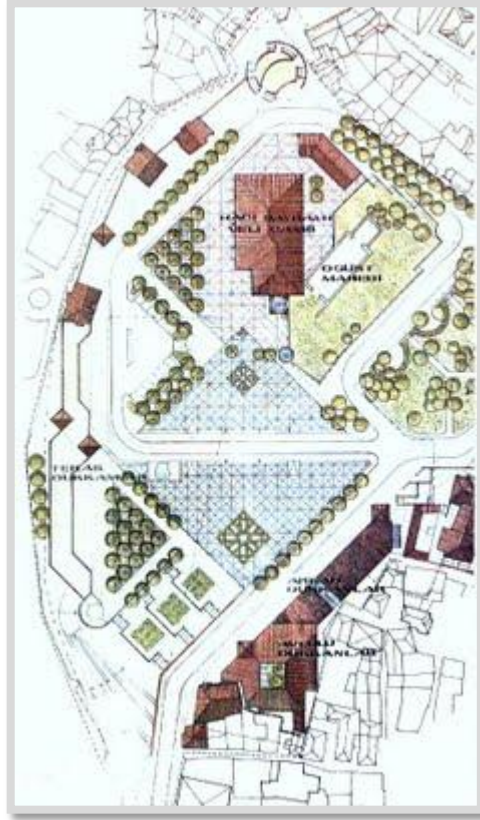
Şekil 2.18.Ulus Tarihi Kent Merkezi Yarışma Projesi

1986 yılında açılan “*Ulus Tarihi Kent Merkezi Çevre Düzenleme Yarışması*” Yarışma Şartnamesi’nde ise; 1/500 ölçekte düzenlenen meydan, yaya yolu ve tek yapı çevrelerinde önerilen zemin kaplaması, kentsel mobilya (dinlenme grubu düzenlemesi, bank, sokak lambaları, çöp kutuları, çiçeklikler vb.) görsel elemanlara ilişkin detaylar da anılan düzenlemelerle beraber gösterilmesi istenmiştir (Anonim 31, 2012) (Şekil 2.19.) 1986 yılında açılan “*Ulus Tarihi Kent Merkezi Çevre Düzenleme Yarışması*” Yarışma Şartnamesi’nde ise;

1/500 ve 1/1000 ölçekli planlama çalışmalarının yanı sıra, 1/500 Ölçekte bazı alanların düzenlenmesi yarışmacılardan istenmiştir.

Öncelikli planlama alanları olarak saptanan bu kent kesimleri;

- Düzenlenecek Meydanlar (Hükümet Meydanı, Atpazarı Meydanı)
- Düzenlenecek Ulaşım Bölgeleri (Güvercin Sokak, Çerkeş Sokak, Atpazarı Yokuşu)
- Çevre Düzenlemesi Yapılacak Yapı ve Yapı Grupları (Hacıbayram Camii, Antik Roma Tiyatrosu, Eski Hamam Çevresi)'dir.

Şekil 2.19.Hacıbayram Çevre Düzenleme Projesi (1/500)

Konya Tarihi Kent Merkezi Koruma Planlamasında Kentsel Tasarım Boyutu

Bu çalışmada geleneksel merkez içinde ayrıntıda, önemli ve öncelikle tasarlanması gereken alanlar “Özel Proje Alanları” olarak belirlenmiştir. 1/500 ve daha büyük (1/200,1/1) ölçeklerde tasarlanması gereken bu proje alanları aşağıdadır (Şekil 2.20.):

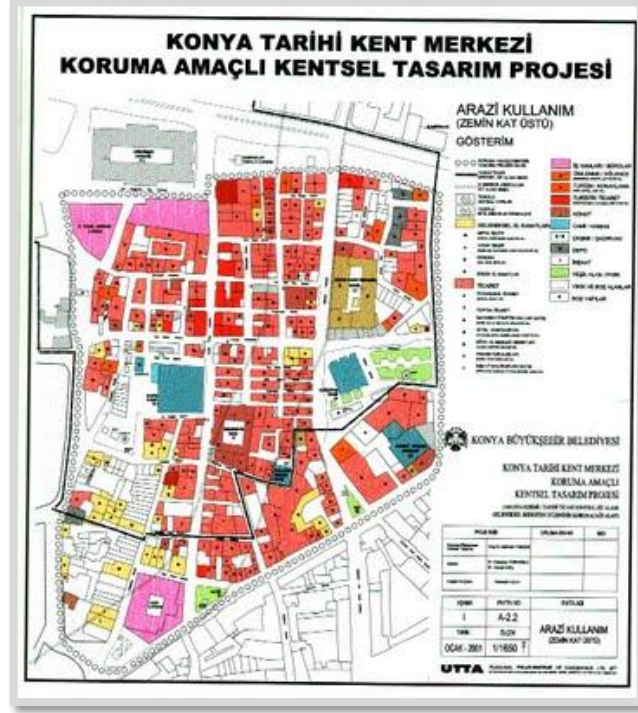
- Aziziye Cami Çevre Düzenlemesi
- Kapu Cami Çevre Düzenlemesi
- Hükümet Meydanı Düzenlemesi
- Şerafeddin Cami Yeraltı Otoparkı ve Kent Meydanı Düzenlemesi
- PTT Önü Yeraltı Otoparkı ve Kent Meydanı Düzenlemesi
- İplikçi Cami Çevre Düzenlemesi ve Yeraltı Otoparkı
- Mahkeme Hamamı ve Şerafeddin Cami Çevre Düzenlemesi
- Mevlana Külliyesi ve Selimiye Cami Meydan ve Çevre Düzenlemesi
- Karatay Külliyesi Çevre Düzenlemesi
- Geleneksel Çarşı (Arasta) Kesimi Koruma ve Geliştirme Projesi

Bu projede de kentsel tasarım teknikleri kullanılmış, Konya’ya bir “Kent Meydanı” ve yaya bölgesi kazandırmak hedeflenmiştir. Çevredeki anıtsal yapılara (Hükümet Konağı, Şerafeddin Camisi, Kütüphane vd) uyumlu kent mobilyası örnekleri seçilmiştir. Konya iklim tipine uyumlu bitki türleri önerilmiştir (Şekil 2.21.).

Ankara, Konya, Antalya Tarihsel Kent Merkezleri örneklerinde görüldüğü gibi “Böl ve Yönet Modeli” olarak nitelendirilen planlama yöntemi; “Özel Proje Alanları / Kamu Proje Alanları” na ayırarak detaylı planlama, kentsel tasarım, peyzaj ve dış mekan öğeleri plan ve projelerinin hazırlanması yöntemidir.

Bu yöntemin geleneksel kent merkezlerinin karmaşık sorunlarına çözümler bulduğu ve uygulama için önemli kolaylıklar sağladığı gözlenmektedir. Ülkemizde uygulama ölçeği olan 1/1000 ölçekli planlar, çağdaş yaşamın karmaşık hale getirdiği alanlarda kentsel tasarım ağırlıklı planlama ve projelendirmeler için yetersiz kalmaktadır. Tarihsel kent merkezlerinde etkin olarak uygulanabilir ölçek, kentsel tasarımın konusu olan 1/500-1/200...1/1 ölçeklerdir. Meydan düzenlemeleri, yaya bölgesi/sokağı düzenlemeleri, anıtsal yapı (cami, han, hamam, bedesten vb.) çevre düzenlemeleri, yapı gruplarının korunmasına yönelik çevre düzenleme

çalışmalarının tümü, tarihsel kent merkezlerinde belirli yönlendirici bir plan bütünü (1/5000 ve 1/1000) çerçevesinde kentsel tasarım ölçeklerinde (1/500 ve daha büyük) ele alınarak önceliklerine dayalı olarak yönetilmelidir. Burada “Yönetim” kelimesi ile “Proje Yönetimi” kavramı kastedilmektedir (Tunçer 1986) (Şekil 2.22.).

Şekil 2.20.Konya Tarihi Kent Merkezi Koruma Amaçlı Kentsel Tasarım Projesi

Şekil 2.21.Konya Tarihi Kent Merkezi Kent Meydanı Düzenleme Projesi

Şekil 2.22.Konya Tarihi Kent Merkezi Koruma Amaçlı İmar Planı 1/2000

Yazgan ve Erdoğan (1992) *“Tarihi Çevrelerde Peyzaj Planlama”* isimli eserlerinde, çevre, koruma, kentsel koruma ve tarihi çevrelerde peyzaj planlama ilkeleri kavramlarını irdeleyerek tarihi çevrelerde peyzaj planlama proje örneklerine vermişlerdir.

Ter (2002) *“Konya Kenti Açık ve Yeşil Alan Varlığı İçinde Tarihi Kent Merkezinin Kentsel Tasarımı Üzerine Bir Araştırma”* konulu doktora tez çalışmasında, tarihi kent merkezlerinin korunarak kültürel sürekliliğinin devam ettirilmesinde ve yaşanabilir mekanlar olarak çağdaş yaşam koşulları ile entegrasyonunun sağlanmasında kentsel tasarımın önemini Konya Tarihi Kent Merkezi örneğinde ortaya koymuştur. Bu kapsamda Konya Tarihi Kent Merkezinin yaşanabilir mekanlar olarak gelecek kuşaklara aktarılması için öneriler geliştirmiştir.

Ahunbay (2004) *“Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon”* isimli eserinde, koruma düşüncesinin gelişimi ve kuramsal temeller, korunacak değerler ve değerlendirme ölçütleri, anıtlarda bozulmaya neden olan etkenler, restorasyon öncesinde yapılan çalışmalar, restorasyon projesinin hazırlanması, restorasyon teknikleri, tarihi çevre koruma, kültür varlıklarının korunması ile ilgili örgütlenme ve korumayla ilgili uluslararası tüzükler ve 378 sayılı ilke kararları gibi konulara yer vermiştir.

Çelik (2004) *“Kentsel Peyzaj Tasarımı Kapsamında Tarihi Çevre Yenileme Çalışmasının Peyzaj Mimarlığı Açısından Araştırılması: Beypazarı Örneği”* konulu doktora tez çalışmasında, tarihi çevre koruma ve yenileme çalışmaları, tarihi binaların bahçesiyle bir bütün olarak ele alınması konusu, tarihsel dokularda peyzaj çalışmalarının gerekliliği, kentsel tasarım ve peyzaj mimarlığı meslek disiplinleri arasındaki ilişkiyi vurgulamıştır. Bu

kapsamda Beypazarı örneğinde kentsel peyzaj tasarım ilkeleri ve yerel yönetim modeli geliştirilerek önerilere yer vermiştir.

Ergen (2006) “*Kentsel Koruma ve Kentsel Tasarım İlişkisi Üzerine Bir Araştırma Tokat Örneği*” konulu yüksek lisans tezinde kentsel koruma planlamasında kentsel tasarım ölçütlerini araştırmıştır. Tek başına kentsel tasarım ya da kentsel koruma açısından yaklaşarak değerlendirmek değil, kentsel tasarımdan yararlanarak kentsel korumaya ve detayda koruma amaçlı imar planına yardımcı olacak kentsel tasarım ölçütlerini ele almıştır. Kentsel sit alanlarının korunması düşüncesi sürdürülebilirlik yaklaşımı çerçevesinde düşünülmesi gerektiği anlatılmış. Bir yandan korunurken bir yandan da sosyal ve fiziksel dokunun devam ettirilmesi için gerekli tasarımların uygulanması yaklaşımı bir arada düşünülmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Kuter (2007) “*Çankırı Kenti açık ve yeşil alan varlığı içinde tarihi kent merkezinin kentsel peyzaj tasarımı açısından değerlendirilmesi*” konulu doktora tezinde tarihi çevre koruma, kentsel peyzaj tasarımı kavramlarına değinerek Çankırı kentinde gerçekleştirilen arazi çalışmaları sonucunda çeşitli öneriler getirmiştir.

Bekişoğlu (2002) “*Safranbolu Yörük Köyü Tarihi Çevresinin Peyzaj Planlaması*” konulu yüksek lisans çalışmasında sit kavramı ve öneminden bahsetmiş, tarihi çevre koruma aşamalarına değinmiş ve tarihi çevre korunmasında peyzaj mimarlığının önemine değinmiştir. Safranbolu Yörük Köyü kentsel sit alanının korunmasının turizme katkısı vurgulanmıştır.

Özdemir (2007) “*Tarihi çevrelerde kentsel peyzaj tasarım ilkelerinin belirlenmesi, İstanbul-Zeyrek örneğinde bir irdeleme*” konulu çalışmasında bölgenin tarihi değerlerinin korunması, eski kültürel ortamlarının canlandırılması amacıyla peyzaj tasarım önerileri getirilmiştir.

Büyükyeğen (2008) “*Edirne kent merkezi ve çevresi rekreasyonel kaynak değerlerinin sürdürülebilirlik bağlamında değerlendirilmesi*” konulu tez çalışmasında Edirne’nin doğal ve kültürel değerleri incelenmiştir. Çalışmada rekreasyonel etkinlikler için araştırma yapılmıştır.

Köse (2007) “*Kastamonu Taşköprü tarihi kent dokusunun peyzaj mimarlığı açısından derlendirilmesi*” konulu tez çalışmasında Taşköprü ilçesinin tarihi yapılarından bahsetmiştir.

Kent içinde yeşil alanların varlığı ve önemi üzerinde durulmuştur ve şehir merkezi için çeşitli öneriler getirilmiştir.

Dokumacı (2001) “ *Tekirdağ kentsel sit alanının peyzaj mimarlığı ve turizm potansiyeli açısından değerlendirilmesi üzerine bir araştırma*” konulu çalışmasında Tekirdağ kentsel sit alanının çevresi ile bir bütün olarak ele anılıp sürdürülebilir korunması ve turizmin hizmetine sunulması amaçlanmıştır. Barbaros Caddesi ve Hamambayırı Caddesi kullanımı ile ilgili kullanım çalışmaları hazırlanmıştır.

Lang (1994) ise “*Urban Design: The American Experience*” isimli kitabında, kentsel tasarımda uygulamaların önemini açıklamıştır. Görsel analizcilerin, mantığa sahip yeni geometrik modeller ürettiklerini ve sosyal, mekansal, mimari düzenin oluşturulması konularıyla ilgilendiklerini vurgulamıştır.

Tunçer (1998) “*Kentsel Tasarımın Tarihsel Çevre Korunmasında Etkin Olarak Kullanımı, ‘Böl ve Yönet Modeli’: Ankara, Konya, Antalya Tarihi Kent Merkezleri*” konulu çalışmasında, tarihsel kent merkezlerinin planlamasında, kentsel tasarımın etkin olarak kullanılmasının yollarından biri olan “Böl ve Yönet Modeli” olarak tanımlanan planlama yaklaşımı ve bu yaklaşımın Ankara, Antalya ve Konya tarihi kent merkezlerinde uygulanışını proje örnekleriyle anlatmıştır.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Materyal

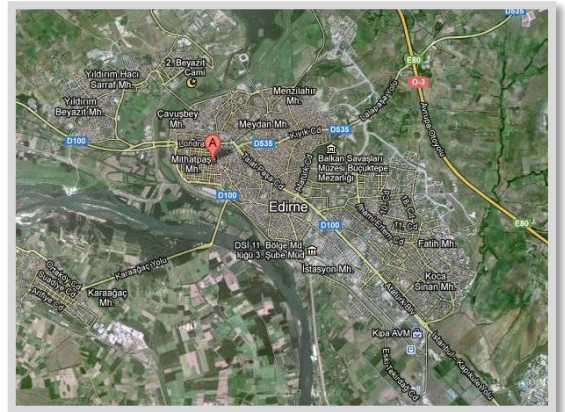
Araştırmanın alanı olarak, Edirne İli kentsel sit alanı sınırları içerisinde bulunan Maarif Caddesi'nin eski tarihi dokusu seçilmiştir. Bu mekan; tarihi kimliğinin yanı sıra merkezi aktivitelerin yoğun olması, kent içinde ulaşılabilirliği yüksek olan alanlardan biri olması, sınırları içerisindeki tarihi yapıların günümüzde de kullanılıyor olması, dolayısıyla sosyo-kültürel yapısının devam ediyor olması ve sit alanında içerisindeki Yayalaştırma Projesi Uygulanan Saraçlar Caddesi'ne olan yakınlığı gibi özellikleri nedeniyle araştırma alanı olarak seçilmiştir. Bugünkü Maarif Caddesi'nin içerdiği sorunların başında özellikle, hotel, dernek ve diğer önemli tarihi yapıların içinden geçen aksın otopark olarak kullanılması ve görüntü kirliliği yaratmasıdır.

Şekil 3.1. Türkiye Haritası (İnt. 8)

Şekil 3.2. Edirne İl Haritası (İnt. 8)

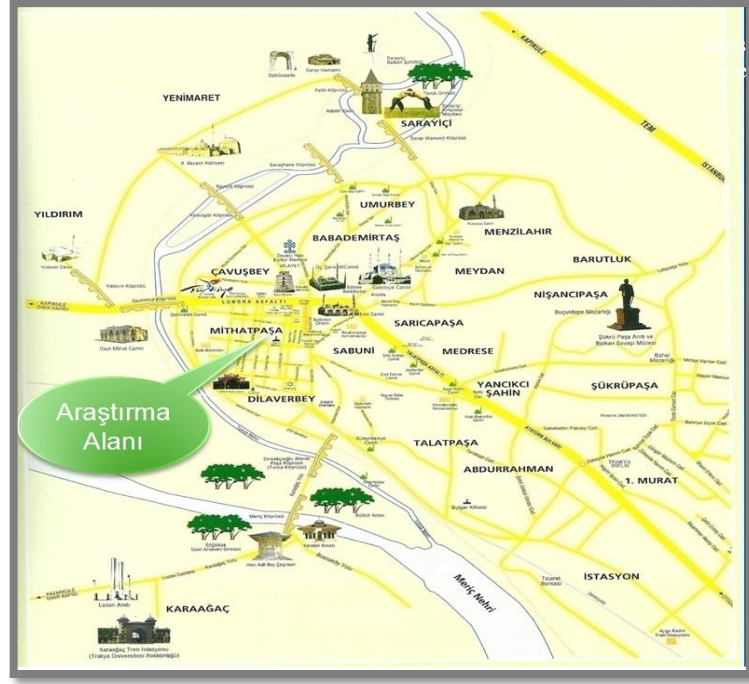
Şekil 3.3. Edirne Şehir Haritası (İnt. 8)

Bu doğrultuda araştırma materyali olarak;

- Edirne Belediye'sinden elde edilen Netcad ve Autocad yazılımlı imar paftalarından,
- Araştırma alanı olarak seçilen kentsel sit alanının tarihi ve mekansal gelişimini gösteren kroki, harita, plan, fotoğraf ve raporlar ile,
- Araştırma alanında çekilen fotoğraf, görsel inceleme ve izlenimlerden,
- Tezin amacına yönelik internet verilerinden, Edirne İl'inde yerinde yapılan gözlem ve araştırmalardan, çekilen fotoğraflardan,
- Araştırma alanına ilişkin daha önce yapılmış tez, araştırma, makale ve kitaplar ile konuyla ilgili internet taramaları sonucunda elde edilen verilerden yararlanılmıştır.

3.1.1. Edirne ili ve araştırma alanının coğrafi konumu

Marmara bölgesinin Trakya bölümünde bulunan Edirne, 40° 30' ve 42° 00' kuzey enlemleri ile 26° 00' , 27° 00' doğu boylamları arasında yer alır. İl'in doğusunda Kırklareli'nin Pehlivanköy, Merkez ve Kofçaz; Tekirdağ'ın Malkara ve Hayrabolu; Çanakkale'nin Gelibolu İlçeleri; Batısında Yunanistan; Kuzeybatısında Bulgaristan; Güneyinde ise Ege denizi vardır. Kaleiçi; eski surların kuşattığı dörtgen bir alandır. Yaklaşık 360 dönümlük bir alana yayılır. Birbirini dikine kesen sokaklarıyla dikkati çeker. Maarif Caddesi'nin güneybatı yönünde Talatpaşa Bulvarı, batısında doğal bir set sınır oluşturan Tunca nehri ve doğu yönünde de Mimar Sinan'ın kalenin doğu hattına paralel ekseninde inşa ettiği Alipaşa Çarşısı yer almaktadır (Anonim 1985) (Şekil 3.4.).

Şekil 3.4.Edirne İl'i ve Araştırma Alanı (Anonim 2009).

Edirne ilinde; Merkez ilçe ile birlikte 9 ilçe, 9 ilçe belediyesi, 17 belde belediyesi ve 248 köy olmak üzere toplam 274 yerleşim bulunmaktadır. İl'in, Gelibolu-Çanakkale üzerinden Ege Bölgesi ile İstanbul üzerinden Anadolu ile karayolu bağlantısı vardır. D- 100 karayolu ve TEM, Edirne'de son bulmaktadır. Edirne, Kapıkule hudut kapısı ile Bulgaristan, Pazarkule ve İpsala hudut kapıları ile Yunanistan üzerinden Türkiye'nin Avrupa ile demiryolu bağlantısını sağlamaktadır (Anonim 2005).

Yeryüzü şekilleri

Yeryüzü şekilleri bakımından çeşitlilik gösteren Edirne İl toprakları farklı yükselteli dağlar, yükseltisi az plato ve ovalardan oluşur. İlin kuzey ve kuzeydoğusu ile güney ve güneydoğusu dağlar ve platolarla kaplıdır. Bu dağlar arasında kalan az yükselteli alan, Ergene Irmağı'nın kolları ile yarılmış az eğimli ve engebelidir (Anonim 1985).

Dağlar

Dağların geniş yer kaplamadığı Edirne ilinde doğuda Uzunköprü Dağları, güney ve güneydoğuda Koru ve Çandır Dağları, kuzey ve kuzeydoğuda Istranca Dağları kuşatır. (Anonim 1985).

Akarsular

Edirne akarsularının rejimleri düzensizdir. İlkbahar ve Sonbaharda yağan yağmur ve kar sularıyla su düzeyleri yükselen, Meriç Irmağı ile kolları olan Tunca, Ergene ve Arda da yaz aylarında su miktarı oldukça azdır; Meriç Irmağı, Ergene Irmağı, Tunca Irmağı (Anonim 1985)

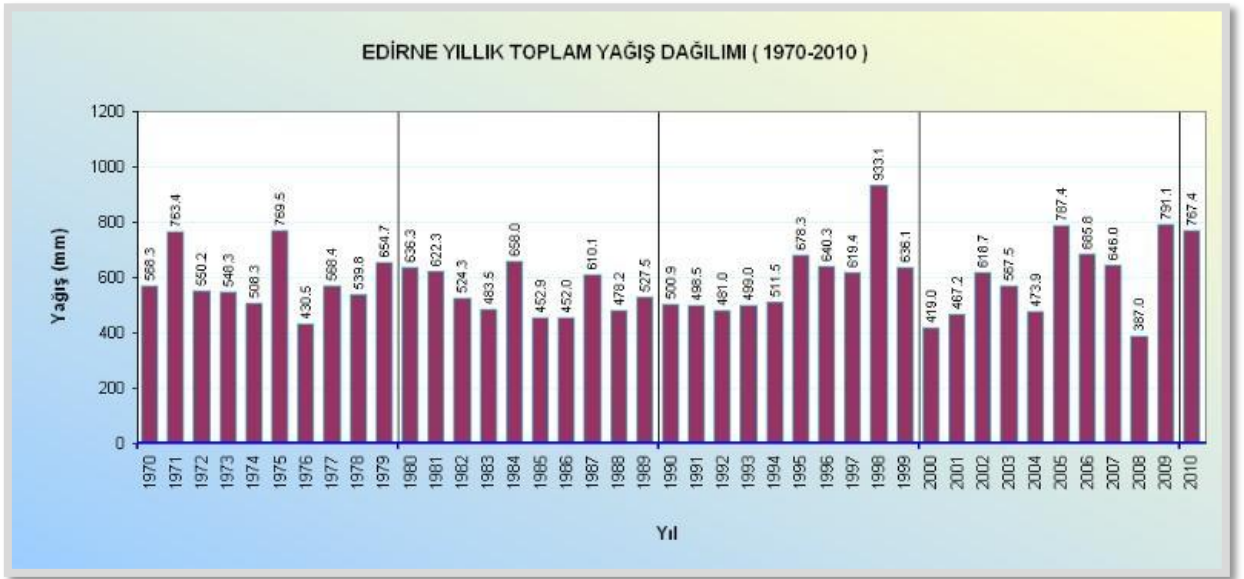
3.1.2. Araştırma alanının iklim verileri

Edirne'de iklim yer yer ve zaman zaman farklı özellikler gösterir. İl, Orta Avrupa kara iklimi ve Akdeniz iklimi arasında bir geçiş bölgesidir (Çizelge 3.1.).Kış aylarında Akdeniz ikliminin özelliklerini gösterdiğinde ılık ve yağışlı, kara ikliminin özelliklerini gösterdiğinde ise oldukça sert ve kar yağışlı geçer. Yazlar sıcak kurak, bahar yağışlıdır (Anonim 1985) (Çizelge 3.2.).

Çizelge 3.1.Edirne İl'i 1975-2010 yılları arası sıcaklık-yağış değişimi değerleri (İnt. 6).

EDİRNE	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
Uzun Yıllar İçinde Gerçekleşen Ortalama Değerler (1975 - 2010)												
Ortalama Sıcaklık (°C)	2.8	4.4	7.7	12.9	18.0	22.4	24.6	24.2	19.7	14.1	8.7	4.3
Ortalama En Yüksek Sıcaklık (°C)	6.7	9.4	13.4	19.3	24.7	29.3	31.7	31.5	27.1	20.3	13.6	8.1
Ortalama En Düşük Sıcaklık (°C)	-0.5	0.3	2.9	7.1	11.4	15.4	17.3	17.1	13.3	9.1	4.7	1.1
Ortalama Güneşlenme Süresi (saat)	2.4	3.7	4.6	6.4	8.5	9.8	10.6	10.0	7.8	5.2	3.3	2.2
Ortalama Yağışlı Gün Sayısı	11.8	8.8	9.6	10.5	10.0	8.1	6.0	4.9	4.9	7.7	10.6	12.9
Ortalama Yağış Miktarı (kg/m ²)	53.4	50.9	52.9	47.3	53.9	40.2	34.2	26.5	39.1	54.4	69.0	63.8
Uzun Yıllar İçinde Gerçekleşen En Yüksek ve En Düşük Değerler (1975 - 2010)*												
En Yüksek Sıcaklık (°C)	20.5	23.2	28.0	29.8	35.3	42.6	44.1	40.7	37.8	35.8	28.0	22.8
En Düşük Sıcaklık (°C)	-19.0	-19.0	-12.0	-4.1	0.7	6.0	9.3	9.4	1.3	-3.7	-6.6	-13.4

Çizelge 3.2.Edirne İl'i 1970-2010 yılları arası yıllık toplam yağış dağılımı değerleri (İnt. 6).

3.1.3. Araştırma alanının bitki örtüsü

Bitkiler yağış rejimi nedeniyle, gelişme dönemlerindeki su noksanlarını, kış aylarında toprakta biriken nemden karşılarlar. İlde bağıl nem oldukça yüksektir. Bu durum bitki örtüsü üzerinde olumlu etki yapmaktadır. Rüzgarlar doğal bitki gelişimi bakımından, buharlaşmayı artırıcı nitelikte değildir. Topraklar bitki örtüsünün çeşitliliğine ve gelişimine elverişlidir. Kalkersiz kahverengi orman toprakları ve kalkersiz kahverengi topraklar bölge ikliminin koşullarına uyum sağlayabilecek doğal bitki türlerinin gelişimine uygundur.

İklim, toprak ve topografya koşullarına bağlı olarak Edirne'nin bitki örtüsü üç büyük bölümde incelenir: ormanlar, stepler ve makiler (Anonim 2005).

Ormanlar: İlde ormanlık alan azdır. Ormanlar, Istranca Dağları'nın il sınırları içinde kalan bölümlerine, güneydeki Kuru Dağları'nın kuzey ve güney yamaçlarına ve bu dağlık alanların çevresindeki platolara dağılmıştır. Genellikle sapsız meşe, Macar meşesi gibi ağaçlardan oluşur. Ayrıca Saroz körfezine koşut olarak uzanan Kuru dağlarında karaçam ve kızılçam gibi iğneli ağaçlardan oluşan çam ormanları vardır.

Stepler: Step alanı bütün Ergene havzasını kapsar. Havzanın büyük bir bölümü ağaçtan yoksundur. Makiler: Makiler ise Kuru Dağları ile Saroz körfezi alanına yayılır. Makilik alanlar kermes meşesi, akçakesme, laden, zeytin ve katran ardıçlarla kaplıdır. Aynı kesimde dağınık olarak yapraklılardan; karaçalı, iğnelilerden kızılçam bulunur.

3.1.4. Araştırma alanının sosyo-ekonomik yapısı

Nüfus

Osmanlı Devletinin son dönemlerinde Mesta, Kara-Su Irmağı'na kadar Batı Trakya'yı içine alan Edirne'nin 1 milyon'dan fazla nüfusu vardı.1913 Balkan harbi sonunda sancağından ikisinin (Dede-Ağaç, Gümülçene) Bulgaristan'a verilmesi, 1915'te Dimetoka ve Meriç'in bütün sahilinin terk edilmesi, ayrıca harp nedeniyle oraya çıkan göç Edirne'yi büyük bir nüfus kaybına uğratmıştır. (Anonim 1985) (Çizelge 3.3.).

Edirne İl/İlçe Merkezi toplam: 261.920 Erkek: 131.834 Kadın:130.086'dır.

Çizelge 3.3.Türkiye İstatistik Kurumu Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) Veri Tabanı 2010 sonuçları (İnt. 5).

	İl/ilçe merkezleri			Belde/köyler			Toplam		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Türkiye	56.222.356	28.308.856	27.913.500	17.500.632	8.734.326	8.766.306	73.722.988	37.043.182	36.679.806
Edirne	261.920	131.834	130.086	128.508	64.428	64.080	390.428	196.262	194.166

Eğitim

Edirne Anadolu ve Balkan ¼lkeleri arasında bir geçit yeri olması nedeniyle çeşitli k¼lt¼r alışverişlerinde bulunmuş, Osmanlı İmparatorluğu ¼ncesinde ve İmparatorluk d¼neminde k¼lt¼r ve eğitim merkezi durumuna gelmiştir. İl'de okur yazarlık oranı n¼fusun b¼y¼k azalma g¼sterdiđi II. D¼nya Savaşı yıllarına bile T¼rkiye ortalamasının ¼st¼nde idi (Anonim 1985).

Tarım

İl ekonomisi tarım ağırlıklıdır. Bununla birlikte ilin Avrupa'yı İstanbul ve Ortadoğu'ya bağlayan yol ¼zerinde olması, tarım dışı etkinliklerin de gelişmesini sağlamıştır. G¼n¼m¼zde il tarımında ağırlık bitkisel ¼retimdedir. Geniş ve verimli d¼zl¼klerin b¼y¼k b¼l¼m¼nde buğday, ayçiçeği ve eltik ekilidir. Edirne'nin T¼rkiye toplam ayçiçeği ¼retimindeki payı yaklaşık % 27 dir. T¼rkiye'nin toplam eltik ¼retiminin yaklaşık % 56.8 ini, buğday ¼retiminin % 3 ¼n¼ Edirne karşılar. (1999 Yılı T¼rkiye ¼retim miktarına g¼re hesaplanmıştır.) Sekerpancarı, fasulye, kavun ve karpuz, domates ¼retimi de ¼nem taşır (İnt. 3).

Sanayi ve Ticaret

Edirne'nin sanayileşme s¼recini etkileyen en ¼nemli fakt¼rlerden biri Edirne'nin 1969'da Kalkınmada ¼ncelikli İller kapsamına alınmasıdır. Yurtiçi ve yurtdışı ulaşım olanaklarının genişliği ve İstanbul gibi b¼y¼k bir sanayi ve ticaret kentine yakınlığı, b¼y¼k sanayi gruplarının ilgisini çekmiş, yurtdışındaki işçilerin de katılımıyla yeni yatırımlar yapılmıştır (İnt. 3).

Folklorik Değerler

Y¼rede s¼p¼rgencilik pazara y¼nelik bir el sanatı olarak varlığını s¼rd¼rmektedir. El s¼p¼rgesi, sırlıklı s¼p¼rge, k¼¼k el s¼p¼rgesi, tavan s¼p¼rgesi, top s¼p¼rge gibi değişik t¼rleri bulunmaktadır. Edirne'nin eski el sanatlarından biri de misk sabunculuğudur (şekil 3.5.). Portakal, limon, elma, armut vb. biçimlerinde yapılan sabunlar hediyeelik eşya olarak satılmaktadır (İnt. 4).

Şekil 3.5.Edirne yöresine özgü meyve sabunları ve aynalı süpürgeler (İnt .4).

Kırkpınar Şenlikleri

Kentte en belli başlı Kültürel Faaliyet şenliklerdir. Kırkpınar bunların başında gelir. Edirne'nin geleneksel yağlı güreşi Kırkpınar, yalnızca bir güreş olayı değil, kentte yaşamı da etkileyen bir olaydır. Orhan Gazi'nin Rumeli'yi ele geçirmek amacıyla düzenlediği seferler sırasında, kardeşi Süleyman Paşa 40 askerle Domuzhisarı üstünde yürür. Salla karşı kıyıya geçip, Domuzhisarı'nı fethederler. Öbür hisarların da ele geçirilmesinden sonra, 40 kişilik öncü birlik geri döner. İşte bu sefer sırasında gruptaki askerler, mola verdikleri her yerde güreşe tutuşurlar, bu birlikten iki yiğidin tutuştukları güreşte ise bir türlü kazanan olmaz. Önce, şimdi Yunanistan sınırlar içindeki Samona'da güreş ederler, günlerce süren güreşte yenişemezler. Daha sonra, Hıdrellez gününde, Ahırköy çayırında(bazılarına göre Edirne'ye 17 km. ötede Ortaköy Şosesi üzerlerinde), aynı çift yeniden güreşe tutuşur. Sabahtan gece yarısına değin süren güreşte, ikisinin de solukları kesilir, çayıra yığılıp kalırlar. Arkadaşları da onları bir incir ağacı altına gömer. Yıllar sonra çıktıkları bir başka seferde arkadaşlarının mezarı başına gelen savaşçılar, burada akan gür bir pınar görürler. Halk orada yatanların Kırklardan (ermiş) olduğuna inanır. Yöreyi Kırkpınar diye adlandırır. Bir söylenceye göre de, oraya ayak basanlar 40 kişi olduklarından adı Kırkpınar kalmıştır. Sonraki yıllarda aynı yerde ölen kişilerin anısına güreş tutulmaya başlanmıştır. Zamanla gelenekselleşmiş ve Kırkpınar Yağlı güreşlerine dönüşmüştür.

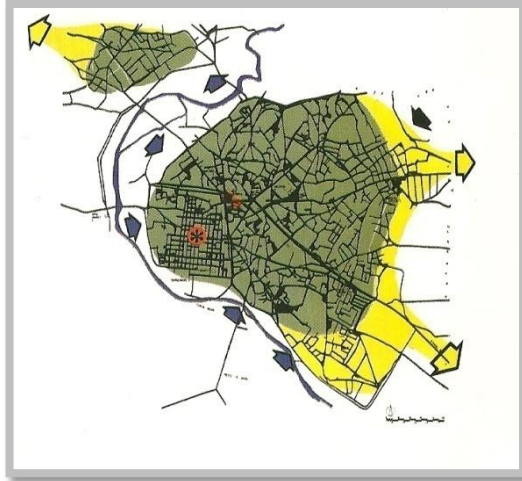
Yöresel Yemekler

Edirne’de değişik beslenme biçimleri görülür. Meyve ve Sebze beslenmede önemli yer tutar. Türkiye çapında ünlü beyaz peynir imalatı çok yaygındır. Edirne Peyniri denilen bu peynir genellikle koyun sütünden yapılır. Tavacığeri, badem ezmesi, deva-i misk, kaçamak, ısırgan yemeği özgün yemek ve tatlılarının başında gelmektedir (Anonim 2006).

3.1.5. Araştırma alanının tarihi ve mekansal gelişim süreci

Edirne İli Kaleiçi semti MÖ 2.yy’da Bizanslılar tarafından düz bir arazide, savunma düşüncesiyle dikdörtgen bir kale içinde kurulmuştur. Osmanlı devrinde başkent olan kent, bugünkü mevcut kent alanının üstünde gelişmiş ve kalenin doğusundaki merkez, etrafında ışınsal olarak ovaya yayılmıştır. Kuzeybatıdaki ve nehrin batı yakasındaki yerleşmeler de Osmanlı Devleti’ne aitti. Bundan sonra kent İstanbul ve Kapıkule yönünde lineer olarak gelişmiştir (Aru, 1998) (Şekil 3.6.).

Osmanlı İmparatorluğu'nun ikinci başkenti olan Edirne şehri, Balkan Yarımadası'nın güneydoğu uzantısını teşkil eden Trakya kesiminde, Tunca ile Arda nehirlerinin Meriç' e ulaştığı kesimin doğusunda, Tunca'nın Meriç'e kavuşmasından önce meydana gelen yarım daire şeklindeki kavis içinde bulunmaktadır.

Şekil 3.6. Edirne İl'i gelişimi (Anonim 2005).

Traklar döneminde Odrislerin yerleşim yeri olduğu söylenen ve Trak kabilelerinin açık bir şehir veya pazaryeri kurduğu düşünülen bölge, Büyük Balkan Birliği'ni kurmak isteyen Makedonya Kralı II. Phillip tarafından kendi topraklarına katılmış M.S. 44-46 yıllarında Roma imparatoru Cladius, Trakya'yı Roma'nın eyaleti yapmıştır. İmparator Hadrianus M.S. 123-124'de Orta Avrupa'dan İstanbul'a giden yol üzerinde önemli bir yere sahip olan bu şehri beğenerek kendi adını vermiş ve kareye yakın dikdörtgen planlı bir ordugah şehri kurmuştur.

Roma Doğu ve Batı olarak ikiye ayrıldıktan sonra, Edirne 1361 'de Osmanlı tarafından fethedilinceye kadar Bizans hakimiyetinde kalmış ve ardından bu tarihte fethedilerek, İstanbul'dan önce 92 yıl Osmanlı'ya başkentlik yapmıştır. Türklerin, Batı'ya yönelik bütün seferlerinde ordular burada konaklamıştır. Genelinde bakımsız bir halde bulunan şehir, Osmanlılar tarafından hazırlanan planlar çerçevesinde imar edilmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu, Edirne'de egemenlik kurduğu zaman, Kaleiçi bölgesinde yaşayan azınlıkları bu bölgede ikamet konusunda serbest bırakmıştır. Bu dönemlerden, son yüzyıla gelinceye kadar Kaleiçi bölgesi, çoklukla Osmanlı bünyesinde yaşayan gayrimüslim azınlıkların ikamet ettiği önemli bir bölge olmuştur.

XVI. yüzyılda Edirne hızlı bir gelişme kaydetmiş ve önemli eserler inşa edilmiştir. XVIII. yüzyılın ikinci yansında şehir yeniden büyük önem kazanmıştır. Bunda Osmanlı padişahlarının Edirne'de ikamet etmeleri etkili olmuştur. XVIII. yüzyıl Edirne'nin gerileme devridir. 1745 yılında meydana gelen büyük yangında 60 kadar mahalle harabeye dönmüş, 1751 depreminde de pek çok bina yıkılmıştır. Şehir bu olayların açtığı derin yarayı uzun süre kapatamamıştır. 1766-1768 seferlerinde Edirne yine hareket üssü olmuş, fakat savaşlar yenilgi ile sonuçlanmıştır.

Edirne ili ve yakın çevresi, Doksanüç Harbi'nden sonra, otuz yıldan fazla bir süreyi barış içinde geçirmiştir. Fakat I. Balkan Savaşı'nda işgale uğramış altı aylık bir direnişten sonra açlık ve cephanesizlikten şehir teslim olmuştur. 24 Kasım 1923 tarihinde imzalanan Lozan Antlaşması ile Trakya'daki bugünkü sınırlarımıza ulaşılmıştır (Anonim 2005).

3.1.5.1. Edirne'nin eski konut mimarisi

Lady Montague'nin yazdığı mektuplardan, XVIII. yüzyıldaki Edirne'de tanımladığı evlerin iki kısımdan ibaret olduğunu ve bunların da dar bir geçitle birleştiğini -ki bu mabeyn olmalıdır- öğrenmekteyiz. Lady Montague, avluya bakan ve her odayla bitişikliği olan üstü örtülü kısmı galeri olarak nitelemiştir ve yine her evin galerisi olduğunu belirtmektedir. Bu galeri bölümü de hayat olmalıdır. Harem dairesinin arka tarafta sokaktan görülemeyecek konumda olduğunu ve evlerin de bahçeli olup, yüksek duvarlarla çevrili olduğunu da belirtmektedir. Evlerin dışlarının gayet sade, ancak içlerinin süslü olduğu; ortasında fıskiyesi olan köşkerin bulunduğu bilgisi de yer almaktadır. Edirne evleri de diğer Türk evlerinde görüldüğü gibi avlu içerisinde yer almaktaydı. Sokak kapıları genellikle avluya açılmaktaydı. Avlunun tabanları özenli bir şekilde mermerden döşenmişti. Avlunun yanında da yarım metre yükseklikte mermer döşeli setlerle ayrılmış bahçeler yer almaktaydı. Bugün, Mimar Sinan Caddesi'nde San Camii yalınında, Edirne Müzesi eski müdürü Necmi İge'nin ikamet ettiği evi çeşmesindeki tarihin verdiği ifadeye göre, ev XVIII. yüzyıla tarihlenip, bugün Edirne'nin ayakta kalmış en eski evidir. Bu dönemlerdeki eski Edirne evlerin ait bilgileri de Rıfat Osman'dan öğrenmekteyiz. "Evlerin büyük sokak kapıları doğrudan doğruya evin alt katında yer alan taşlık denilen mekana açılmaktaydı. Taşlık'ın bir yüzü küçük camlarla örülmüş pencerelerden ışık alarak aydınlanmakta olup; taşlığın da tabanları mermer veya Arnavut kaldırımı taşlarla döşeliydi. Arnavut kaldırımı tarzında döşenmiş olanlara, atlarla ve atlı arabalarla girilebilmekteydi. Taşlık denilen bu bölüme, "Devir Sofası"olarak nitelendirilen, sofa birimi bakmakta olup, sofanın taşlıktan itibaren yüksekliği üç buçuk metreydi. Sofa merdiveninin sonlandığı yerde taşlıkta, minber kapılarını andıran iki sütun üzerine alınlığı olan, sağda ve solda iki üç basamağı bulunan, 1,50 metre yüksekliğinde, gelen misafirlerin atlarından veya arabalarından inmesini kolaylaştırarak, bu birimden direkt olarak sofa merdivenine geçişi sağlayan, mermerden yapılmış niyazlık denen bölümler bulunmaktaydı (Anonim 2005).

1970'li yıllarda 345 ha olan eski kent dokuları sınırlarını korumuştur.1970'te 71 ha olan yeni dokulara 1990'a kadar 206 ha yeni doku eklenmiş ve toplam yeni doku $71+ 206= 277$ ha'a ulaşmıştır.

1970'te 345 ha eski + 71 ha yeni = 416

Eski doku oranı $345/416 = \% 82$ iken

1990'da $345 + 277 = 622$ ha toplam doku içinde

Eski doku oranı $345/622 = \% 55.5$ 'e düşmüştür.

Diğer taraftan, 1970'te $345/71 = 4.8$ katı olan eski doku, 1990'da $345/277 = 1.2$ katına düşerek azalmıştır (Aru 1998).

3.1.5.2.Kentin en eski semti: Kaleiçi

Edirne'nin fethi sırasında Kaleiçi tek yerleşim yeridir. Burada Bizans halkı, Cenevizliler ve Yahudiler oturmaktaydı. Kaleiçi'nde Bizans döneminde 10 mahallede yaklaşık 15 bin nüfus vardı. Bizans Kiliseleri ve Tekfur Sarayı da yine buradaydı. Kenti 1653 yılında ziyaret eden Evliya Çelebi, Kale İçi'nde ikisi Müslüman, dördü Yahudi, onu Rum olmak üzere 16 mahalle ve 360 sokak bulunduğunu yazar. Ermenilerin Kaleiçine gelmesi 16. yüzyılın sonlarına rastlar. Horozlu Bayırı ve Kaleiçi'ne yerleşen Ermenilerin taş işçiliği ve yapı ustalığı konusundaki yetenekleri buralardaki yapılaşmaya büyük ölçüde yansımıştır. Ermenilerin Kaleiçi'ndeki evleri, onların örf ve adetlerini yansıtan şekilde olup "Cihannümalı"dır. Bazı kitaplar Ermenilerin Edirne'ye gelişini Celali isyanları dönemine bağlarken; Edirne'nin yerli Bulgar nüfusunun bulunmadığını belirtirler. Yani Bulgarlar sonradan gelmedir. 1700 yılındaki yangında bazı kiliseler ile yeniçeri kışlası yanmış; 1903 ve 1912 yangınlarında da önceden kalan camiler ile bütün kilise ve havralar, resmi ve özel yapılar, bu arada yeniçeriliğin kaldırılmasından sonra mahkeme binası olarak kullanılan Ağa Kapısı tümüyle yanmıştır. Özellikle 20. yüzyıl başlarında çıkan yangınlarla harap olan Kaleiçi'nin yeni planı Fransız uzmanlarca hazırlanmış, iki katlı, bahçesiz ahşap konutlar temel alınarak semt yeniden inşa edilmiştir.

Kale İçi, Edirne'nin geleneksel Türk evini yaşatan kesimdir. Edirne Evleri, yazlık, kışlık, açık ve kapalı bölümleriyle, bahçeli ev konak, türündendir. Bunlar; 16. ve 17. yüzyıllarda ünlü sarayların çevresine serpiştirilmiş, birbirinden ayrı ağaçlıklı, çiçekli, büyüklü küçüklü yapılardır. Sokaktan duvarlarla ayrılmış olan bu yapılar, çoğunlukla bir veya iki katlıdır; harem, selamlık ve avlulardan oluşmaktadır. Çeşmeleri, değişik süslemeli havuzları, yazlık bölümlerdeki sebilleriyle, Edirne evlerinin Türk Mimarisinde ayrı bir yerleri vardır (İnt. 1).

3.1.5.3.Edirne kaleiçi evleri ve kaleiçi çevresi tarihi yapıları

Edirne'nin yerleşim çekirdeğini oluşturan Kaleiçi bölgesi, Roma imparatoru Hadrianus tarafından M.S. 123- 124 yılları arasında bir castrum olarak kurulmuştur. Son elli yıl içerisinde yenilenen imar planları sonucu, Kaleiçi'nin kareye yakın olan planı bugün üçgene yakın bir alanı kapsamaktadır. Talatpaşa Bulvarı açılınca, bu kısımda yer alan evler de yola gitmiştir. Daha önceki bölümde belirtilen 1903 Büyük Yangın'ı sonucu tahrip olan ve XX. yüzyılın ilk on yılı içerisinde yani 1903' den sonrasında inşa edilen bu evler burada yaşayan gayrimüslim burjuvazisinin ikamet etmiş olduğu evlerdir (Anonim 2005).

Kaleiçi Evlerinin Mimari Özellikleri

Kaleiçi evleri, çoklukla kagir bodrum üzerine ahşap karkas olarak inşa edilmiştir. Bunların yanında tamamen kagir olarak inşa edilmiş örnekler de mevcuttur. Ahşap karkas yapılarda kerpiç ve yangına karşı tedbir olarak Ebniye Kanunu'nda belirtilen çerçeveye uygun olarak tuğla dolgu malzemesi olarak kullanılmıştır. Dolgunun içindeki kerpiç ve tuğlalar sıvası dökülmüş ev örneklerinde rahatlıkla görülebilmektedir. Ahşap karkasta bağdadi sıvalı örnekler mevcut olduğu gibi, bu tipteki örneklerin bazıları ahşap kaplama iken, bazı örneklerin dış yüzeyleri dolgu üzerine yalnızca sıvalıdır. Kaleiçi evlerinde planlama anlayışı dışa dönüklük göstermektedir. Evlerin giriş kapıları direkt olarak sokağa açılmaktadır; pek çok örnekte de giriş kapısından direkt sofa mekanına ya da sofanın önünde girişten hemen sonra sofadan daha alçak seviyede yer alan küçük giriş bölümüne gelmektedir. Sofanın yer aldığı konum, konut girişinde bir değişikliğe yol açmamakta, direkt olarak sokak kapısından iç mekana geçilmektedir.

Bunun yanında, Kaleiçi evlerinde geleneksel Türk evlerinin aksine giriş katı seviyesinde sokağa bakan süslü ve büyük pencereler yer almaktadır. Evlerin bodrum katlarında da dışarıya bakan küçük pencereler yer almaktadır. Giriş merdivenleri de kendi içinde farklılıklar göstermektedir. Düz girişli merdivenler, tek yandan sağdan girişli merdivenler, tek yandan soldan girişli merdivenler ve Barok eğilim özelliğinde olan iki yandan girişli şeklinde düzenlenmiş merdivenler yer almaktadır.

Kaleiçi Bölgesi ızgara biçiminde kentsel gelişim planına sahiptir. Bu alanda yer alan konutlar, genellikle taş yığma olup, kentin diğer bölümüne göre daha büyük boyutlu, gösterişli ve süslemelidir. Bu alanda arazi düzdür. Konutlar bu alanda doğrudan sokağa açılırlar; bahçeli az sayıda örneği, bahçeleri de alçak demir korunaklı, bahçeleri sokaktan da algılanacak biçimdedir. Bazen cephelerde tek yönlü merdivenler de olmasına rağmen simetriye dikkat edildiği görülür. Yapılarda çıkmalar ahşap payandalarla desteklenir. Köşe yapılarında az da olsa testere çıkmalı örneklere de rastlanır. Yapılar genelde, bodrumlu; (bodrum+ zemin), (bodrum+ 1) veya (bodrum+ 2) katlıdır. Bodrum katların üst tavan kotları, genellikle sokak kodundan 80 cm kadar yükselerek sokağa basık kemerli dikdörtgene yakın biçimli pencerelerle açılır (Anonim 2005).

İlhan Koman Evi

Bilim, sanat ve teknik arasında fantaziyle beslenmiş bir uyum ve işbirliği üreticisi, rönesans sanatçısı ve bilim adamı olarak da tanımlanan dünyanın en ünlü yontu sanatçılarından İlhan Koman Koman'ın doğduğu Neo-Klasik üsluptaki konak, Rum mimar ve ressamlar tarafından Dr.Dimsa için 1908'de yaptırılmıştır. Bir bodrum ve iki kattan oluşan yapı bir doktor evi olarak planlanmıştır ve tavan resimleri ile sıva üzerine boyamalarıyla ünlüdür (Anonim 2006).

Kırkpınar Evi

Edirne valiliğinin tarihi yapıları koruma kapsamında restore edilip Kırkpınar kültürünü tanıtmaya ve yaşatmaya derneğine verilen Kaleiçi'ndeki tarihi evde dev Pehlivanlar, geleneksel pehlivan eşyaları, Kırkpınar ile ilgili fotoğraflar ve belgeler yıl boyu ziyaretçilere tanıtılmaktadır [(Anonim 2009).

Edirne Kalesi

Roma İmparatoru Hadrianus'un yaptırdığı ve XIX. yy. ortalarına değin sağlam olan Edirne Kalesi, Tunca Nehri kıyısındaydı. Eski kaynaklarda 360.000 km²'lik bir alanı kapladığı, köşelerde silindirik, aralarda on ikişer küçük kule bulunduğu bildirilmektedir. Dokuz kapılıydı, dikdörtgen planlı hendekle çevriliydi. Bu görünümüyle savunmalı Roma ordugahı (Castrum)görünümündeydi. 1866'da ahşap, 1894'te ise kagir bir kule eklenerek belediyenin saat ve yangın kulesi olmuştur. Günümüze ulaşan tek kuledir. Saat Kulesi olarak da bilinen

kulenin ilginç bir tarihi vardır. Edirne Kalesi'nin değişik adlarla anılan dokuz kapısı vardı. Kule Kapısı, kulenin doğusunda olup Maarif Bahçesi adıyla bilinirdi. Top Kapısı bugünkü Mumcular Sokağı'nın aşağısındaydı. Kafes Kapı, bugünkü Gazi Mihal Köprüsü'ne dönen yol kavşağındaydı. 1752 depreminde yıkılmıştır (Anonim 2006).

Ali Paşa Çarşısı

Edirnelilerin daha çok Kapalı Çarşı adıyla andıkları Ali Paşa Çarşısı Kanuni Sultan Süleyman'ın son yıllarında dört yıl kadar Sadrazamlık yapan Hersekli Semiz Ali Paşa tarafından 1569 yılında Mimar Sinan'a yaptırılmıştır. Bir söylentiye göre Kırklareli'nde yapılacak bir camiye gelir temin etmek amacıyla yaptırılmıştır. Yapılmasındaki bir maksat da kıymetli eşya satan (altın, gümüş vb.) ticaret erbabını bir çatı altında toplamak ve bu ticaret erbabının korunmasını sağlamaktır. Kaynaklara bakıldığında; her gece yüz adet bekçinin çarşayı beklediğinden bahsedilmesi de söz konusu ticari ürünlerin ne kadar değerli olduğunun göstergesidir. Edirne'nin ticari hayatı bakımından yerli yabancı turistlerin akınına uğrayan Alipaşa Çarşısı'nda 130 dükkan ve 6 kapı bulunmaktadır. Altı kapının ilk ikisi iki ucunda olup, ortadaki iki yöne açılır ve ortakapı olarak bilinir. Dış duvarlar kesme taşla örülü olup üstü tuğladır. 300 m. uzunluğundadır. 29 Eylül 1992 yılında elektrik kontağından çıkan yangın sonucu çarşı harab hale gelmiştir. 5 yıl süren onarımdan sonra 25 Kasım 1997 tarihinde tekrar hizmete açılmıştır. Bugün daha çok değişik ticaret erbabı mevcuttur (Anonim 2006).

Bedesten Çarşısı

Eski Cami'ye gelir temin etmek için Çelebi Sultan Mehmet zamanında 1417–1418 tarihleri arasında yaptırılmıştır. Mimarı Hacı Alaeddin'dir. Dikdörtgen biçiminde olup boyutları 41'e 78 metredir. 14 kubbeli bir yapıdır ve dört cephesinde 54 dükkan bulunur. Her cephenin ortasına düşecek şekilde dört kapısı vardır. Çatısı kurşunla kaplıdır. Osmanlı İmparatorluğu'nun yükselme devrinde çok hareketli bir alışveriş yeri idi. Günümüzde de canlı alışveriş merkezlerindedir. Kentte bulunan az sayıda mermer ustası bu çarşıda mesleklerini sürdürmektedir (Anonim 2006).

Rüstem Paşa Kervansarayı

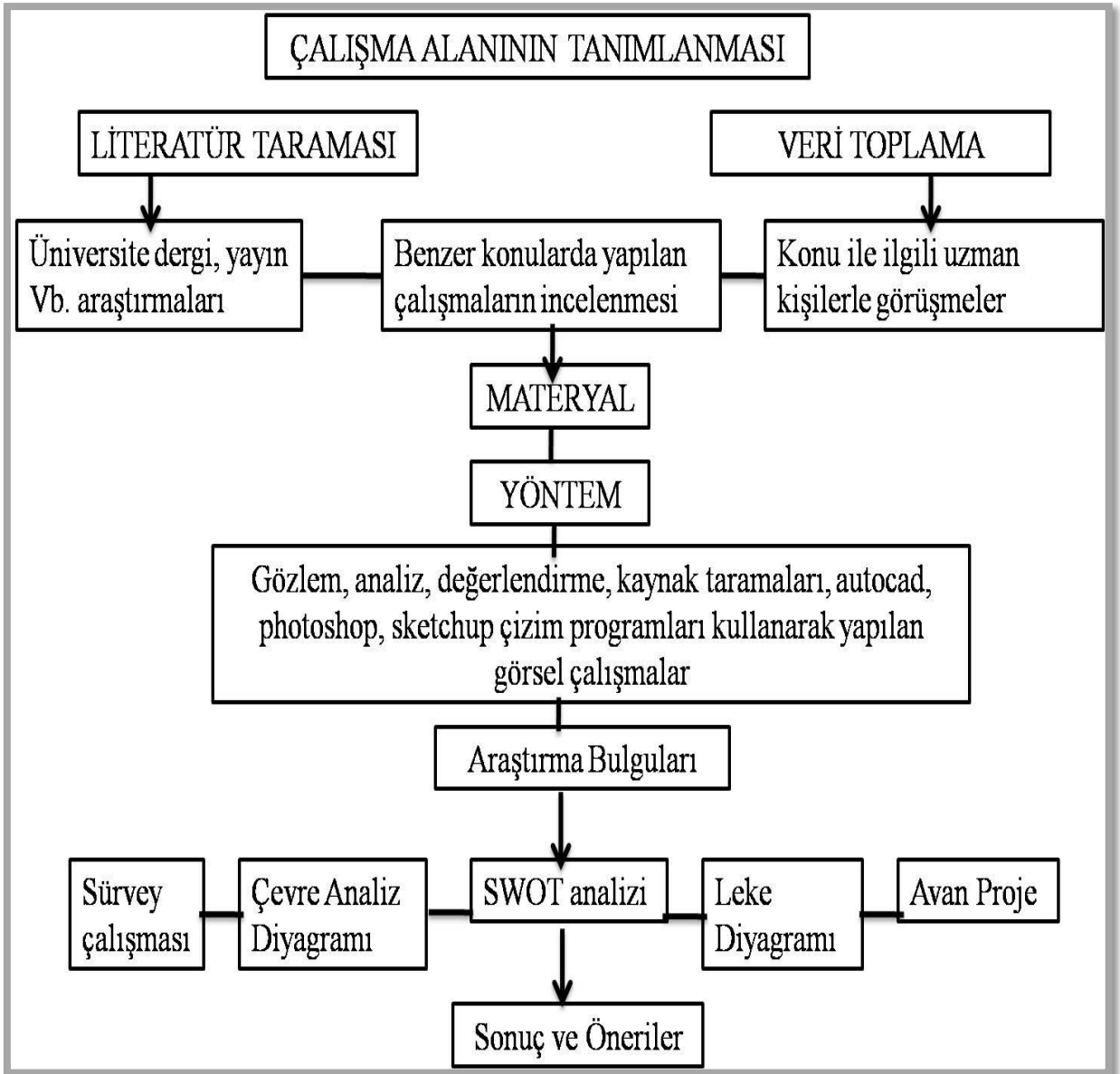
Kent merkezinde Eski Cami'nin hemen arkasındadır. Kanuni Sultan Süleyman'ın Sadrazamı Rüstem Paşa tarafından,1561'de Mimar Sinan'a yaptırılmıştır. Avlulu bir handır. Dikdörtgen avlunun çevresinde iki kat halinde 102 oda yer alır. Uzun kenarında karşılıklı olarak yukarı çıkan merdivenleri vardır. Üst kat pencere ve kapı kemerlerindeki tuğla ve süsleme ilginçtir. Sivri kemerli pencerelerin sonradan dört köşe hale getirilmesi, doldurulması ya da yeni pencere açılması yapının görünümünü bozmuştur. Ön cephelerde 21 adet dükkan bulunur. Bu dükkanlar Kervansaray'a gelir getirmek amacıyla yapılmıştır. Yakın geçmişte Edirne ve çevresinde üretilen ipekböceği kozaları burada pazarlanmaktaydı. 1972 yılında Otel haline getirilmiştir. Bu restorasyonda gösterilen başarı nedeniyle de Ağa Han Mimarlık Ödülü kazanılmıştır (Anonim 2006).

Araştırma kapsamında öncelikle literatür taramaları yapılmış ve bulunan veriler doğrultusunda, peyzaj tasarımı, tarihi çevre koruma ve kentsel sit alanının gelişim süreci ile sorunları ortaya konmuştur (Şekil 3.7.)

Gözlem, Analiz ve Değerlendirme Yöntemleri Kapsamında;

- Kaynak taraması
- Sürvey çalışması
- Çevre analizi
- Swot analizi
- Leke diyagramı yapılmıştır.
- Tüm bu veriler ışığında alanın tarihi dokusu ile uyumlu Avan Proje hazırlanmıştır.

3.2. Yöntem

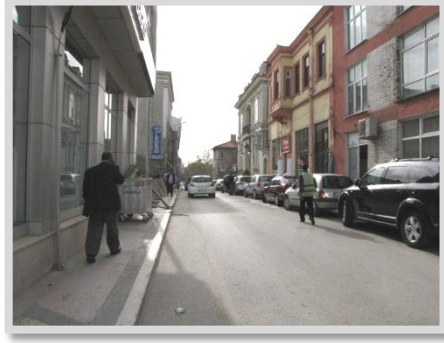

Şekil 3.7.Araştırma Alanı Yöntem Akış Şeması

4. ARAŞTIRMA BULGULARI

4.1. Araştırma Alanının Mevcut Kullanım Analizi

Araştırma alanı olarak belirlenen, Edirne kentsel sit alanı sınırları içerisinde yer alan Maarif Caddesi, tarihi yapıların varlığı ve ulaşılabilirliğinin kolay olması sebebiyle önemli bir caddedir. Bugünkü Maarif Caddesi'nin içerdiği sorunların başında özellikle, hotel, dernek ve diğer önemli tarihi yapıların içinden geçen aksın otopark olarak kullanılması ve görüntü kirliliği yaratmasıdır (Şekil 4.1.).

Şekil 4.1. Kaleiçi Sempti içerisindeki Maarif Caddesi başından bir görünüm.

Maarif Caddesi Edirne Belediyesinin kontrolünde kısmi zamanlı otopark olarak kullanılmaktadır. Bu durum zamanla değişen tarihi yapıların yaratmış olduğu kötü görünümle anlam kargaşası yaratmaktadır (Şekil 4.2.).

Şekil 4.2. Maarif Caddesi Otopark alanı

Maarif Caddesi içerisinde yapımı devam eden inşaat çalışmaları bulunmaktadır (Şekil 4.3.). Cadde çerisindeki Tilya restoran, kısmen restorasyonu yapılmış tarihi bir yapıdır.

Günümüzde de kullanılmaktadır (Şekil 4.4.). Hotel Antik binası ise; tarihi bina yapısının yaşatıldığı bir kullanım alanıdır (Şekil 4.5.). Aynı zamanda (Şekil 4.6.)’da eski ve yeni yapıların uyumsuzluğu dikkat çekmektedir. Günümüzde eğlence mekanı olarak kullanılan, tarihi yapısı kısmen korunmuş bir bina. Bina geçmişte inşa edilmiş eski Edirne evlerinin karakteristik özelliklerini barındırmaktadır (Şekil 4.7.). (Şekil 4.8.).

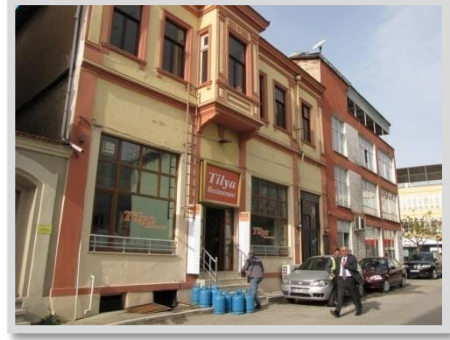
Şekil 4.3. İnşaat alanı

Şekil 4.4. Tilya restoran

Şekil 4.5. Hotel Antik

Şekil 4.6. Caddede eski ve yeni yapılardan örnekler

Şekil 4.7. Eski bir Edirne evi

Şekil 4.8. Cadde içerisindeki eski ve yeni yapılar

Şekil 4.9.’da gösterilen Anıl Hotel günümüzde de kullanılmaktadır. Binayı diğer yapılardan ayıran en önemli özelliği evin kendine ait bir bahçesinin olmasıdır. Şekil 4.10.’da kötü görünümlü yeni yapılardan bir örnek. Özellikle Maarif Caddesi içerisindeki landmark alanı içerisinde yapılar ile uyumsuzluk göstermektedir. Şekil 4.11.’de gösterilen Park Otel Maarif

Caddesi içerisinde yer alan yeni bir yapıdır. Kaleiçi semtinde alan içerisinde kullanım ihtiyacını karşılamaktadır. Günümüzde araştırma alanı içerisinde mahalle bakkalı olarak kullanılan yapılar bulunmaktadır. Maarif Caddesi eki ve yeni yapıları yan yana gösteren bir fotoğraf. Alanın kullanım yoğunluğunu gösteren oteller cadde boyunca sıralanmaktadır (Şekil4.13.).

Şekil 4.9. Anıl Hotel.

Şekil 4.10. Yeni yapı

Şekil 4.11. Park Otel.

Şekil 4.12. Mahalle bakkalı.

Şekil 4.14. Saraçlar caddesine bağlanan bir ara sokak. Şekil 4.15. Eski tarihi yapılardan bir görünüm. Şekil 4.15. Landmark için örnek. Şekil 4.16. Caddedeki özel bir firmanın bahçesini de kullandığı bir alan. Etrafında Çınar ağaçları bulunmaktadır. Şekil 4.17. Efe Hotel'den bir görünüm. Alanda bina dış cephe rengi olarak çok yoğun, koyu bir renk seçimi yapılmıştır. Şekil 4.18. Aksaray Hotel. Eski bina dış cephesinin korunarak günümüzde hotel olarak kullanılan bir bina.

Şekil 4.13. Cadde boyunca yapılar

Şekil 4.14. Saraçlar caddesine giden bir ara sokak.

Şekil 4.15. Landmark için örnek

Şekil 4.16. Özel bir firmanın bahçesi.

Şekil 4.17. Efe Hotel

Şekil 4.18. Aksaray Hotel.

Edirne'nin Tava ciğeriyle ünlü bir yeri. Şekil 4.19. Sarı renge boyanmış dış cephesi ile dikkat çekmektedir. Bu bölgede çalışan kişilerin ve turistlerin yemek için sık uğradıkları bir mekandır. Şekil 4.20. Ticaret amacıyla kullanılan ve geniş bir bahçesi bulunan bir alan. Şekil 4.21. Alipaşa Çarşısı'na giden, düzenlemesi yapılmış bir ara sokak. Şekil 4.22. Beton ve ahşap yapıları gösteren bir fotoğraf. Şekil 4.23. Bahçeli yeni yapıya örnek bir fotoğraf. Şekil 4.24.'de Ünlü heykel sanatçısı İlhan Koman'ın doğduğu ev gösterilmektedir. Günümüzde de kamu idare binası olarak kullanılmaktadır. Restorasyonu yapılmış ve bahçeli bir yapıdır.

Şekil 4.19.Edirne'nin Tava ciğeriyle ünlü yeri

Şekil 4.20.Ticari alan kullanımı

Şekil 4.21.Alipaşa Çarşısı'na giden ara sokak.

Şekil 4.22.Beton ve ahşap yapılar

Şekil 4.23.Bahçeli bir bina.

Şekil 4.24. İlhan Koman'ın doğduğu ev.

Şekil 4.25.Beton ve ahşap yapıları gösteren bir fotoğraf. Şekil 4.26.Ahşap bir tarihi yapı. Günümüzde kullanımı olmayıp restorasyonu yapılmamıştır. Şekil 4.27.'de bir kısmının restorasyonu yapılmış ve aynı zamanda ev yemekleri yapıp satılan bir tarihi bina bulunmaktadır. Şekil 4.28.'de ara sokaklardan genel bir görüntü bulunmaktadır. Şekil 4.29.'de Tuna Otel ve restorasyonu yapılmış eski tarihi yapılar gösterilmiştir. Şekil 4.30.Maarif Caddesi'nden genel bir görüntü. Fotoğrafta da gözüktüğü gibi caddenin kaldırım yanı, kısmi zamanlı otopark olarak kullanılmaktadır.

Şekil 4.25. Beton ve ahşap yapılar

Şekil 4.26. Ahşap bir tarihi yapı.

Şekil 4.27. Restorant

Şekil 4.28. Ara sokaklardan bir görüntü.

Şekil 4.29. Tuna Otel

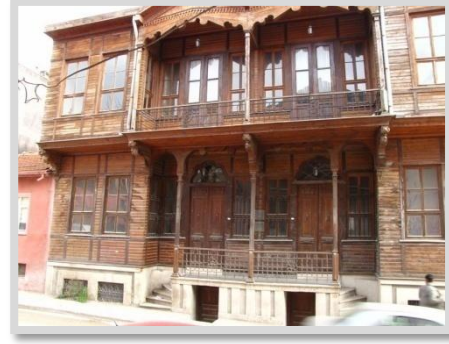

Şekil 4.30. Maarif Caddesi'nden genel bir görüntü.

Şekil4.31. Alt katı depo olarak kullanılan bir tarihi bina göze çarpmaktadır. Bu durum görüntü kirliliğine yol açmaktadır. Şekil 4.32. Tipik bir Edirne Kaleiçi Eski evlerinden bir görüntü. Şekil 4.33.'de ticari amaçla kullanılan ve restorasyonu yapılmış bir bina görünmektedir. Şekil 4.34. Yeni yapılan ve bir diş hekimi muayenehanesi olarak kullanılan bir bina. Şekil 4.35. Restorasyonu yapılmış ve Polis emeklileri derneği olarak kullanılan tarihi bir yapı. Şekil 4.36. Kırkpınar evi ve bahçesinden bir görüntü. Gerekli özen gösterilmeyip, bahçe bakım çalışmalarının yapılmadığı göze çarpmaktadır.

Şekil 4.31. Depo kullanımı

Şekil 4.32. Edirne Kaleiçi Eski evi

Şekil 4.33. Ticari amaçlı kullanım

Şekil 4.34. Yeni yapı

Şekil 4.35. Polis emeklileri derneği

Şekil 4.36. Kırkpınar evi ve bahçesi

Şekil 4.37. Polis emeklileri derneğinin bahçesi. Cadde sakinleri tarafından sıkça kullanılan bir çay bahçesi konumunda. Şekil 4.38. Araştırma alanındaki Çınar ağaçları dikkati çekmektedir. Şekil 4.39. Eski ve yeni binaların yan yana bulunduğu sokaktan genel bir görünüm. Şekil 4.40. Restorasyonları yapılmış eski binaların günümüzdeki görünüşleri. Maarif Caddesi'nin restorasyonu yapılmış kısmından genel bir görünümü şekil 4.41.'de cadde içerisinde uyumuyla göze çarpmaktadır.

Şekil 4.37. Polis emeklileri derneği bahçesi.

Şekil 4.38. Yol boyunca Çınar ağaçları

Şekil 4.39. Eski ve yeni binalar

Şekil 4.40. Restore edilmiş yapılar

Şekil 4.41. Maarif Caddesi'nden genel bir görünüm.

Şekil 4.42. Spor salonu olarak kullanılan bahçeli bir mekan. Şekil 4.43. Cadde boyunca yer yer eski yapılar yerine inşa edilen yeni beton yapılar bulunmaktadır. Hem beton olması hem de alanın tipik karakteri olan 2-3 katlı bina düzenini deforme ederek yükselmeleri kötü bir görüntü oluşturmaktadır. Şekil 4.44.'de Maarif Caddesi yeni yapılarından örnekler verilmektedir. Şekil 4.45.'de eski ve bakım-onarımı yapılmış, Kaleiçi semt evlerinin yapısına uygun olarak korunmuş bahçeli sade bir yapılar göze hoş gelmektedir. Şekil 4.46. Maarif

caddesinin kimliğini yansıtmayan bina ve sokak yapılarına örnek verilmiştir. Şekil 4.47.'de yeni yapılmış, 2-3 katı geçmeyen bina yapılarına örnekler. Ayrıca ön cephede bahçeleri bulunmaktadır.

Şekil 4.42. Spor salonu

Şekil 4.43. Yeni yapılar

Şekil 4.44. Maarif Caddesi yeni yapılar

Şekil 4.45. Bahçeli sade bir yapı.

Şekil 4.46. Bakımsız yapı örneği

Şekil 4.47. Yeni yapılar.

Şekil 4.48.'deki tarihi yapı önünde karmaşık bitki kullanımıyla kötü görüntü yaratılan bir mekan gözükmemektedir. Şekil 4.49.'de yıkılmakta olan eski bir tarihi bina bulunmakta ve bu binanın çevresi koruma bandıyla çevrilmiştir. Şekil 4.50.'de cadde içerisindeki restorasyon işlemleri yapılan Sinagog'un bilgilendirme levhası bulunmaktadır. Sinagog'un devam eden restorasyon çalışması şekil 4.51.'de gösterilmektedir. Yapı Osmanlı devleti öncesinde ve

Osmanlı devleti zamanında Kaleiçi sit alanı içerisinde yaşamasına izin verilen gayrimüslimler tarafından kullanılmıştır.

Şekil 4.48Yapı ön cephesi.

Şekil 4.49.Yıkılmakta olan bina

Şekil 4.50. Sinagog'un bilgilendirme levhası.

Şekil 4.51.Sinagog

Şekil 4.52. Maarif Caddesi sonundan bir görüntü. Şekil 4.53.'de gösterildiği gibi mahalle bakkalları cadde içerisinde kullanılmaktadır. Şekil 4.54.Bakım-onarımı yapılmış olan tarihi yapının Maarif Caddesi içerisine ticari bir amaç için kullanımı. Şekil 4.55.Maarif Caddesi sonundan genel görüntü.

Şekil 4.52. Maarif Caddesi sonu.

Şekil 4.53. Mahalle bakkalı

Şekil 4.54. Bakım-onarımı yapılmış tarihi yapı

Şekil 4.55. Maarif Caddesi genel görüntü

4.2. Araştırma alanı ile bağlantılı saraçlar caddesinin kritiği

Araştırma alanımızı etkileyen Saraçlar Caddesi Yayalaştırma Proje Uygulaması ve projesine ilişkin irdelemeler aşağıdadır.

Edirne Kaleiçi semtinin odak noktası olan ve yapılan yeni düzenlemeler ile sadece 24.00-09.30 saatleri arasında taşıt trafiğine açılan Yeni Saraçlar Caddesinin yeni yüzü Edirne’de yaşayan veya ziyaret için bu şehre gelenler için çekim noktası oluşturmaktadır. Özellikle Alipaşa çarşısının bu caddenin paralelinde bulunması turistik açıdan bu alanın esnafına gelir sağlamaktadır.

Edirne Belediyesi tarafından Trakya Üniversitesi Döner Sermayesi aracılığı ile Öğr. Gör. Ümit ve Yrd.Doç.Dr.Ayşe Sirel’in hazırladığı kentsel tasarım projesi kapsamında Saraçlar

Caddesi'nin (1967 yılından beri yapılan imar planlarında yaya alanı olarak düzenlenmesi öngörülmele beraber) yayalaştırılması 25 Kasım 2008 tarihinde başlamıştır (İnt. 7).

İncelenen proje sonucunda, proje tasarımı ile uygulaması birbirinden farklılık göstermektedir. Proje üzerinde yaya ve bisiklet yolu olarak tasarlanan Saraçlar Caddesi uygulama sonucunda yalnızca kısmi zamanlı yaya yolu olarak kullanıma açılmıştır. Projede bisiklet yolu, bisiklet park alanları, yaya yolu, kısa süreli park alanları, çocuk oyun alanı olarak alanlar ayrılmıştır. Yaya yolunda yer döşemesi olarak granit parke kullanılmıştır. Bisiklet yolunda ise; renkli beton parke kullanılmıştır. Cadde orta aksında yeşil cepler oluşturulmuş. Dinlenme alanları yaratılmıştır. Proje çiziminde Yüksek Mimar, Şehir Bölge Planlama Uzmanı ve Harita Müh. Görev yapmıştır. Nitekim proje çiziminde peyzaj mimarı, restorasyon uzmanına yer verilmemiştir. Proje tam olarak uygulamaya geçirilmemiş ve düzenlemesi yapılan caddede projedeki gibi bisiklet yoluna yer verilmemiştir.

Kısmi zamanlı yaya alanı olarak kullanım düzenlemesi yapılmadan önce Saraçlar Caddesi ve bağlantı yolları (Şekil 4.57.).

Şekil 4.57.Saraçlar Caddesi eski görünüm 1(Anonim 2010).

Şekil 4.58.'de Saraçlar Caddesi'nin uygulama yapılmadan önceki görüntüsü. Cadde kısmi zamanlı olarak otopark olarak kullanılmaktadır. Şekil 4.59. ve şekil 4.60.'da Saraçlar Caddesi yer döşemelerindeki uyumsuzlar göze çarpmaktadır. Bina cephelerindeki karmaşa, bitkisel uygulamaların yokluğu, çeşme, saat, saksılı bitki kullanımının olmadığını görmekteyiz.

Şekil 4.58. Saraçlar Caddesi eski görünüm 2

Şekil 4.59. Saraçlar Caddesi eski görünüm 3

Şekil 4.60. Saraçlar Caddesi eski görünüm 4

Şekil 4.61 ve Şekil 4.62.'de yayalaştırması yapılan Saraçlar Caddesi'nden genel görünümlemler.

Şekil 4.61. Saraçlar Caddesi yeni görünümü 1

Şekil 4.62. Saraçlar Caddesi yeni görünümü 2

Yer döşemesi olarak küp taş kullanılmış ve desenler verilmiştir. Tarihi binaların bulunduğu caddede aydınlatma elemanları tarihi yapı ile uyumludur (Şekil 4.63.).

Şekil 4.63. Saraçlar Caddesi yeni görünümü 3

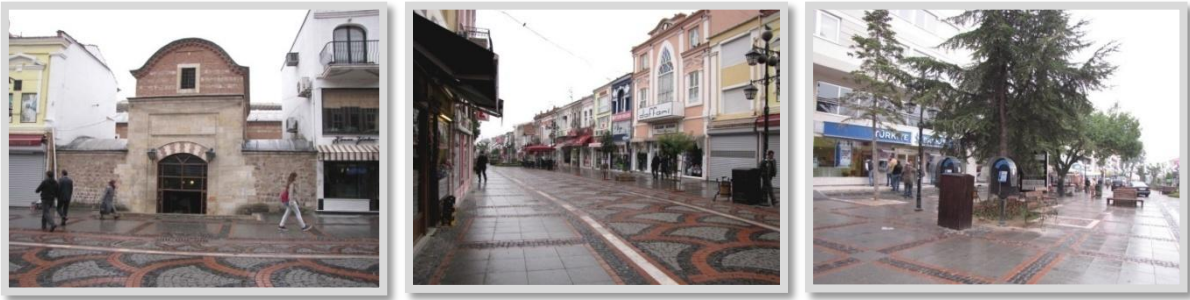
Bağlantı yollarında ahşap çiçek kasaları kullanılmıştır. Bu yapılar zamanla yıpranma göstermiştir (Şekil 4.64.). Saraçlar Caddesi'nin Talat Paşa Bulvarı'yla olan bağlantısındaki yoğun sert zemin uygulaması göze çarpmaktadır (Şekil 4.65.). Uygulama alanı içerisindeki korunan ibrelili bitkilerin cadde içerisindeki kullanımı (Şekil 4.66.). Saraçlar Caddesi içerisinde kullanılan oturma bankları (Şekil 4.67.).

Şekil 4.64. Saraçlar Caddesi yeni görünümü 4

Şekil 4.65. Saraçlar Caddesi yeni görünümü 5

Şekil 4.66. Saraçlar Caddesi yeni görünümü 6

Şekil 4.67. Saraçlar Caddesi yeni görünümü 7

Cadde orta aksında ahşap çiçek kasalarının bulunduğu oturma bankları, saat, su havuzları kullanılmıştır. Yer döşemesi olarak orta aksta küp taşlar ile desen verilmiş, yolun her iki yanında da karo plak taş döşeme malzemesi olarak tercih edilmiş (Şekil 4.68.) ve (Şekil 4.69.).

Şekil 4.68. Saraçlar Caddesi yeni görünümü 8

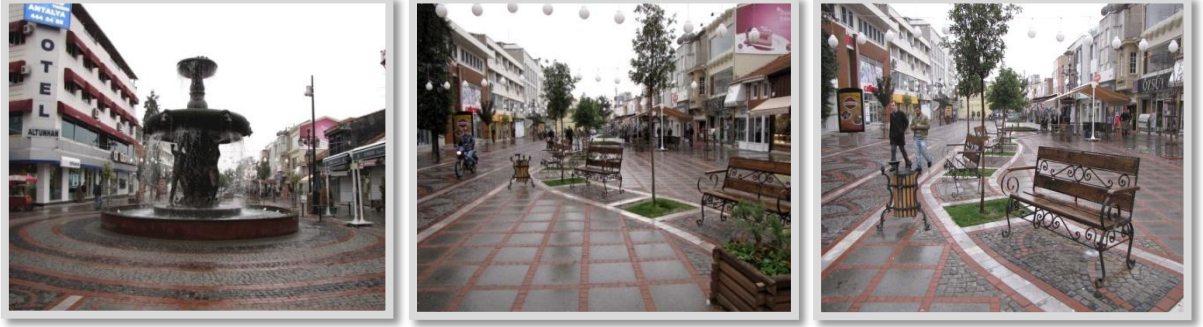
Şekil 4.69. Saraçlar Caddesi yeni görünümü 9

Cadde boyunca kullanılan oturma bankları. Mevsimlik çiçek parterleri ve yer yer yapay çit kullanılmış. (Şekil 4.70.).

Şekil 4.70. Cadde orta aksındaki düzenlemelere örnekler.

Şekil 4.71.'de tarihi çevrelerin mekan olarak algılanmasında ve çevresiyle birlikte bir bütün olarak kullanılmasında vurgu yapan süs havuzu kullanımı, heykel, informal düzenlemeler, tarihi yapılara uyum gösteren banklar. Şekil 4.72'de saat kullanımı. Şekil 4.73.'de bina dış cephe giydirmesi yapılmayan görünüm. Aynı zamanda farklı yer döşemeleri renk ve desenleriyle oturma alanlarını ayırma görevini üstlenmektedir.

Şekil 4.71. Heykel ve su kullanımı.

Şekil 4.72.Saraçlar Caddesi genel görünüm

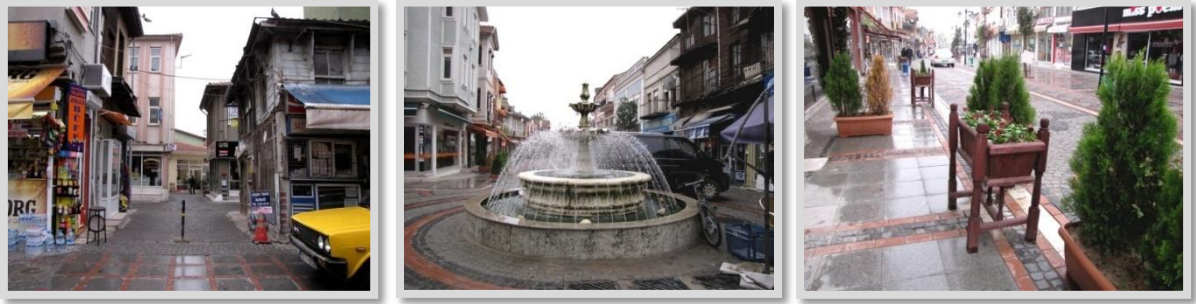
Şekil 4.73.Bina dış cephelerinin yarattığı kötü görüntü

Yer döşemesinde çiçek figürlerine ağırlık verilmiştir. Ticari alan kullanım levhaları, yazıları tarihi yapılarla uyumsuzluk göstermektedir. Görüntü karmaşası yaratmaktadır (Şekil 4.74.)

Süs havuzu ve yerden yüksek bir ahşap çiçek kasası kullanılan caddeden görüntüsü (Şekil 4.75.).

Şekil 4.74. Saraçlar caddesi yer döşeme şekilleri

Şekil 4.75. Süs havuzu ve saksı kullanımı

Saraçlar Caddesi içerisindeki yol ağaçlandırmaları, bakımı yapılmamış bina görüntüleri bulunmaktadır (Şekil 4.76.). Aydınlatma kullanımına yer verilmiştir (Şekil 4.77.).Süs havuzu, heykel ve mevsimlik çiçek kullanımı bulunmaktadır (Şekil 4.78.). Cadde ile uyumsuz çöp kutusu ve bina kullanımları (Şekil 4.79.)’da görülmektedir. Cadde sonundan bir görüntü. Bilgilendirme levhası (Şekil 4.80.).

Şekil 4.76.Cadde içerisindeki tarihi yapılar 1

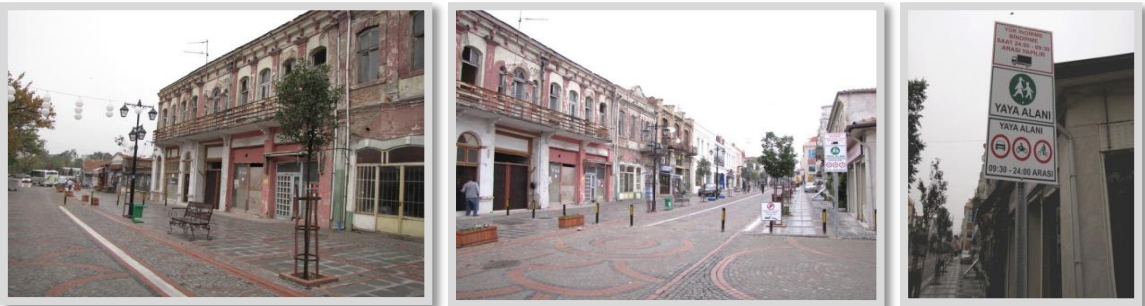
Şekil 4.77. Cadde içerisindeki tarihi yapılar 2

Şekil 4.78. Cadde içerisindeki tarihi yapılar 3

Şekil 4.79. Cadde ile uyumsuz çöp kutusu ve bina kullanımları.

Şekil 4.80. Cadde sonundan bir görüntü.

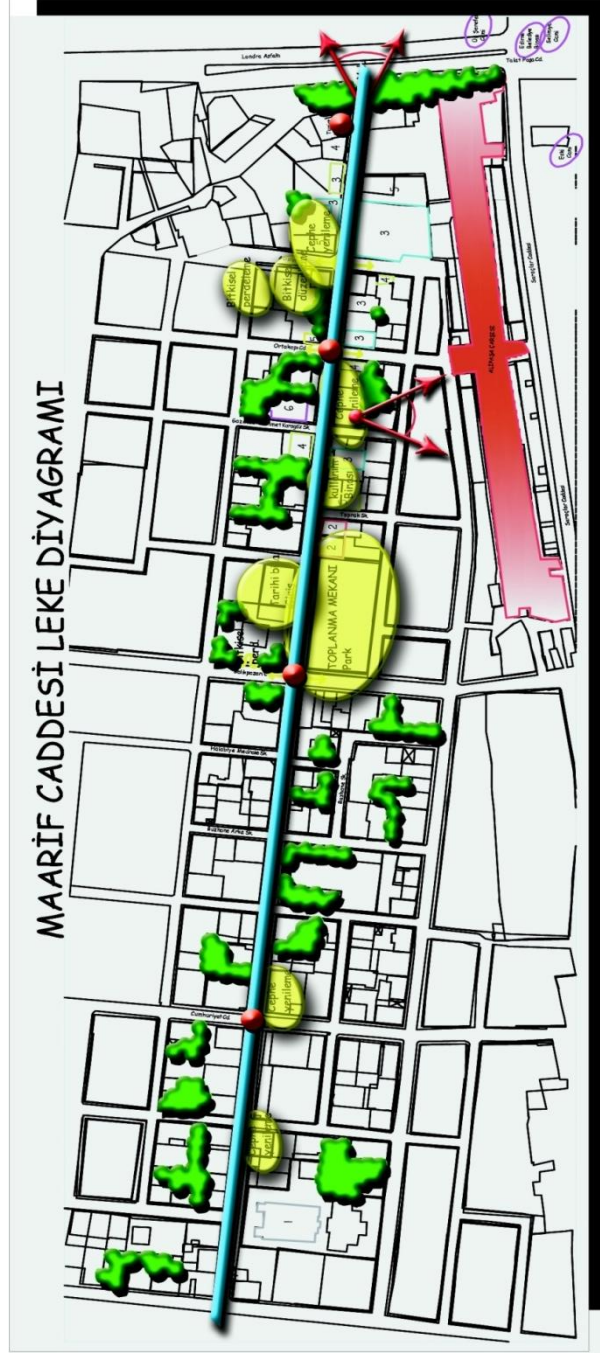

Şekil 4.81. Araştırma Alanının Sürvey Diyagramı Analizi

4.3. SWOT Analizi

Çizelge 4.3.SWOT analizi

GÜÇLÜ YÖNLER	ZAYIF YÖNLER
<ul style="list-style-type: none">➤ Araştırma alanındaki tarihi yapıların kısmen korunuyor olması.➤ Edirne merkezi içerisinde odak noktası oluşturması.➤ Otel, restoran ve ticaret amacıyla kullanımının tercih edilmesi.➤ Araştırma alanının kentsel sit alanı içerisinde yer alması.➤ Restore edilen ve kullanılan kamu binalarının alan içerisinde bulunması.➤ Yayalaştırılan Saraçlar caddesine olan yakınlığı.➤ Tarihi Alipaşa çarşısına olan yakınlığı.	<ul style="list-style-type: none">➤ Otopark olarak kullanılması.➤ Yaya mekanlarının bulunmaması.➤ Tarihi yapılar ile yüksek katlı yapıların <u>yanvana</u> olması.➤ Bahçelerin bakımsız olması.➤ Alanın peyzaj düzenlemelerinin olmaması.➤ Park ve bahçelerde bitki kullanımının yetersiz oluşu.
FIRSATLAR	KISITLAMALAR
<ul style="list-style-type: none">➤ Daha önce yapılan anket çalışmaları sonucunda, alanda yaşayan veya ticaret yapanların yayalaştırma ve tarihi çevre korunmasına olumlu yaklaşımı.➤ Otel ve restoran olarak yoğun kullanımının turizme olumlu katkısı görüş birliği.	<ul style="list-style-type: none">➤ Alanda otopark sorunun olması.➤ Halkın koruma-restorasyon için ekonomik gücünün yetersiz oluşu.➤ Alan için düzenlenmiş koruma imar planının olmaması.

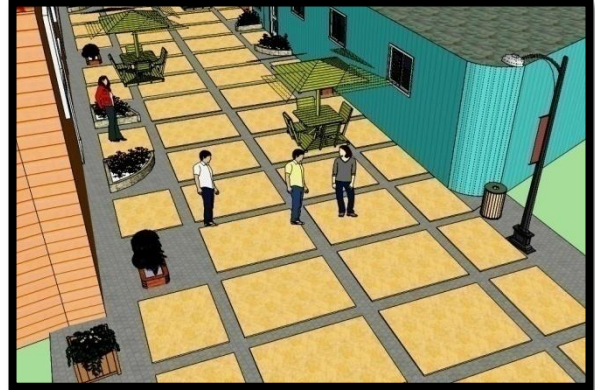

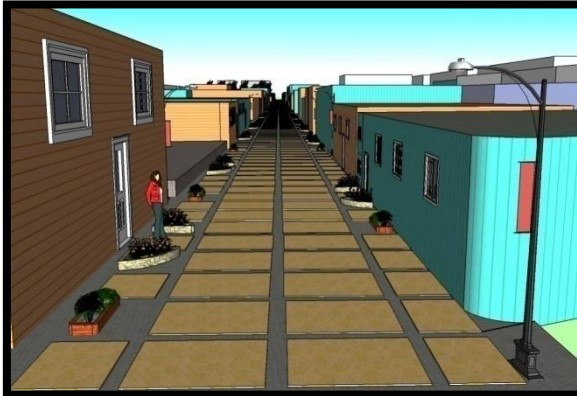
Şekil 4.82. Planlamaya Yönelik Leke Diyagramı Analizi

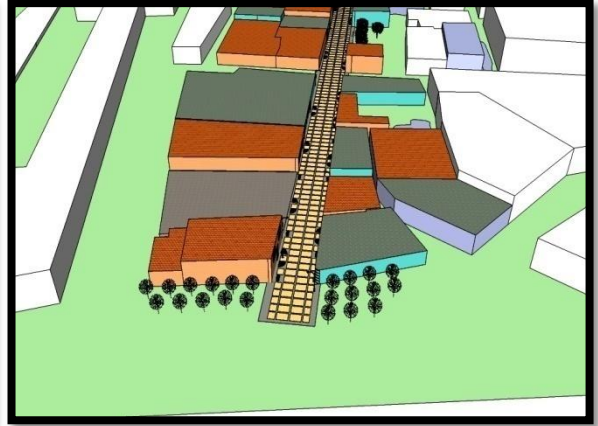
Şekil 4.83. Maarif Caddesi Avan Projesi

Maarif Caddesi avan projesi ile ilgili sketchup çizimleri

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Günümüzde, hızlı nüfus artışı ve beraberinde getirdiği hızlı kentleşme, sahip olduğumuz tarihi çevrelere zarar vermekte ve sonucunda değerlerimizin yok olmasına sebep olmaktadır. Koruma; kavramındaki müze anlayışıyla değil, tarihi yapıların koruma-kullanma dengesini kurarak çevresiyle birlikte canlı tutulmasını sağlamaktır.

Araştırma alanı içerisindeki tarihi yapılar ve onları çevreleyen kültürel ve doğal peyzaj öğeleri geçmişin izlerini taşımaktadır ve alandaki peyzaj öğeleri çevrenin geçmişten gelen devamlılığını pekiştirmektedir. Sit alanının içerisindeki tarihi yapılar ve bu yapıların bahçeleri gerek malzemelerin yapısı gerekse sosyal yaşantının sürdürülmesini sağlayan ayrıntıları barındırmaktadır. Maarif caddesinin tarihi yapısının korunmasında tüm yapılar ve peyzaj öğeleri bir bütün olarak ele alınmalı ve yeni düzenlemeler yapılarak tarihi dokunun izleri gün ışığına çıkarılmalıdır. Öncelikle alan içerisinde bulunan ve otel, kamu binası, kültürel aktivite vb. amaç ile kullanılan yapıların bakımı yapılarak tekrar kullanımı sağlanmalı ve bu sayede sürdürülebilirliği sağlanarak yapıların kimliklerinin değişimi önlenmelidir. Tıpkı Saraçlar caddesinin kazandığı yeni kimlik gibi Maarif caddesine de uygulanacak yayalaştırma projesi ile Edirne İli Kaleiçi kentsel sit alanına vurgu yapılmış olacaktır.

Araştırma alanının sit alanı olmasından dolayı planlama ilkelerine dikkat edilmelidir. Maarif Caddesi'nin, Edirne ve çevre bölgelerde yaşayan insanlar tarafından amaç doğrultusunda kullanım olanağı sağlayabilme özelliği bulunmaktadır. 21.07.1983 tarihli 2863 no' lu T.C. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununda Sit; Tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, kültür varlıklarının yoğun olarak bulunduğu sosyal yaşama konu olmuş veya önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alanlardır.

Sürekli yok edilen ve sahip olduğu değerlerin izlerini silen farklı yapıların varlığı kısa sürede geçmişimizi, tarihi yapıları unutmamıza sebep olur. Oysaki Edirne ili Kentsel Sit alanı içerisindeki Maarif caddesinin yeniden canlandırılması, Osmanlı imparatorluğuna bir zamanlar başkentlik yapmış şehrin izlerini taşımasını, bu sebeptendir ki yaşam alanına da yapılacak onarım ve yeniden kullanma çalışmaları neticesinde tarihimizi yeniden canlandırır nitelik kazandıracaktır.

1964 yılında kabul edilen Venedik Tüzüğü'nün 1. Maddesinde tarihi anıtların çevresiyle bir bütün olarak düşünülmesi kararı alınmıştır. Bu karar sonucunda varılan bütünleşik koruma ile birlikte yapıların tarihinin, peyzajının birbirinden kopmaması gerektiği sonucuna varılmaktadır. Ülkemizde ise ancak 1973 yılında kabul edilmiştir.

Tarihi çevreler hem eğitici hem de merak uyandıran mekanlardır. Kaleiçi eski surların kuşattığı dörtgen bir alandır. Yaklaşık 360 dönüm bir alana yayılır. Evler 1-2 katlı alçak yapılardır. Edirne'nin eski konut mimari anlayışını incelediğimizde, Kaleiçi semti evlerinin birçoğunun bahçelerinin olduğunu ve bu bahçelerin yüksek duvarlarla çevrili olduğunu bilgisine varılmaktadır. Dış kısmı sade, ancak içlerinin süslü olduğu bilgilerine ulaşılmıştır. Ayrıca bahçe içlerinde su unsurunun kullanıldığı detayları da verilmiştir.

Kentsel doku içerisinde sokakların biçimi, düz veya kıvrık oluşları, çıkmazlar, sokak ve meydanların bağlantıları, sokak köşelerinin biçimlenmesi gibi özellikler yerleşmeye karakter veren özelliklerdir.

Tarihi çevreler sosyal ilişkileri olumlu yönde etkiler ve bireyler arasındaki birlik duygusunun pekiştirilmesinde yardımcı rol oynar. Geçiş uygarlıklarının sosyal ve ekonomik yapıları, yaşam felsefesi, estetik duyarlılığı ile ilgili ayrıntılar bu çevrelerde saklıdır. Tüm bu tarihi alanlarla ilgili yapılan çalışmalarda öncelik;

- Sokak dokusunun, meydanların, açık alanların niteliklerini korumak,
- Bozulmuş alanlar için bakım-onarım yapmak,
- Tarihi dokuya zarar veren trafiğin ve olumsuz baskıların merkezden uzaklaştırılarak yerine kültürel işlevlerin kazandırılması gerekmektedir.

Çevre karakterine uyum kaygısı olmadan çeşitli amaçlarla yapılan binalarla kentsel çevrenin görünümü tekdüzeleşmekte, yapıların birikmesiyle ortaya çıkan tarihi sokak perspektifi yok edilmektedir. Reklam için zemin katlara ve yapıların üstlerine konulan büyük tabelalar ve çarpıcı renklerdeki ışıklı reklam panoları da tarihi çevreyi çirkinleştirmektedir.

Birer tarihi belge niteliğinde olan tarihi yapılar ve çevreleri, geçirdikleri dönemlerin kültürel, ekonomik ve daha birçok özellikleri hakkında bilgi veren, dönemin ahşap işçiliği, taş işçiliği, yapısal malzeme unsurlarını barındırmaktadır. Sanayi devrimiyle birlikte zarar gören tarihi

yapılarda yapılacak bütünleşik koruma planlamaları neticesinde tarihi yapılar sadece fiziki olarak değil aynı zamanda devamlık sağlanarak –ki bu işlev kazandırma – korumada desteklenmiş olacaktır. Tarihi çevrelerde korumada bütünlük sağlanmalı ve bu konuda tarihi yapının bahçesi, çevresi, bulunduğu sokak, mahalle ve bulunduğu kent önem arz ederek planlama yapılmalıdır. Tarihi çevrelerde kamuya açık alanlarda tarihi dokuyla bütünsellik içerisinde ele alınmalıdır. Tarihi parklar, meydanlar, yaya yolları, çeşmeler, donatı elemanları bütünün parçalarıdır. Tarihi yapılar içerisinde yeşil alanlar, mekanın geçmişine uygun olmalı, yapılacak planlama ve tasarımlar tarihi yapılar ile uyumu olmalıdır.

Günümüzde birbirine benzer, sıradanlaşan yapıların çoğunlukta olduğu alanların aksine tarihi çevreler, yapılacak peyzaj planlama ve tasarımlar ile bizlere mekanın insan ölçeğinde ferah, yaşanabilir ve en önemlisi de güven veren özelliğini vurgulayacaktır.

Araştırma bulguları sonucunda, Maarif caddesinin içerisinde barındırdığı tarihi yapı özelliklerinin ortaya çıkmasının aksine, daha çok otopark alanı olarak kullanımının önem kazandığı ve bu özelliğinin sit alanı içerisinde bulunan Saraçlar caddesi ile uyum sağlayamadığı ve de sahip olduğu tarihi dokuyu vurgulayamadığı ortaya çıkmıştır. Caddenin yeniden kimlik kazanması bölgenin tarih turizmi, ticareti, bölge halkı ve daha birçok konuda destekleyici artılar kazandıracaktır. Bu kimlik kazandırma ancak farklı meslek disiplinlerinin yapacağı uygun planlama çalışmaları sonucunda tekrar ortaya çıkacaktır.

Tarihi çevrenin korunmasında öncelikli olarak;

- Sadece tek yapı ölçeğinde koruma değil tarihi yapı çevresi ve yaşattığı kültürel özellikleriyle birlikte korunmalıdır.
- Farklı meslek disiplinlerinin bir arada yaptığı tarihi çevre yenileme çalışmaları ile tarihi çevreye kimlik kazandırılmalıdır.
- Koruma uzun süreli olarak ele alınmalıdır.
- Halkın görüşlerinin, istek ve önerilerine ışık tutan planlamalar yapılmalıdır.

Kentsel peyzaj planlama- tasarım ilkelerine ilişkin öneriler:

- Tarihi yapıların mevcut silueti korunmalıdır.
- Uygulanacak yapısal ve bitkisel çalışmalar tarihi değerler ile bir bütün arz etmelidir.
- Tarihi mekanda görsel kirlilik yaratan unsurlar hakkında çözümler yapılmalıdır.(Elektrik kabloları vb.)
- Tarihi dokuda sivil mimarlık örneklerinden uygun olanları kültürel etkinlikler vb için düzenlenmeli; kültür evi, açık ve kapalı sergi salonları oluşturulmalıdır.
- Kullanılacak bitkisel düzenleme ve çözümlerinin yörenin iklim, toprak yapısına uygun seçimleri yapılmalıdır. Tarihi dokuyu simgeleyen türlere öncelik verilmelidir.
- Tarihi dokuya vurgu yapan, renk kazandıran, görüntüyü açığa çıkaran veya perdeleyen tasarımlara yer verilmelidir.
- Var olan bitkiler- özellikle anıt ağaçlar- korunmalı ve gerekli bakım işlemleri (ilaçlama, budama, gübreleme vb.)periyodik olarak yapılmalıdır.
- Maarif caddesi içerisinde Polis Parkı içerisinde ve yol boyunca kaldırım kenarlarında mevcut bulunan *Platanus orientalis* Çınar ağaçları korunmalıdır. Edirne bölgesinin iklim şartlarına uygun bitki türleri alan içerisinde kullanılmak üzere seçilmelidir.
- Yaya bölgesi içerisinde daha çok parter içerisinde mevsimlik çiçek kullanımı sağlanmalıdır.
- Bitki türleri olarak daha yaprak döken ağaç türleri seçilmez. Böylece alan içerisindeki yapıların farklı mevsimlerde görsel özelliklerinin ortaya çıkması sağlanmış olur.
- Tarihi yapılar ile uyumlu olan su unsuru kullanılmalı, var ise tarihi çeşmeler korunmalı, gerekli bakım işlemleri, çevre düzenlemeleri yapılmalıdır.
- Kullanılacak kent mobilyaları tarihi dokuyla bütünlük oluşturması açısından uyumlu malzemeler olarak seçilmelidir.

Cadde ve sokaklara ilişkin ilke önerileri:

- Yapılacak düzenlemeler insan ölçeği ele alınarak planlanmalıdır.
- Maarif caddesinde olabilecek kısmi zamanı yaya yolu sağlanmalıdır.
- Tarihi dokuyu barındıran cadde otopark olarak kullanılmamalıdır.

- Cadde içerisinde kullanılacak bitkisel ve yapısal çözümler ile sıradanlıktan, tekdüzelikten çıkıp hareketlilik kazandırılmalıdır.
- Cadde zemininde yürümeyi kolaylaştıran döşeme malzemesi kullanılmadır.

Kent mobilyalarına ve kentsel dış mekan öğelerine ilişkin ilke önerileri:

- Kentsel donatı elemanları (çöp kutusu, bank, aydınlatma elemanı vb) malzeme, renk, doku ve biçim yönü ile tarihi doku ile uyum içinde olmalıdır.
- Kullanılacak yönlendirme levhaları tarihi doku ile uyum içinde olmalıdır.
- Kullanılacak levhalar ile görsel kirlilik yaratılmamalıdır.
- Reklam panoları, güneşlikler tarihi doku ile uyum içerisinde olmalıdır.

6. KAYNAKLAR

- Açmaz M (2003). Kentsel tasarım ve peyzaj mimarlığı: güllük kıyı bandı kentsel peyzaj tasarımı çalışması. Uluslar Arası 14. Kentsel Tasarım Ve Uygulamalar Sempozyumu, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Msu/Fındıklı, Ankara.
- Ahunbay Z (2004). Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon. 3. basım, Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, Ali Rıza Baskan Güzel Sanatlar Matbaası, 183s İstanbul.
- Ahunbay Z (1996). Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon, Nisan. İstanbul.
- Anonim 1a (1985). Edirne Ticaret ve Sanayi Odası Rehberi Yüzüncü Yıl Anısına 1885-1985. Edirne Valiliği Kütüphanesi, Edirne.
- Anonim 1b (2005). Edirne Belediyesi Edirne Sit Alanı ve Etkileme Bölgesi, 1/5000 Nazım İmar Planı ve 1/1000 Uygulama İmar Planı Raporu, Meta Peyzaj Planlama Edirne.
- Anonim 1c (2009). Edirne Turizm Rehberi, Edirne Belediyesi Kültür Yayını Edirne.
- Anonim 1d (2006). Edirne Tarihi ve Kültürü Ahmet Usal Edirne Vergi Dairesi Başkanlığı, Edirne.
- Anonim 1e, (2010). Edirne Belediyesi Eski Saraçlar caddesi fotoğrafları
- Aran S (1975). Peyzaj Mimarisi “Temel Prensipleri”, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları No.198, Ankara.
- Aru A K (1998). Türk Kenti, Türk Kent Dokularının İncelenmesine ve Bugünkü Koşullar İçinde Değerlendirilmesine İlişkin Yöntem Araştırması, Yem Yayın, İstanbul.
- Bekişoğlu Ü (2002). Safranbolu Yörük Köyü Tarihi Çevresinin Peyzaj Planlaması, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara.
- Bozdoğan M, Ovalı K P, Özkan S (2006). Mimar Sinan’ın “Koruma” Anlayışı Ve Günümüzde Sinan’ın Eserlerini “Koruma” Anlayışı (Edirne Örneği), Trakya Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Trakya Üniversitesi, Meslek Yüksek Okulu, Güzel Sanatlar Bölümü, Edirne.
- Büyükkeleşen G (2008). Edirne Kent Merkezi Ve Yakın Çevresi Rekreatif Kaynak Değerlerinin Sürdürülebilirlik Bağlamında Değerlendirilmesi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Bartın.
- Çavdar Ü, Sayan M S (2003). Tarihi Kent Dokularında Dönüşüm ve Süreklilik: Antalya Kaleçi Örneği, Akdeniz Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı, Antalya, Ülkü, M. Selçuk, Uluslar Arası 14.Kentsel Tasarım Ve Uygulamalar, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Msu/Fındıklı, Ankara.
- Çelik D (2004). Kentsel Peyzaj Tasarımı Kapsamında Tarihi Çevre Yenileme Çalışmalarının Peyzaj Mimarlığı Açısından Araştırılması: Beypazarı Örneği. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı. Doktora Tezi, Ankara.

- Çelik D, Yazgan M E (2007). Kentsel Peyzaj Tasarımı Kapsamında Tarihi Çevre Korumaya Yönelik Yasa Ve Yönetmeliklerin İrdelenmesi, ZKÜ Bartın Orman Fakültesi Dergisi.
- Çelik D, Yazgan M (2007). Kentsel Peyzaj Tasarımı Kapsamında Tarihi Çevre Korumaya Yönelik Yasa ve Yönetmeliklerin İrdelenmesi, ZKÜ Bartın MYO Seracılık ve Süs Bitkileri Yetiştiriciliği Programı, AÜ Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Cilt:9, Sayı:11 ZKÜ Bartın Orman Fakültesi Dergisi.
- Çelik, D, Yazgan M E (2009). Kentsel Peyzaj Tasarımı Kapsamında Tarihi Çevre Yenileme Çalışmalarının Araştırılması: Beypazarı Örneği, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Ankara.
- Dokumacı T (2011). Tekirdağ Kentsel Sit Alanının Peyzaj Mimarlığı Ve Turizm Potansiyeli Açısından Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı, Ankara.
- Erbey E D (2004). Kentsel Koruma ve Yenileşmede Dönüşüm Projeleri-Eyüp Rehabilitasyon Projeleri, MSGSÜ, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü.
- Erdoğan E, Ter Ö G Ü (2003). II.Ulusal Kent Mobilyaları Sempozyumu & Fuarı, 24-27 Nisan 2003,İstanbul, Tarihi Kentlerde Kent Mobilyası ve Kent Estetiği, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı, Ankara.
- Ergen B (2006). Kentsel Koruma ve Kentsel Tasarım İlişkisi Üzerine Bir Araştırma Tokat Örneği, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, İstanbul.
- Güzel G A, Sözen F M (2003). II. Ulusal Kent Mobilyaları Sempozyumu & Fuarı, 24-27 Nisan 2003,İstanbul, Tarihi-Kent ve Estetik Bağlamında Kent mobilyaları: Antalya,Kaleiçi Örneği, Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Antalya.
- Korkut A, Şişman E, Özyavuz M (2010). Peyzaj Mimarlığı. 1. Baskı. Verda Yayıncılık, İstanbul.
- Köse B N (2007). Kastamonu Taşköprü Tarihi Kent Dokusunun Peyzaj Mimarlığı Açısından Değerlendirilmesi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara.
- Kuter N (2007). Çankırı Kenti Açık ve Yeşil Alan Varlığı İçinde Tarihi Kent Merkezinin Kentsel Peyzaj Tasarımı Açısından Değerlendirilmesi, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Lang J (1994). Urban Design: The American Experience. Van Nostrand Reinhold, S.2, New York.
- Moudon V A (2012). Public Streets For Public Use, Columbia University, Newyork.

- Özcan Z, Dündar Ö (1999). Şehircilik Çalışmaları, 20.Yıl Anısı Gazi üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü,Planlama Eğitiminde Kentsel Arkeoloji ve Kentsel Yenilemenin Yeri.
- Özer M N (2001). Şehircilik Çalışmaları, 20.Yıl Anısı Gazi üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Türkiye’de Kentsel Tasarım Olgusu.
- Özdemir H (2007). Tarihi Çevrelerde Kentsel Peyzaj Tasarım İlkelerinin Belirlenmesi İstanbul –Zeyrek Örneğinde Bir İrdeleme, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Bartın.
- Sirel A, Sirel Ü (2003). Tarihi Çevrelerin Yeniden Canlandırılmasına Bir Katkı: Edirne Tarihi Kent Merkezinde Kentsel Tasarım Projesi, Trakya Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü Edirne, Uluslar Arası 14.Kentsel Tasarım Ve Uygulamalar Sempozyumu 28-29 Mayıs 2003 Msu/Fındıklı.
- Ter Ü (2002). Konya Kenti Açık ve Yeşil Alan Varlığı İçinde Tarihi Kent Merkezinin Kentsel Tasarımı Üzerine Bir Araştırma, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Topay M, Gül A (2009). Kentsel Peyzaj Düzenlemelerinin Kentsel İmge ve Kentin Kimlik Kazanmasındaki Rolü, 24-27,s:281-680-691,Isparta.
- Tunçer M (1986) “Ulus Tarihi Kent Merkezinde Güncel Bazı Planlama Çalışmaları ve Uygulamalar”, Ulus Tarihi Kent Merkezi Çevre Düzenleme Yarışması, Ankara Büyükşehir Belediyesi İmar Daire Başkanlığı, S. 71-75.
- Velioğlu A (1992). Tarihi Çevre İçinde Mimari Tasarım ve Süreci Üzerine Bir Araştırma, KTÜ Fen Bilimleri Enst. Trabzon.
- Yazgan M (1986). Tarihi Çevrelerde Peyzaj Planlaması/ Ders Notları 3, Ankara.
- Yazgan M, Erdoğan E (1992). Tarihi Çevrelerde Peyzaj Planlama, A.Ü.Z.F.Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Ankara.
- Yücel C, Gülersoy N Z (2006). Türkiye’de Kentsel Sit Alanlarının Planlanması İçin Bir Sistem Önerisi, İTÜ Mimarlık Fakültesi, Şehir Ve Bölge Planlama Bölümü, 34437, İtü dergisi/a mimarlık, planlama, tasarım Cilt:5, Sayı:1, 3-14 Mart. Taşkışla, Taksim, İstanbul.
- Yüksel D Ü (1999). Şehircilik Çalışmaları, 20.Yıl Anısı Gazi Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, ABD ve Almanya’da Uygulanan Ekolojik Planlama Yaklaşımlarının Karşılaştırılması.

İnternet Kaynakları

İnt.1 (2011). <http://www.edirnevdb.gov.tr/kultur/semter.html>

İnt.2 (2011). <http://www.edirnekulturturizm.com>

İnt.3 (2011). <http://www.edirneozelidare.gov.tr>

İnt.4. (2011). Edirne Türkiye haritası içindeki konumunu gösteren harita
<http://www.edirnedden.com>

İnt.5 (2011) .<http://www.tuik.gov.tr>.ADNKS Sonuçları 2007-2010.

İnt.6 (2011). www.dmi.gov.tr, 2011

İnt.7 (2012). <http://www.mo.org.tr/mimarlikdergisi/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=373&RecID=2655>

İnt.8 (2012). <http://www.focusmm.com/trmap/edirne.gif>

İnt.9 (2012). <http://www.google.com.tr/imgres?q=safraanbolu+eski+>

İnt.10 (2012). <http://www.safraanbolu-bld.gov.tr/?/galeri/safraanbolu-resimleri-56>.

İnt.11 (2012). <http://www.google.com.tr/imgres?q=antalya+kalei%C3%A7i>.

İnt.12 (2012). <http://www.gezicirehber.com/antalya-rehberi.html/kaleici-antalya>

İnt.13 (2012). <http://www.amasyakulturturizm.gov.tr/belge/1-86501/maket-amasya.html>

İnt.14 (2012). <http://forum.mimdap.org/index.php?topic=222.0>

İnt.15 (2012). www.unesco.org.tr/resimler/PeyzajTavsiyeKarari.pdf

İnt.16 (2012). <http://myriammahiques.blogspot.com/2012/03/pedestrianization-in-mexico-city.html>

İnt.17(2012).<http://www.trekearth.com/gallery/Europe/Portugal/South/Lisboa/Lisbon/photo715361.htm>

İnt.18 (2012). <http://touraround.info/category/copenhagen/>

İnt.19 (2012). <http://www.copenhagenet.dk/cph-map/CPH-Pedestrian.asp>

İnt.20 (2012). <http://www.edirnetarihi.com/eski-edirne-resimleri.html>

İnt.21 (2012). KTVK2863 Sayılı Kùltür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu.
<http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR,14230/kultur-ve-tabiat-varliklarini-koruma-kanunu.html>. Erişim tarihi: 1 Mayıs 2012.

ÖZGEÇMİŞ

Dilem CEYLAN 1985 yılında Edirne/Uzunköprü’de doğdu. İlk ve orta öğrenimini Kastamonu’nun Taşköprü ilçesinde, lise öğrenimini Tekirdağ’ın Hayrabolu ilçesinde tamamladı. 2004 yılında Akdeniz Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı bölümüne girdi. 2007 yılında Erasmus Programı kapsamında Belçika Brüksel Erasmus Üniversitesi’nde Peyzaj Mimarlığı Bölümünde 6 ay süreyle öğrenim gördü. 2009 yılında Akdeniz Üniversitesi’nden peyzaj mimarı olarak mezun oldu. 2009 yılında Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans öğrenimine başladı. Antalya’da otel bahçe bakım şefliği yaptı ve Muğla’da süs bitkileri üretim fidanlığında çalıştı. Halen Tekirdağ/Çorlu ilçesinde Çorlu Belediyesi’nde Peyzaj Mimarı olarak çalışmaktadır.

2013, Tekirdağ